Go ithuta Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa (1996)

Molaotheo wa Afrika Borwa o swere melao ya maemo a godimo a naga ya Afrika Borwa. Melao ye e godimo ka maemo, go feta a mopresidente, a godimo ga dikgorotsheko tša godimo gape a ka godimo ga a mmušo.

Melao ye e lego Molaotheong wa naga, e hlaloša ka mokgwa wo batho ba swanetšego go swarana ka gona, gape le gore ba na le ditokelo dife le maikarabelo afe kgahlanong le batho ba bangwe. Molaotheo wa naga o swanetše go re šireletša ka moka gona bjale, o be o tle o šireletše bana ba rena ka moso.

Re se lebale mo re tšwago.	**Re se ke ra bušeletša diphošo tša moo re tšwago.**	**Molaotheo wa rena o re thuša go akanya le go aga bokamoso bjo bokaone bja rena ka moka.**

Rena, batho ba Afrika Borwa;

Re elelwa ditlhokatoka tša rena tša maloba;

Re hlompha bao ba ilego ba hlokofaletšwa toka le tokologo nageng ya gaborena;

Re hlompha bao ba ilego ba katanela go aga le go hlabolla naga ya gaborena; ebile

Re dumela gore Afrika Borwa ke ya batho bohle ba ba dulago go yona;
re le ngata e tee le ge re fapana ka ditšo.

Ka fao, ka baemedi ba rena bao ba kgethilwego ntle le kgapeletšo,
re amogela molaotheo wo bjalo ka molaomogolo wa Repabliki gore re tlo—

Fodiša diphapano tša kgale mme re bope setšhaba seo se theilwego godimo ga dikelo tša temokrasi, toka setšhabeng le ditokelomotheo tša batho;

Aga motheo wa setšhaba se se lokologilego sa temokrasi moo mmušo o theilwego godimo ga thato ya batho gomme moagi yo mongwe le yo mongwe a šireleditšwego ke molao;

Kaonafatša khwalithi ya bophelo bja baagi ka moka le go lokolla bomakgoni bja motho yo mongwe le yo mongwe; le go

Aga Afrika Borwa ye e kopanego ya temokrasi yeo e ka kgonago go tšea maemo a yona a maswanedi bjalo ka setšhaba se se ikemetšego ka noši ditšhabeng tša lefase ka bophara.

Nyaka ditokelo tša gago bjalo ka Moafrika Borwa gomme o be le maikarabelo a go šireletša ditokelo tša ba bangwe.	**Tseba molao wa ditokelo tša gago le Molao wa Maikarabelo.**

E ke Morena a ka boloka setšhaba sa gešo.
Nkosi Sikelel' iAfrika. Morena boloka setjhaba sa heso.
God seën Suid-Afrika. God bless South Africa.
Mudzimu fhatutshedza Afurika. Hosi katekisa Afrika.

Rainbow WORKBOOKS

ISBN 978-1-4315-0086-4

SEPEDI HOME LANGUAGE
GRADE 4 – BOOK 2
TERMS 3 & 4
ISBN 978-1-4315-0086-4
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
9th Edition

Workbooks available in this series:

- Grade R (in all official Languages);
- Literacy/Home Language Grades 1 to 6 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 4 to 9 (in Afrikaans and English);
- Life Skills Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages); and
- Grades 1 to 6 English First Additional Language.

SEPEDI LELEME LA GAE – Mphato wa 4 Puku ya 2

ISBN 978-1-4315-0086-4

E boeleditšwe ebile e sepelelana le CAPS

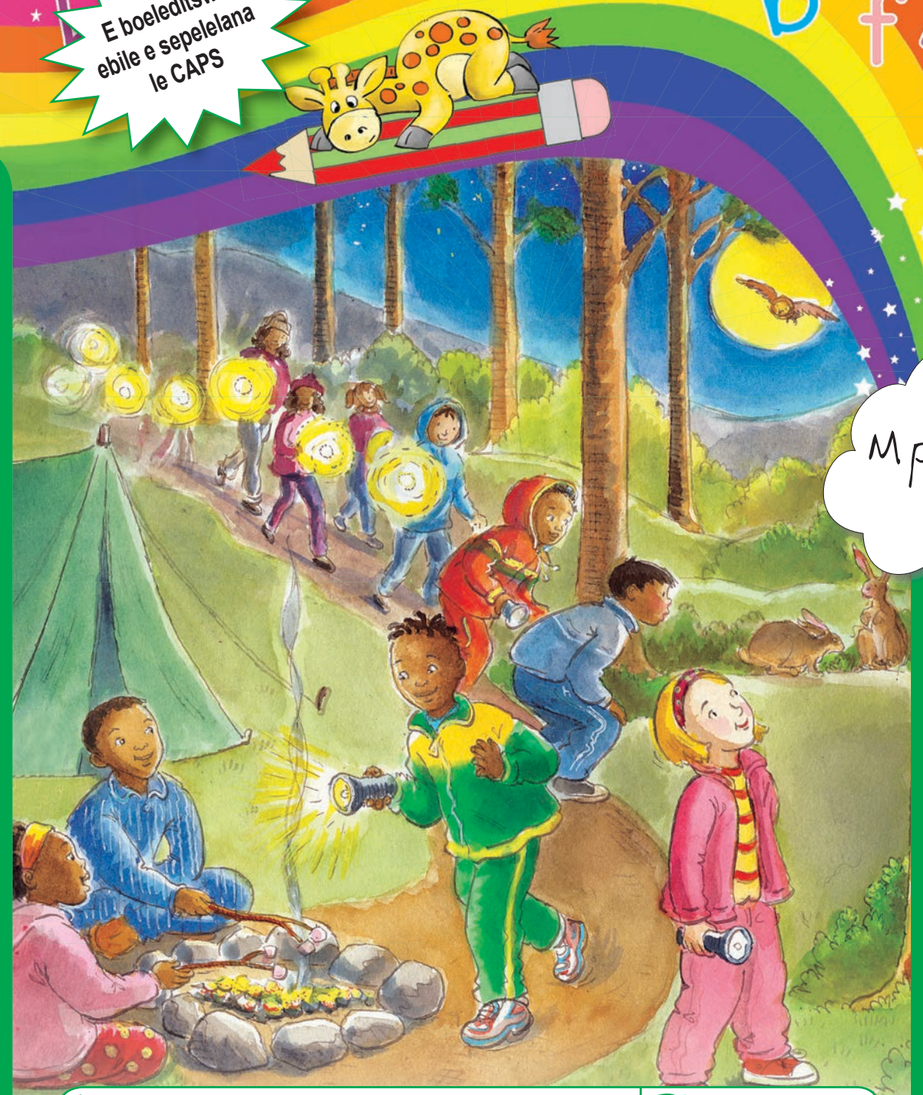

Mphato wa 4

SEPEDI LELEME LA GAE

Puku ya 2
Kotara ya 3 & 4

Leina:

Phaposi:

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Mdi Angie Motshekga,
Tona ya Thuto ya
Motheo

Mna Enver Surty,
Motlatša-Tona ya Thuto
ya Motheo

Dipukutšhomo tše di tšweleditšwe go thuša bana ba Afrika Borwa ka tlase ga boetapele bja Tona ya Thuto ya Motheo, Mdi Angie Motshekga, le Motlatša-Tona wa Thuto ya Motheo, Mna Enver Surty.

Rainbow Workbooks di bopa karolo ya mohlwaela wa tsenogare woo maikemišetšo a wona e lego go kaonafatša mošomo wa barutwana ba Afrika Borwa bao ba lego mephatong ye tshela ya mathomo. Projeke ye, bjalo ka ge e le ye nngwe ya dinepokgolo tša Dithulaganyo tša go Diragatša tša Mmušo, e kgonne go diragala ka thekgo ya mašeleng a go tšwa, ka ntle le go kgokgona go Sešegotlotlo sa Bosetšhaba. Se se kgontšhitše Kgoro go dira dipukutšhomo tše, ka maleme ka moka a semmušo, ka ntle ga gore Kgoro e lefe.

Re hutša gore barutiši ba tla holega ka dipuku tše mošomong wa bona wa tšatši ka tšatši wa go ruta, le go kgonthiša gore barutwana ba kgona go fetša lenanethuto. Re hlokometše gore re hlahle barutiši ditirong ka moka ka go tsenya maswao a ditaetši ao a laetšago seo morutwana a swanetšego go se dira.

Re tloga re hutša gore bana ba tla ipshina ka go dira mešomo ye e lego ka mo dipukwaneng tše ge ba dutše ba gola, ba ithuta, le gore wena, morutiši, o tla ipshina le bona mo lethabong la go ithuta.

Re kganyogela lena, barutiši, le barutwana ba lena, katlego, ka tšhomišo ya dipukutšhomo tše.

Tshepedišo ya go ngwala

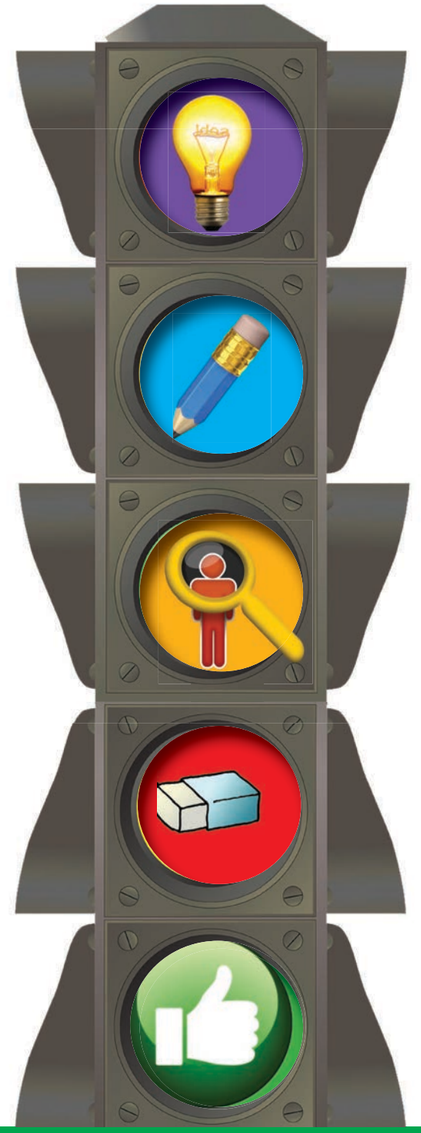

Peakanyo

Tšea sephetho mabapi le hlogo ya gago. Bolela le sehlopha sa gago gore o kgoboketše dikgopolo. Šomiša mmepe wa monagano go otlolla dikgopolo tša gago ka ga thulaganyo, baanegwa le tikologo.

Mokgwarinyo

Ngwala mokgwarinyo wa gago wa mathomo.
Gopola batheeletši, sebopego le temana ye nngwe le ye nngwe.

Boeletša

Bala mokgwarinyo wa gago ka tsitsinkelo gomme o hwetše ditshwayatshwayo go tšwa go barutwana le morutiši.

Rulaganya

Rulaganya ka go lebelela ka šedi mopeleto le maswaodikga.
Ngwala ditokišo tša mošomo wa mokgwarinyo.

Gatiša

Ngwalolla ka bothakga mošomo wa mokgwarinyo wo o badilwego wa ba wa badišišwa gore o tšweletše sengwalwa sa gago sa mafelelo sa go hloka diphošo.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Ninth edition 2019

ISBN 978-1-4315-0086-4

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

This book may not be sold.

Mphato wa 4

Rainbow WORKBOOKS

Leleme la gae

KA SEPEDI

Puku ye ke ya:

SEPEDI

Puka ya 2

TLHAHLO YA GO ŠOMIŠA PUKUTŠHOMO YE

Šomiša Pukutšhomo ye gammogo le methopo ye mengwe. Lebelela SEPHOLEKE(CAPS) sa sehlopha sa gare sa Leleme la gae.

Re a go amogela mo go Pukutšhomo ya Leleme la gae la Sehlopha sa gare.
Maikemišetšo a Kgato ya Leleme la gae la sehlopha sa gare ke go tšwetša pele bokgoni bja polelo ya barutwana ka go kgokagano, bjo bo nyakegago maemong a leago le go tšweletša pele mabokgoni a bona a go kwešiša dithuto tše di lego bohlokwa dithutong ka moka tša lenanethuto. Re hutša gore Pukutšhomo ye, e tla go tšwela mohola ge o tšweletša pele mabokgoni a, a barutwana ba gago.

Pukutšhomo ye e rulagantšwe go ya ka leboo la bekepedi la SEPHOLEKE (CAPS). O tla hwetša kakaretšo ya seo se swanetšego go rutwa mo go ye nngwe le ye nngwe ya dibeke tšeo tše pedi, mo matlakaleng a, 1, 35, 69 le la 103 a Pukutšhomo ye. Leboo le lengwe le le lengwe la bekepedi le hlophilwe go akaretša mabokgoni a polelo a mane:

A re boleleng

1 Go theeletša le Go bolela (Bomolomo) – Diiri tše 2 mo go leboo la bekepedi

Barutwana ba swanetše go hwetša dibaka tša kgafetšakgafetša go tšweletša pele mabokgoni a go kgona Go theeletša le Go bolela gore ba kgone go kgoboketša tshedimošo, go rarolla mathata le go tšweletša dikgopolo le tebelelo ya dilo. Pukutšhomo e na le mešongwana ye mmalwa ya go akaretša ya go bolela le go theeletša yeo o ka e oketšago go kgonthiša gore barutwana ba ba le sebaka se sentši sa go ithuta go bolela.

A re baleng

2 Go bala le Go bogela – Diiri tše 5 mo go leboo la bekepedi

SEPHOLEKE (CAPS) se nyaka gore barutwana ba bale le go bogela dingwalo tše itšego le mehuta ya go fapana ya dingwalo mo go leboo le lengwe le le lengwe la bekepedi. Se se akaretša go bala: dikanegelokopana, dinonwane, dikanegelo tša maitemogelo a gago, mangwalo, diemeile, ditsenywa ka go pukutšatši, tiragatšo, diathekele tša dikuranta, diathekele tša dikgatišobaka, dipoledišano tša radio, theto, ditemana tša go kgodiša, dipapatšo, ditaelo, ditaetšo le ditshepedišo. Godimo ga fao, SEPHOLEKE se nyaka gore barutwana ba bale dingwalo tša tshedimošo tša diswantšho: mebepe, ditšhate, mananeo, dithalwa, mebepe ya monagano, ditšhate tša boso, diphoustara, ditsebišo, diswantšho le kerafo. O tla hwetša mohuta wo wa dingwalo ka bontši ka mo go Pukutšhomo ye.

SEPHOLEKE (CAPS) se laetša tshepedišo ya go bala ya dikgato tše, go balelapele, go bala le go bušeletša go bala. O tla hwetša ditlhalošo ka diswantšho tša go ba le mohola mabapi le tshepedišo ya go bala mo letlakaleng la ka gare la mathomong la puku ye.

A re ngwaleng

3 Go ngwala le Go hlagiša – Diiri tše 4 mo go leboo la bekepedi

SEPHOLEKE (CAPS) se nyaka gore barutwana ba fiwe sebaka kgafetšakgafetša sa go ithuta go ngwala mabapi le diteng tša go fapana. Pukutšhomo ye e na le mekgwa ya go ngwala ye mmalwa le dithulaganyo tša go hlopholla mokgwa wa go hlagiša dingwalo tša go ngwalwa, tša go bonwa le tša bophatlalatšintši. O tla hwetša mokgwa wa go hlaloša ka diswantšho tshepedišong ya go ngwala mo letlakaleng la mafelelo la bokagare bja khabara ya Pukutšhomo.

A re ngwaleng

LELEME LA GAE

4 Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo – Iri e 1mo go leboo la bekepedi

SEPHOLEKE (CAPS) se fa lenaneo la Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo tšeo di swanetšego go rutwa mphatong wo mongwe le wo mongwe. Pukutšhomo e akaretša mešongwana ye itšego mo go leboo la bekepedi ye nngwe le ye nngwe. Mo gontši mešongwana ye e akaretša 'temošo' yeo go yona go hlalošwago karolo ya polelo ye itšego.

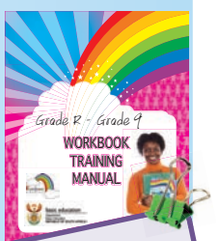

Go hwetša tlhahlo ye nngwe, hle lebelela mošupatsela wa Pukutšhomo.

Diteng

Morero wa 5: Ka moo re ikwago le seo re se dirago

Kotara ya 3: Dibeke 1 – 4

Kotara ya 3: Dibeke 1 – 2
Batho bao ba nago le tlhokomelo

65 Seruiwaratwa se sefsa sa Mary Ann 2
Go boledišana le go bonela pele mo go theilwego godimo ga seswantšho.
Go bala kanegelo.

66 Go nagana ka ga kanegelo 4
Go boledišana ka ga kanegelo le le sehlopha.
Go ngwala bofelo bja kanegelo.
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga kanegelo.
Go ngwala ka gare ga pukutšatši.

67 Go kgetha seruiwaratwa 6
Go bala bofelo bja kanegelo.
Go šupa ditiro tšeo di hlaloŝwago ke mahlathi mo kanegelong.
Go ngwala mafoko ka mahlathi.

68 Go ba le pukutšatši 8
Go beakanyetša go ngwala ka gare ga pukutšatši ka go ngwala ka go mmepe wa monagano.
Go ngwala ka go pukutšatši.

69 Mpša ye e timetšego 10
Go hlama phoustara ka ga mpša ye e timetšego.
Go ela phoustara ya molekane wa gago ka go šomiša dintlha tše di filwego.
Go šomiša mahlathi go hlama mafoko.

70 Mafokofokwana 12
Go šupa madiri ka go mafokonolo.
Go kopanya mafokonolo go hlama mafokofokwana.
Go arola mafokofokwana gore go hlangwe mafokonolo.
Go šomiša dikafoko tša madiri go tšea sekgoba sa mantšu.
Go ngwala dikafoko tša madiri a maleba ka mafokong.

71 Go bala pukutšatši 14
Go bala ditsenywa/dingwalwa tše pedi tša ka pukutšatšing.

72 Go ngwala pukutšatši ye o itlhametšego yona 16
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga ditsenywa tša ka pukutšatšing.
Go ngwala ditsenywa tša ka pukutšatšing tša matšatši a mararo tše ba itlhametšego tšona.

Kotara ya 3: Dibeke 3 – 4
Go balela go hwetša tshedimošo

73 Nako ya go lebelela thelebišene 18
Go bala tshedimošo ye e lego ka gare ga pamfolete.
Go boledišana ka dipotšišo tše di theilwego godimo ga pamfolete.

74 Ka ga pamfolete 20
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga pamfolete.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.
Go hlama phoustara ya go hlohleletša bana go kgatha tema ditirong tše dingwe, e sego go lebelela thelebišene fela.
Go hlatholla papetla ya pilara.
Go bontšha lenaneo la ditlamorago tša go bakwa ke nako ye telele ya go lebelela thelebišene.

75 Fao dilo di lego gona 22
Go bala kanegelo ya seswantšho.
Go ngwala matlema/mabopi a maleba seswantšhong se sengwe le se sengwe ka go šomiša matlema.
Go ngwala mafoko ka ga seswantšho se sengwe le se sengwe ka go šomiša matlema.
Go thala seswantšho sa tshwantšhanyo, tshwantšhišo le poeletšomedumo tše di filwego.

76 Tšohle ka ga botswea 24
Go bala tshedimošo ka ga botswea.
Go boledišana ka dipotšišo tše di lego mabapi le botswea.

77 Go nagana ka ga botswea 26
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga pamfolete ye e lego mabapi le botswea.
Go hlama leswao la go fetšiša botswea.
Go šomiša makopanyi go kopanya mafoko.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.

78 Lefetiletšweledi le letlagotšweledi 28
Go bapala papadi ka go šomiša lefetiletšweledi le letlagotšweledi.

79 Hlama pamfolete 30
Go šomiša sebeakanyi go hlama pamfolete ya bona.
Go sega le go mena matlakala go dira pamfolete.
Go šomiša sebeakanyi go feleletša pamfolete ka bothakga.

80 Pamfolete ya disegwa 31

Seruiwaratwa se sefsa sa Mary Ann

A re boleleng

Lebelela diswantšho gomme o botše mogwera wa gago gore o nagana gore kanegelo ye e tlile go ba mabapi le eng.
O nagana gore baanegwathwadi e tlile go ba bomang ka mo kanegelong ye?
Ba bonagala ba na le mengwaga ye mekae?

A re baleng

Bala kanegelo gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

Pele o bala

- Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akanya gore kanegelo e tlile go ba mabapi le eng.
- Bala ka go gaša mahlo mo letlakaleng gore o bone gore o tlile go bala ka ga eng.

Ge o dutše o bala

- Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago.
- Ge o sa kwešiše karolo, e bale gape ka go iketla. E balele godimo.

Go kgetha seruiwaratwa

Ngwedi o be o tagile. E be e le ka moragonyana ga bošegogare bošegong bja Labohlano, gomme Mary Ann o be a robetše mpeteng wa gagwe, a lebaleba. O be a nagana ka ga mootlelwana(mpšanyana ye nnyane) wo a yago go o reka ge yena le Boati mesong, ba tla be ba ile mo go hlokomelwago diruiwa. Mary Ann o be a le mosetsana a le noši yo a bego a se na seruiwaratwa, ka gobane ka dinako ka moka o be a dula ka foleteng. Ge ka gabo ba thoma go dula ka ngwakong, Mary Ann o ile a thoma go boloka tšhelete ya gagwe ya potla ya go reka mootlelwana. Bjale, ka nako yeo, o be a na le R25 ya go reka mootlelwana.

Wa ba wa fihla moso wola. Mary Ann o ile a taboga, a fologa mpete. O ile a hlapa a ba a apara gomme a thoma go letela ka **go fela pelo**, mogwera wa gagwe Boati, yo a bego a tletše go eta. Boati o be a tshepešitše gore o tla ya le Mary Ann fao go hlokomelwago diruiwa gore a mo thuše go kgetha seruiwaratwa.

Letšatšikgwedi:

Mafelelong pese ya boBoati e ile ya fihla. O ile a taboga a fologa, a kitima **ka pela**, a tsena ka keiting ya boMary Ann, a dumediša baboMary Ann **ka mafolofolo**. Basetsana bale ba babedi ba thomile go sepela **ka mahlahla** ba eya lefelong la go hlokomela diruiwa. Bobedi ba be ba thakgetše, gomme ba bolabola, ba segela **godimo** ge ba dutše ba sepela. Ba tshetše mmila **ka tlhokomelo** dirobotong, ba ya lefelong la go hlokomela diruiwa.

Mary Ann o be a lapile, gomme o ile a dula godimo ga mokgobo wa dijo tša dimpša gore a khutše. O bone meotlelwana ye e tshelelago e ile ka boroko ka serotong. Basetsana ba ile ba inamela pele, ba phophola meotlelwana **gabosele**, ba sa tsebe gore ba kgethe ofe.

"Ee! Kgarebjana, o nyaka go reka mootlelwana?" gwa botšiša molaodi.

"Ee! Ke bolokile tšhelete ye ke e filwego ka letšatši la matswalo a ka ge ke be ke thuša mma go hlatswa dibjana," o ile a realo. Mahlo a gagwe a be a bekenya.

"Se ke seruiwaratwa sa ka sa mathomo," a realo go molaodi, a thakgetše. "Ga se ka ka ka ba le seruiwaratwa."

"Bjale ge, etla ke go botše ka ga meotlelwana," molaodi a realo. "Meotlelwana ye ya go ba le dikgetlane tša bohubedu, botalalerata le boserolane e šetše e rekišitšwe. Ka fao, o na le kgetho magareng ga ye, ye mebedi. O tla swanelwa ke go kgetha gare ga mootlelwana wa kgetlane ye pinki le wa kgetlane ye talalerata."

"Ke a kwa," Mary Ann a realo. "Bjale, mootlelwana wola wa kgetlane yela ye phepholo? Le wona o rekišitšwe?"

"Ke a go kwa," molaodi a fetola. "O ka se rate go o reka," a realo. "O belegwe ka dinoka tše di šešerekanego, ka lebaka leo, o ka se kgone go kitima goba go raloka ka bolo."

Mahlo a Mary Ann a be a nyaka dihoko tša diruiwa. O lebeletše dimpša tšela tša maboya a boletiana, dimpša tše nnyane tše tsotho, dimpša tše kgolo, tše botho, dimpša tše serolane, gape o lebeletše dikatse le dikatsana.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go nagana ka ga kanegelo

A re boleleng

Mo sehlopheng sa lena, bolelang ka ga kanegelo go fihla fa.

O nagana gore Mary Ann o tlile go reka seruiwaratwa sefe?

O be o tla dira eng ge o ka be o le Mary Ann?

O nagana gore kanegelo e tlile go fela bjang?

A re ngwaleng

Ngwala temana ye e lego mabapi le gore kanegelo e ile go fela bjang.

Bala kanegelo ye gape gomme o arabe dipotšišo tše.

Ke mafoko afe mo kanegelong ao a re botšago gore Mary Ann o be a thabetše go tlo ba le seruiwaratwa? A hwetše gomme o a ngwalolle mo.

Ke ka lebaka la eng Mary Ann a be a le motho a le noši ka phapošingborutelo yoo a bego a se na seruiwaratwa?

Re tseba ka eng gore Mary Ann le Boati ba be ba le bagwera ba bagolo?

Kanegelo e re botša gore Mary Ann o be a lapile ge yena le Boati ba fihla lefelong la go hlokomela diruiwa. O nagana gore ke ka lebaka la eng a be a lapile?

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Molaodi o boditše basetsana eng ka ga go hwetšagala ga wo mongwe le wo mongwe wa meotlelwana yela ye tshela? Ke dimpšanyana dife tšeo di bego di rekišwa le tšeo di bego di sa rekišwe? (Lebelela mebala ya dikholoro tša tšona.)

	Mootlelwana wo o be o šetše o rekišitšwe.

A re ngwaleng

Akanya gore ke wena Ann. Ngwala ka go pukutšatši o hlaloše ka fao o sego wa kgona go robala bošego bja go feta, le gore o ile wa ikwa bjang ge o be o swanelwa go tšea sephetho sa go kgetha gore o kgetha seruiwaratwa sefe.

Pukutšatši ye e rategago

Letšatšikgwedi:

TEACHER: Sign Date

Go kgetha seruiwaratwa

A re baleng

Bjale bala bofelo bja kanegelo gomme o bo bapetše le bofelo bjo o bo ngwadilego.

Seruiwaratwa se setsa

Mary Ann o phaphathile mootlelwana wa kgetlane ye phepholo. E ile ya tlorola ditsebe tša yona, ya tswikinya mosela wa yona, ya ba ya lebelela Mary Ann ka mahlo a maphiswa, a go kgopela. Mary Ann o ile a lebelela diruiwa tše dingwe ka mo lebenkeleng. O ile a lebelela meotlelwana ye tshela ye e patlamego ka manking.

Ka morago o ile a inama gomme a topa mootlelwana wa kgetlane ye phepholo gomme a o swara, a o gatelela kgareng ya gagwe. O be a kgona go kwa pelo ya ona e thebetha. O ile wa mo dupelela, wa huhumela ka molaleng wa gagwe, wa ya ka boroko. O ile a o phaphatha gabosele gomme a sokologela go molaodi.

"Ga go na taba ge o sa kgone go raloka bolo goba go kitima," a realo. O ile a gogela godimo leoto la borokgo bja gagwe bja denimi gore a bontzhe molaodi dilekantšhi tša go sekamolla tšhešerekano ya marapo mo leotong la gagwe. "Gape, ke belegwe ka leoto la go ba le bogojana," a realo. "Gapegape, ke swara bothata ge ke swanetše go kitima, le gona, ga ke kgone go bapala bolo. Eupša ke na le metswalo le bagwera ba ka bao ba nthatago, gomme seo se nkuša pelo." O ile a atla mootlelwana wola gabotsana.

"Ke nagana gore o a kgahliša," a realo.

O ile a sokologa a lebelela Boati gomme a botšiša a re: "O nagana eng, Boati?"

Boati o ile a dumela ka hlogo, a laetša go dumelelana le yena gomme a phaphatha gabosele mootlelwana wa kgetlane ye phepholo.

"Hle, mohumagadi, nka e lefela?" Mary Ann a botšiša. "Ke nyaka go reka mootlelwana wo wa kgetlane ye phepholo. Wo ke mootlelwana wo ke o nyakago!"

"O tlile go ba le legae la go ba le tlhokomelo, mootlelwana wa ka," o be a hwenahwena ge a dutše a fana ka R25, a e fa molaodi.

Ge Boati le Mary Ann ba etšwa ka lebenkeleng mootlelwana o ile wa tswikinya mosela gabohloko ka pefelo ye kgolo. Basetsana bale ba babedi ba ile ba sepela ka go iketla, ba theoga ka tsela ba kukile mootlelwana wa kgetlane ye phepholo. O be o ka ba kwa ba bolela ka lethabo ge ba iša leloko le lefsa ka ntlong.

Go lebelela mahlathi

Mahlathi a re fa tshedimošo ye e tletšego ka ga lediri. Le tla gopola gore madiri ke mantšu a go laetša tiro.

Mehlala:

Boati o sepela ka go iketla. *Mosetsana o opelela godimo.*

Mahlathi a a ngwadilwego ka botalalerata a re botša ka ga lediri. A re botša gore Boati o sepela bjang le gore mosetsana o opela bjang.

A re ngwaleng

Boela morago o lebelele kanegelo o be o lebelele **mahlathi** ao a ngwadilwego ka bohubedu karolong ya pele ya kanegelo mo lephephetšhomong la 65. Thalela tiro yeo lehlathi le e hlalošago. Bjale, šomiša a mahlano o dire ka ona mafoko ao o itlhamelago.

morago	
fela	
bjale	
kgapele	
fase	
morago	
gabonolo	
gabotse	

Boela morago o lebelele kanegelo mo lephephetšhomong le la (67). Thalela mahlathi ka moka a go thoma ka **ga-**. Bjale, dira sediko go dikologa madiri ao mahlathi a, a a hlalošago.

Ka morago šomiša a mahlano ao o a thaletšego go ngwala mafoko ao o itlhametšego ona.

TEACHER: Sign Date

Go ba le pukutšatši

A re ngwaleng

Akanya o le Mary Ann. Beakanyetša go ngwala ka go pukutšatši, o hlaloše seo se go diragaletšego ge o be o le lefelong la go hlokomela diphoofolo. Šomiša mmepe wa monagano wo o latelago, gore o go thuše go ngwala ka go pukutšatši. Gopola go ngwala ka go pukutšatši ya gago ka lefetile.

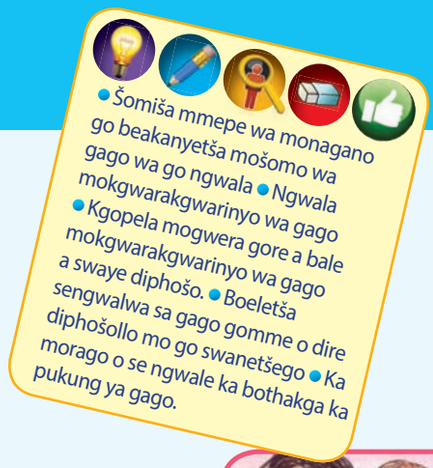

- Šomiša mmepe wa monagano go beakanyetša mošomo wa gago wa go ngwala
- Ngwala mokgwarakgwarinyo wa gago
- Kgopela mogwera gore a bale mokgwarakgwarinyo wa gago a swaye diphošo.
- Boeletša sengwalwa sa gago gomme o dire diphošollo mo go swanetšego
- Ka morago o se ngwale ka bothakga ka pukung ya gago.

1

Go diregile eng bošego bja go feta

Bošego bja go feta ga se ka kgona go robala ka gore …

2

Go ya lefelong la go hlokomela diphoofolo

Bofelong Boati o ile a fihla, gomme ra ya ka maoto lefelong la go hlokomela diphoofolo.

Seruiwaratwa se sefsa sa Mary Ann

3

Go tšea sephetho sa gore ke tšea seruiwaratwa sefe.

Ke tšere sephetho sa go tšea mootlelwana wa kgetlana ye phepholo, gomme …

4

Go boela gae

Ke tsebile gore ke swanetše go tšea sephetho sa maleba …

A re ngwaleng

Šomiša mmepe wa gago wa monagano, o ngwale ka pukutšatšing ya gago. Ngwala mokgwarakgwarinyo wa gago wa sengwalwa sa pukutšatši gomme o kgopele mogwera wa gago gore a go rulaganyetše yona. Ka morago dira ditokišo gomme o ngwale ka bothakga mo sekgobeng se se lego ka thoko yela.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ngwala ka go pukutšatši ka bothakga, sekgobeng se se filwego.

Pukutšatši ye e rategago *Letšatšikgwedi:*

TEACHER: Sign Date

Mpša ye e timetšego

A re direng

Mpša ya Mary Ann e timetše. Hlama phoustara ya MPŠA YE E TIMETŠEGO, gomme o fe tshedimošo ka botlalo ka ga mpša le mokgwa wa go ikopanya le mong wa yona.

Thala seswantšho sa mpša gomme o šomiše mebala ye e tagilego, go goga šedi.

Bapetša phoustara ya gago le ya mogwera wa gago. Ela phoustara ya mogwera wa gago gomme le yena a ele ya gago, le šomiša lenanetekolo le le latelago.

Go no kgonthiša

Na phoustara e na le:			
seswantšho sa mpša?			
hlogo ye kgolo go goga šedi?			
tshedimošo ya maleba ya go ikopanya le mong?			
tlhalošo ye e kwegago ya mpša?			
tshedimošo mabapi le gore mpša e timetše neng le gona kae.			
leina la mpša?			

Tlotlontšu

Bontši bja mahlathi ao a re botšago ka ga mokgwa wa tiro a thoma ka hlogo ya **ga-**. Go na le mehlalanyana lenaneong le.

gabonolo	**ga**ntši	**ga**tee
gabotse	**ga**raro	**ga**šoro
gabohloko	**ga**nnyane	**ga**mpe

Lebelela moselana wa lehlathi la felo ka tlhokomelo lenaneong le le latelago.

Lemoga gore Moselana wa **–ng** ge o hlomesetšwa mo maineng, go bopša lehlathi la felo.

noka – noke**ng**	naga – nage**ng**	lerama – lerame**ng**
tsela – tsele**ng**	molala – molale**ng**	lenala – lenale**ng**
temana – temane**ng**	mala – male**ng**	monwana – monwane**ng**

Ge lentšu le felela ka **–a**, **–a** ya lentšu leo e fetoga - **e** ge go hlomesetšwa **–ng** ge go bopša lehlathi la felo. Na o kgonne go lemoga ntlha ye mahlathing a ka godimo?

A re ngwaleng

Bjale šomiša mahlathi a mane go tšwa lenaneong le lengwe le le lengwe go hlama mafoko. (mafoko a swanetše go ba a seswai ge a kopane)

Mafokofokwana

A re ngwaleng

Mafokofokwana a na le madiri a go feta le tee. Thalela madiri go le lengwe le le lengwe la mafokonolo a. Ka morago kopanya para ye nngwe le ye nngwe ya mafoko a, o hlame lefokofokwana, o šomiše mantšu a a lego ka mašakaneng.

Mosetsana o gata gabosele.	O gobetše leoto.	(ka gore)

Mosetsana o gata gabosele ka gore o gobetše leoto.

Mosetsana o be a sa kgone go robala.	O ile a bala puku.	(ka fao)

Mpša e be e tswikinya mosela wa yona.	E be e thabile.	(ka gore)

Rena re pakile khekhe.	Re ile ra e ja.	(ka morago)

Nna ke rata diapola.	Ke rata dinamune.	(gape)

A re ngwaleng

Bjale a arola le lengwe le le lengwe la mafokofokwana a mabedi a, o hlame lefokonolo.

Mošemane o be a <u>hlotša</u> ka gore o be a <u>gobetše leoto</u>.	
Mošemane o be a hlotša.	*Mošemane o be a gobetše leoto.*

Pinki o jele dikuku tše hlano ka gore o be a le mosetsana wa sejato.	

Mpša e ile ya bogola ka gore e be e kwele lešata.	

Nna ke thušitše mma go apea ka morago ka seta tafola.	

Letšatšikgwedi: _____

A re ngwaleng

Lebelela mantšu a a lego ka tlase ga lefoko le lengwe le le lengwe. Kgetha lentšu la maleba gomme o le ngwale mo sekgobeng se se tlogetšwego.

Mosong wo mongwe le wo mongwe ke (fetša go robala) tsoga ka iri ya botshelela.

tsoga	emelela	phafoga

O swanetše (go tlogela go iketla) _____ go sego bjalo o tla šiiwa ke pese.

phakiša	dira ka pela	sepela

Ge re fihlile boemapese re (theogile go tšwa go) _____ pese.

tšwile ka go	fologile	ile fase

Bjale ngwala madiri a maleba a **dikafoko** mo mafokong a.

hlokomela | dule fase | bofe | tšhuma

gotetša | fokotše | hlobola | tswalela | bolela

Ke tsene ka phapošing go le leswiswi gomme ka _____ lebone.

Ga ke rate go _____ maaka.

O mpoditše gore ke _____ lepanta la ka la siti ka dinako ka moka ge ke tsena ka sefatanageng.

Mma o boditše Tumišo, gore a _____ mmino ka gore o tlatša lešata kudu.

Ke be ke sa kgone go _____ lenaneo la radio, ka fao, le ile la ntlhaya.

Ke ile ka _____ ngwanešo wa mosetsana ge bomma be ba a se gona.

Morutiši wa rena o re boditše gore re _____ re re tu!

Ge ke fihla gae ke _____ yunifomo pele nka bapala..

Hle, _____ pompo gore meetse a se senyege.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Bala pukutšatši

A re baleng

Bala dingwalwa tša pukutšatši gomme o arabe dipotšišo tše di latelago. Thalela mantšu ka moka a go ba le mopeleto wo o fošagetšego mo lengwalong.

Dingwalwa tše di latelago tša pukutšatši di tšwa go pukutšatši ya Wimpy Kid ye e ngwadilwego ke Jeff Kinney. Dingwalwa tše tša pukutšatši di ngwadilwe ke Greg Heffley. yoo a lego mošemane wa go tsena sekolo sa magareng sa Amerika. Sekolo sa Magareng. ge re akanya, se lekana le Mphato wa 4 – 7 go ya ka peakanyo ya dikolo ka mono Afrika-Borwa. Mantšu a mangwe ao a a šomišago ke mantšu a mohuta wa Amerika ao re a hlalošago mo tlase.

Lehono ke letšatši la mathomo la go bulwa ga dikolo, gomme gona bjale re sa letetše fela barutiši gore ba dire ka pela ba fetše go beakanya papetla ya madulo. Bjale, ke akantše gore nka upše ke ngwale puku ye, e le go sepetša nako.

Ee! Ke nyakile go lebala: ereng ke le fe maele a mabotse. Ka letšatši la mathomo la go bulwa ga dikolo, re tloga re swanetše go hlokomela gore re dula kae. O a sepela gomme wa tsena ka phapošingborutelo gomme wa no fothela dilo tša gago godimo ga teske efe goba efe ya kgale, gomme, se se latelago, o no kwa morutiši a re -

Ke gore, ka mo phapošing, ke kgorametše mo, Chris Hoseya a le pele ga ka, gomme ka morago ga ka ke Lionel James. Jason Bill o tlile morago ga nako, gomme, o nyakile a dutše go la mmagoja la ka, eupša ka mahlatse ke ile ka kgona go thibela seo gore se diragale, ka motsotswana wa mafelelo.

mahlatse – mahlogonolo

fothela – lahlela

papetla – tšhate

Labobedi

Ga ke tsebe ge eba se ke šetše ke ile ka se bolela, eupša ke kgona GO FETA mo dipapading tša divideo. Nka petšha, gomme nka fenya mang goba mang mo mphatong wa ka, re lebane. Madimabe. Tate ga a tloge a thabela mabokgoni a ka. O fela a ntsenelela mabapi le go ya go "dira" se sengwe.

Ka fao, mathapama a lehono ka nako ya dijo tša dilalelo, ge Tate a ntlaiša mabapi le go tšwela ka ntle, ke lekile go hlaloša ka fao, ka dipapadi tša divideo motho a ka kgathago tema dipapading tša go swana le kgwele ya maoto, o bile o sa bolawe ke phišo wa ba wa tšwa sethitho.

Eupša, bjale ka mehla ka moka, Tate o be a sa bone gore kgopolo ya ka e ka kwagala.

Tate o tloga a le motho yo bohlale, ka kakaretšo, eupša ge re etla go tlhaologanyo ya pale, ka dinako tše dingwe, ke nagana kudu ka ga yena.

Ke na le nnete ya gore tate o be a ka hlahlamolla peakanyo ya papadi ya ka ya mokgwa wa video, ge a ka be a tseba gore e beakantšwe bjang, eupša mahlatse ke gore batho ba ba dirago dilo tše, ba dirile gore di kwešišwe ke badiri ba tšona fela.

Laboraro

Lehono, ka pakana ya Thutafase, re bile le phadišano ya "go Tanya ka polelo", gomme, ke a le botša, ke kgale ke be ke goletšwe phadišano ye.

Phadišano ye, ya go Tanya ka polelo, e be e le mabapi le Metsemošate ya mebušo, gomme ge, ke dula kua morago ka phapošingborutelo, kgauswi kudu le mmepe wo wo mogologolo wa USA. Metse-Mošate ka moka e ngwadilwe ka maletere a magolo a mahubedu, ka fao, ke be ke tseba gore ye ke tlile go e kgona.

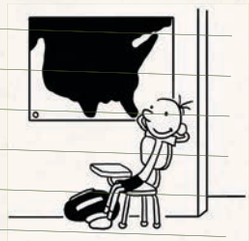

Eupša, fela pele moleko o thoma, Patty Farrell o ile a bolelela fase a le kua pele ka phapošingborutelong.

Patty o boditše Mna Ira gore a khupetše mmepe wa USA pele re thoma.

Ka fao, ka lebaka la Patty, ke feditše ke paletšwe ke potšišo ya go tanya ka polelo. Gomme, ruriruri, ke tlile go nyaka mokgwa wa go itefeletša ka lebaka la se a ntirilego!

Go ngwala pukutšatši ye o itlhametšego yona

A re ngwaleng

Ke ditiragalo dife tše di begwago ka go pukutšatši ya *Wimpy Kid* mo letlakaleng le le fetilego?

Ngwala ditiragalo tšeo a ngwalago ka ga tšona ka go ditsenywa tše tše tharo tša pukutšatši.

1.

2.

3.

Nagana ka ga se sengwe le se sengwe sa ditsenywa tša pukutšatši gomme o ngwale hlogo go se sengwe le se sengwe.

1.

2.

3.

A re ngwaleng

Bjale, ngwala ditsenywa tša pukutšatši tša gago. Gopola ka ga maitemogelo a go fapana ao o bilego nao, ao a bego a le bohlokwa, a segiša goba a nyamiša. Ngwala letšatšikgwedi le letšatši, gomme o gopole go ngwala ka polelommoledi (šomiša "ke"), le gona, ka lefetile. O ka latela mohlala wa Wimpy Kid gomme o thale seswantšho go swantšhetša pukutšatši ye nngwe le ye nngwe.

Pukutšatši ye e rategago *Letšatši:* *Letšatšikgwedi:*

Thala seswantšho sa ditsenywa tša pukutšatši

Pukutšatši ye e rategago Letšatši: Letšatšikgwedi:

Thala seswantšho sa ditsenywa tša pukutšatši

Pukutšatši ye e rategago Letšatši: Letšatšikgwedi:

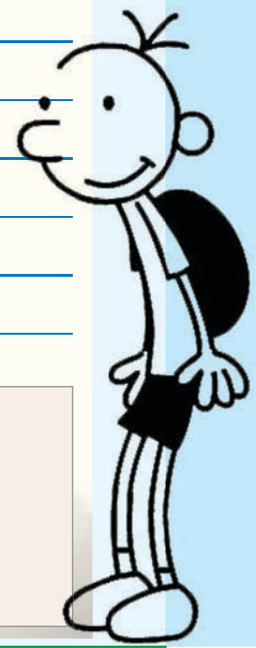

Thala seswantšho sa ditsenywa tša pukutšatši

Nako ya go lebelela thelebišene

Ka lephephetšhomong le le fetilego o badile wa be wa ngwala kanegelo. Mo dibekeng tše pedi tše di latelago o tla bea šedi mo go dingwalwa tša tshedimošo. O tla bala dipamfolete tša tshedimošo, gape o tla akanyetša pamfolete ye o itlhametšego yona.

Pele o bala

- Lebelela diswantšho le dihlogo, gomme o leke go naganela pele gore sengwalwa se tlile go ba mabapi le eng.
- Gaša mahlo mo letlakaleng o bone gore o tlile go bala ka ga eng.

Ge o dutše o bala

- Bapetša diponelopele tša gago le seo o se balago
- Ge o sa kwešiše karolo, e bale gape ka go iketla. E balele godimo

NA O LEKGOBA LA THELEBIŠENE?

Dumelang bana

Na le tšea nako ye ntši le lebeletše thelebišene goba paesekopo, go raloka ka selefounu, khomphutha goba dipapadi tša divideo? Na o rata go dula sofeng nako ye telele?

Bana ba bantši ba tšea nako ye telele ba bogetše thelebišene.

Go ba gona, nakwana ye o e tšeago o lebeletše thelebišene e ka go ruta se sengwe. Bana ba bangwe ba tšea nako ye telele ba lebeletše thelebišene gape ba bapala dipapadi diiri tše ntši go feta ka moo ba tšeago nako ba le sekolong!

Ke ka lebaka la eng go sa loka go lebelela thelebišene nako ye telele?

- **Go se robale mo go lekanego.** Kgonagalo ke gore, ge o lebelela thelebišene kudu, o tlile go robala bošego kudu gomme wa se robale ka mo go lekanego. Go robala nako ye nnyane go tliša go lapa gomme bana ba ba lapilego ga ba kgone go theeletša nako ye telele ka phapošing.
- **Mmele wo mogolo.** Ge o lebelela thelebišene nako ye telele go na le kgonagalo ye ntši ya gore o ka nona kudu. Bana ba bantši ba ba dulago ba lebeletše thelebišene nako ye telele ba rata dijo tša phepompe tšeo di bapatšwago mo thelebišeneng. Go bonolo go ja go feta ge o bogetše thelebišene.

- **Mošomo wa sekolo wa maemo a tlase.** Bana bao ba bogelago thelebišene kudu goba ba bapala dipapadi tša mo khomphutheng kudu gantši ba ikhwetša ba se na nako ye e lekanego ya go dira mošomo wa gae goba go ithutela go ngwala moleko.
- **Kgonagalo ya go amega dintweng.** Mananeo a thelebišene gantši a laetša dintwa. Bana ba swanetše go tseba gore dintwa le go hlaselana tše ba di bonago thelebišeneng ga se tša loka di phošagetše. Ga se mokgwa wa maleba wa go rarolla diphapano.
- **Nako ye e lekanego ya go bapala.** Nako ye ntši kudu ya go dulela go bogela thelebišene e go šiela nako ye nnyane ya go bapala.

Dira seo se loketšego bana

Bana ba sekolo ga se ba swanela go dulela thelebišene diiri tša go feta e tee goba tše pedi.

O swanetše go ipeela mellwane gore o kgone go fokotša nako ye o e tšeago o lebeletše thelebišene gape o bapala khomphutheng goba dipapading tša video.

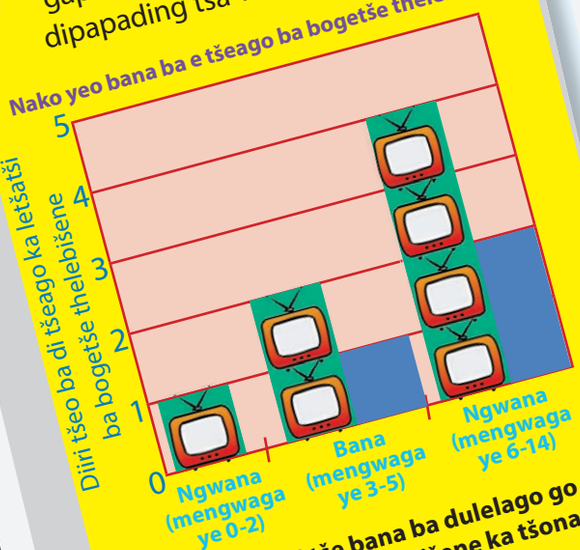

Ke difé gape ditiro tše o ka di dirago?

Eba leloko la sehlopha sa tša dipapadi goba eba leloko la bašomiši ba bokgobapuku gomme o bale. Bapala le bagwera goba bapala phakeng. Ithute go letša seletšo sa mmino, bapala dipapadi tša go swana le tšhese goba eba le setlošabodutu.

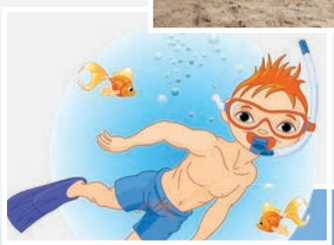

A re boleleng

- O tšea nako ye kae ka letšatši o bogetše thelebišene?
- Na ke mananeo a makae ao o a bogelago?
- O rata go dira eng ge o dutše o bogetše thelebišene?
- Ke mehuta efe ya dipapadi yeo o kgonago go e bapala?
- O tšea nako ye kae o bapala dipapadi tša sekirining sa thelebišene?
- Na lekgoba ke eng?

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ka ga pamfolete

Bala pamfolete gape ka morago o arabe dipotšišo tše.

A re ngwaleng

Nyalanya mantšu a le ditlhalošo tša ona.

akotše	ela hloko
mootlelwana	ge motho a nonne
setlošabodutu	go tloša selo bogodimong gomme wa se theoša
hlokomedišiša	senkhonyana se se sa tšogo tswalwa
fokotša	selo sa go ntšha bodutu

Na pamfolete ye e ngwaletšwe mang? Swaya lepokisi la maleba ka ✔.

☐ Batswadi ☐ Barutiši ☐ Bana ba sekolo ☐ Batšofadi

Ke ka lebaka la eng o realo? Ngwalolla lefoko le tee go tšwa go pamfolete le le re botšago se.

Pamfolete ye e re botša eng?	
1	Go bogela thelebišene le go bapala dipapadi tša divideo go senya mohlagase.
2	Bana ga se ba swanela go šomiša diiri tša go feta 1 – 2 ka letšatši pele ga thelebišene.
3	Bašemane ba rata go bapala dipapadi tša divideo gomme basetsana ba rata go bogela thelebišene.
4	Gore o ka ba le lerato la go dula disofeng nako ya go nyaka go lekana letšatši ka moka.

Ke ka lebaka la eng go dulela thelebišene go dira gore dipoelo tša sekolo di theoge?	
1	Ka lebaka la gore bana ba ja dijo tša phepo ya tlase tšeo ba di bonago dipapatšong mo go thelebišene.
2	Ka gore bana ga ba ithobolle.
3	Ka gore thelebišene e hlohleletša boganka.
4	Ka gore bana ga ba na nako ya go dira mošomo wa sekolo.

Lebelela gabotse papetla ya dipilara mo letlakaleng la 19. Papetla e re botša eng ka ga nako yeo bana ba mengwaga ye e fapanego ba e hwetšago ba bogela thelebišene. Ke nako ye kaakang yeo e ka hlohleletšwago?

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ngwala ditlamorago tše tharo tše šoro tšeo di ukangwago tšeo di bakwago ke nako ye telele yeo e felelago pele ga thelebišene.

A re direng

Šoma le mogwera gomme le hlame phoustara ya go hlohleletša bana gore ba dire ditiro tše dingwe go na le gore ba bapale dipapadi tša video goba go bogela thelebišene.

A re ngwaleng

Bjale ngwala temana ya go hlaloša phoustara ya gago. Hlaloša gore ke ka lebaka la eng bana ba swanetše go fetša nako ye telele ba dira ditiro tše dingwe.

- Šomiša mmepe wa monagano go beakanyetša mošomo wa gago wa go ngwala
- Ngwala mokgwarakgwarinyo wa gago
- Kgopela mogwera gore a bale mokgwarakgwarinyo wa gago a swaya diphošo.
- Boeletša sengwalwa sa gago gomme o dire diphošollo mo go swanetšego
- Ka morago o se ngwale ka bothakga ka pukung ya gago.

TEACHER: Sign Date

Fao dilo di lego gona

Go lebelela matlema/mabopi

Matlema a re botša fao dilo di lego gona go eya ka mo o lego gona. Di tla ka morago ga leina goba lešala.

A re ngwaleng

Lebelela kanegelo ye ya seswantšho sa mpša yeo e rekago kuranta. Ngwala matlema a maleba mo sekgobeng mo seswatšhong se sengwe le se sengwe. O ka no šomiša letlema le tee gatee fela.

tshela | go | godimo | ka go | kgauswi ga

ka tlase ga | ntle | go feta | ka godimo

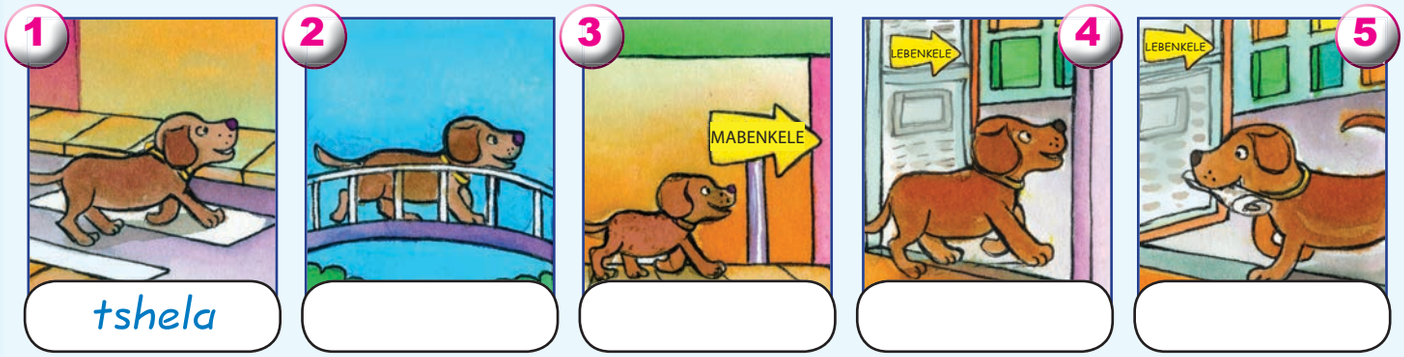

tshela

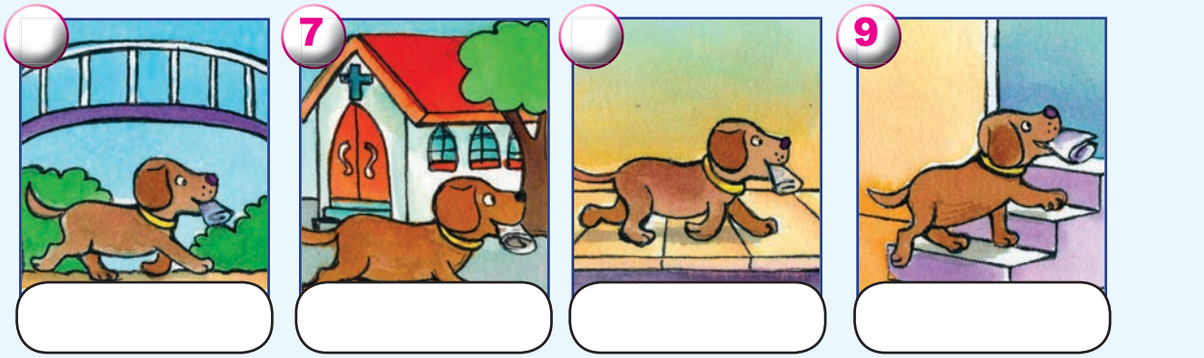

A re ngwaleng

Bjale ngwala lefoko ka seswantšho se sengwe le se sengwe gomme o šomiše matlema a a latelago gatee fela.

1 Rover e ya ka lebenkeleng. E tshela mmila.

2

3

4

5

6

7

8

9

Letšatšikgwedi:

Boipshino ka polelo ya dika

Hwetša gore dikapolelo tše di latelago di ra goreng ka morago o thale seswantšho se se hlalošago sekapolelo seo.

Tshwantšhanyo

Tshwantšhanyo e bapetša dilo tše pedi ka go šomiša mantšu a "swana le" goba "bjalo ka."

Maabane bošego ke robetše bjalo ka mmutla.	Matome o ja bjalo ka kolobe ge a bona dijo di e le tše ntši.

Tshwantšhišo

Tshwantšhišo e bapatša dilo tše pedi tša go fapana gomme ya di tliša mmogo ka ntle le go šomiša mantšu a: "bjalo ka" goba "swana le". Yona e šomiša lentšu le "ke" ge e bapetša.

Mokgadi ke katse: O rata maswi kudu.	Mosadi yo ke tau. Ge a ka go swara o tla ikwela ka noši.

Poeletšomedumo

Poeletšomedumo ke poeletšo ya modumo o tee wa go swana wa go thoma lentšu.

Bogo**b**e **b**o **b**ose ge **b**o **b**utšwitše.	**L**esogana **l**e **l**etele**l**e **l**e **l**ebe**l**e**l**a **l**etamo **l**e**l**a.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Tšohle ka ga botswea

A re baleng

Bala pamfolete ka morago o arabe dipotšišo tše di latelago.

Pele o bala

- Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akanya gore kanegelo e tlile go ba mabapi le eng.
- Bala ka go gaša mahlo mo letlakaleng gore o bone gore o tlile go bala ka ga eng.

Ge o dutše o bala

- Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago. • Ge o sa kwešiše karolo, e bala gape ka go iketla. E balele godimo.

Fetšiša botswea

Bana ba bantši ba a hlorišiwa. Botswea ke bothata bjo re swanetšego go bo fetšiša dikolong tša rena. O swanetše go bula mahlo gore o bone maitshwaro a go tlaiša.

Botsweya ke eng?

Botsweya ke maitshwaro a go tshwenya magareng ga bana ba sekolo. Gantši maitshwaro a mohuta wo a a ipoeletša.

Botsweya bo akaretša go hlakiša, go rumola, go rogana, le go kweša motho yo mongwe bohloko le go kgetholla motho yo mongwe mo sehlopheng ka maikemišetšo.

Botswea bo diragala kae?

Botswea bo diragala kae goba kae

- Sekolong
- Lepatlelong la dipapadi
- Ka maeto a dikolo
- Tseleng ya go ya sekolong
- Ka dintlwaneng
- Mo mogaleng goba mo go inthanete

Go bjang go hlorišwa ke tswea?

Go hloriša go kweša bohloko ebile bana ba go hlorišwa ba dula ba sa thaba, ba dula ba tšhogile ba iphelela ba le tee.

Go hlorišwa go ka se fele ka ntle le gore o botše motho yo mongwe ka ga gona. Ge o hlorišwa o swanetše o botše morutiši goba motho yo mongwe yo mogolo yo a tla go theeletšago le go go thuša.

Ge o ka se hwetše thušo gona leletša ba Childline mo mogaleng wo wa mahala.

O ka dira eng ge eba o a hlorišwa?

Botša motho yo mongwe Botša morutiši wa gago goba mmago goba tatago goba yo mongwe wa leloko. Ba kgopele gore ba go thuše go rarolla bothata bjo. Ge eba o hlorišwa mo mogaleng goba mo go inthanete, boloka melaetša gomme o e laetše motho yo mogolo.

Dula o bonela dilo ka thokong ya go loka Leka go nagana ka ga dilo tše dikaone bjalo ka ga seo wena o ipshinago ka go se dira kua sekolong seo o se kgonago go feta. Ka mehla gopola gore go na le batho bao ba go ratago bao

ba ratago go go bona o hlokomelegile.

Leka dilo tše dingwe ka bowena

Botša motho yo a go hlorišago gore ga o rate se a se dirago. E re: "Ga ke rate seo o se dirago." Bolela ka boitshepo. Ge o bona o ka re o bolokegile, o ka no botšiša tswea gore molato ke eng le gore le ka kgona go rarolla bothata mmogo. O se ke wa ba wa bolela le tswea ge o le noši. Kgopela mogwera gore a go felegetše.

Na o kile wa bitšwa tswea?

Ga se mo go bose go bitšwa tswea. Ga go motho yo a ratago ditswea. Ka nako ga o tsebe gore ke ka lebaka la eng o bitšwa tswea fela ka nako ye nngwe o tloga o tseba. Ge o bitšwa tswea o swanetše go nagana ka ga seo o se dirago le ka fao o ka fetolago maitshwaro a gago.

O ka kgopela thušo gore maitshwaro a gago a fetoge. Bolela le batswadi ba gago goba barutiši gomme o kgopele thušo.

Ke eng seo o swanetšego go se dira ge o le tswea?

- Dumela gore o be o le tswea gomme o thome go fetola maitshwaro. Gopola ka ga seo se go dirilego gore o itshware ka tsela ye.
- Kgopela motho yo o mo hlorišitšego tshwarelo. Gore ke kgopela tshwarelo ke kgato ya mathomo ya go dira gore dilo di be kaone.
- Ngwalela motho yoo lengwalo ge eba ga a rate go bolela le wena.
- Botša morutiši wa gago gore o be o se na maitshwaro a mabotse gomme o mmotše gore o kgopela thušo gore o fetoge.

O swanetše go dira eng ge o tseba gore motho yo mongwe o a hlorišwa?

Ge motho yo mongwe yo o mo tsebago a hlorišwa, motho yoo o nyaka thušo ya gago.

O ka no se kgone go fetšiša tlhorišo yeo ka bowena fela o ka kgona go thuša. Bolela le barutiši ba gago ka ga tlhorišo.

A re boleleng

- Na o kile wa ka wa hlorišwa?
- O dirile eng?
- Ke mang yo o ka bolelago le yena ge eba o a hlorišwa?

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go nagana ka ga botswea

A re ngwaleng

Bala pamfolete ka ga botswea ka morago o arabe dipotšišo tše di latelago.

Pamfolete e ngwaletšwe bomang? Swaya ✔ lepokisi la maleba.

- ☐ Batswadi
- ☐ Bana bao ba hlakišwago
- ☐ Bana bao ba lego ditswea
- ☐ Barutiši

Ke ka lebaka la eng o realo?

Nyalanya mantšu a le ditlhalošo tša ona.

go tšwa	motho wa go hloriša bana goba batho ba bangwe
inthanete	go dira dilo ka ntle le go boifa goba go tšhoga
boitshepo	go ya ka ntle
tswea	go tshwenya motho ka go mo tlaiša
hloriša	dineteweke tša khomphutha

Bolela mafelo a mane ao go ona go hlorišwa go diragalago go ona.

Ngwala dilo tše tharo tšeo o swanetšego go di dira ge o hlorišwa. O ka dira eng ge o lekile dilo tše dingwe ka noši gomme o sa kgone go fediša tlhorišo ye?

Na motho a ka hlorišwa bjang mo mogaleng goba mo go inthanete?

Hlama leswao la “Tlogela go hloriša”.

Letšatšikgwedi:

Mafokontši

O ka kopanya mafokonolo a mabedi ka lekopanyi go hlama lefokontši.

A re ngwaleng

Šomiša makopanyi ao a lego ka mašakaneng go fetola mafokonolo gore a be lefokontši.

Ke rata go etela lešoka la diphoofolo.	Ann o rata go ya lewatle. (eupša)
Mogwera wa ka o rata go khempha.	Sesi o rata go khempha. (le)
Re bone ditšhukudu kua lešokeng.	Re bone ditlou kua lešokeng (le)
Mma o fihlile dikuku.	Re di hweditše. (fela)
Ke rata go ya lewatle kgafetšakgafetša.	Ke dula kgole kudu. (eupša)
Ke ipshina ka go opela mo khwaereng.	Ke rata gape go bapala kgwele ya maoto. (ebile)

TEACHER: Sign Date

Lefetiletšweledi le letlagotšweledi

Re šomiša lefetiletšweledi go hlaloša tiro ye e diragalago ka nako ye itšego ye e fetilego.
Mokgwa wa go e hlama: **re šomiša "be"**
Ke be ke bogetše thelebišene. Ke be ke robetše ge pula e thoma. Bošego bja maabane pula e be e ena.

Re šomiša letlagotšweledi ge re beakanyetša tša ka moso.
Mokgwa wa go e hlama: **ke/re/ba + tla + lediri**
Re tlile go ya Durban ka Labohlano. Re tla ya lebenkeleng. Ke tla ya sekolong se sefsa.
Re tla ya lebenkeleng. Ke tla ya sekolong se sefsa.

MELAWANA Bapala papadi ye ya mabaka a nako, o bone gore a na o kgona gakaakang go hlama mafoko ka lefetiletšweledi le ka letlagotšweledi.

Mokgwa wa go bapala

- Retha khoine. Hlogo o ya pele dikgato tše pedi. Mosela o ya pele kgato e tee.
- Šomiša mantšu ao a lego ka lepokising ao o welago go ona go hlama lefoko leo le ka bago ka lefetiletšweledi goba ka letlagotšweledi.
- Ge o ka wela mo go palotekanelo thoma lefoko la gago ka, gosasa, beke ye e tlago, kgwedi ye e tlago, lehono goba kgapela.
- Ge o ka wela mo go palohlokatekanelo thoma lefoko la gago ka maabane, beke ye e fetilego, Mokibelo wo o fetilego, ngwaga wa go feta.
- Wa mathomo go fetša ke mothopasefoka.

Letšatšikgwedi: _____

40

34 eya lebenkeleng la go rekiša dipuku

33 reka dieta

35 boela morago dikgoba tše 3

32 eya Kruger Park

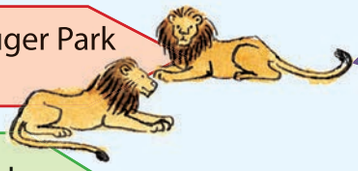

36 eya bokgobapuku

39 bapala ka nokeng

31 eya kerekeng

38 eja difihlolo

37 šoma ka tšhengwaneng

30 peleta leina la gago go tloga morago (ge o sa kgone go peleta leina la gago ka sa morago o swanetše go ya go 28)

29 thuša mma wa ka

14 thuša ka go hlatswa diaparo

28 eya lešokeng la diphoofolo

13 eba leloko la diBoy Scout

15 boela morago dikgoba tše 3

27 bogela thelebišene

eya moletlong wa moaparo wa go kgahliša

16 eya toropong

17 namela paesekele ya gagwe

26 bapala dipapadi tša video

18 paka khekhe

23 eba leloko la mokgatlo wa dipapadi

25 ema gomme o opele koša

19 eya go ngaka ya meno

22 šoma ka tšhengwaneng

24 ithute Thušo ya Potlako

20 feta mo ke bego ke swanetše go fapoga

21 eja dijo tša Setšhaena

TEACHER: Sign _____ Date _____

Hlama pamfolete

A re ngwaleng

Boela go lephephetšhomo la 73 le la 76 gomme o lebelele sebopego sa dipamfolete tše pedi. Bjale o ile go hlama pamfolete ya gago ye e lego mabapi le botswea. Šomiša sebeakanyi se se latelago gore se go thuše. Letlakala la gago la mathomo le swanetše go ba le seswantšho go goga šedi ya mmadi. E swanetše go ba le hlogo goba hlabataba ya go goga šedi, mohlala, "A re fetšišeng botswea gonabjale!" Thala seswantšho mo go letlakala le lengwe le le lengwe go laetša kgopolo ya gago. Mo letlakaleng la ka morago gopola go akaretša nomoro ya mogala ya Childline.

3 Letlakala la ka morago: Fana ka nomoro ya Childline	2 Fao botswea bo diragalago	1 Letlakala la ka pele
6 Na o ka dira eng ge e le gore o a tlaišwa?	5 O ka thuša bjang motho yo a tlaišwago?	4 O ka dira eng ge e le gore ke wena tswea gomme o nyaka go tšwa go bjona?

A re direng

Bjale sega letlakala le le latelago gomme o mene letlakala go hlama pamfolete ya karata ya –Z. Šomiša peakanyo ya gago ya mokgwarakgwarinyo go feleletša pamfolete ka bothakga.

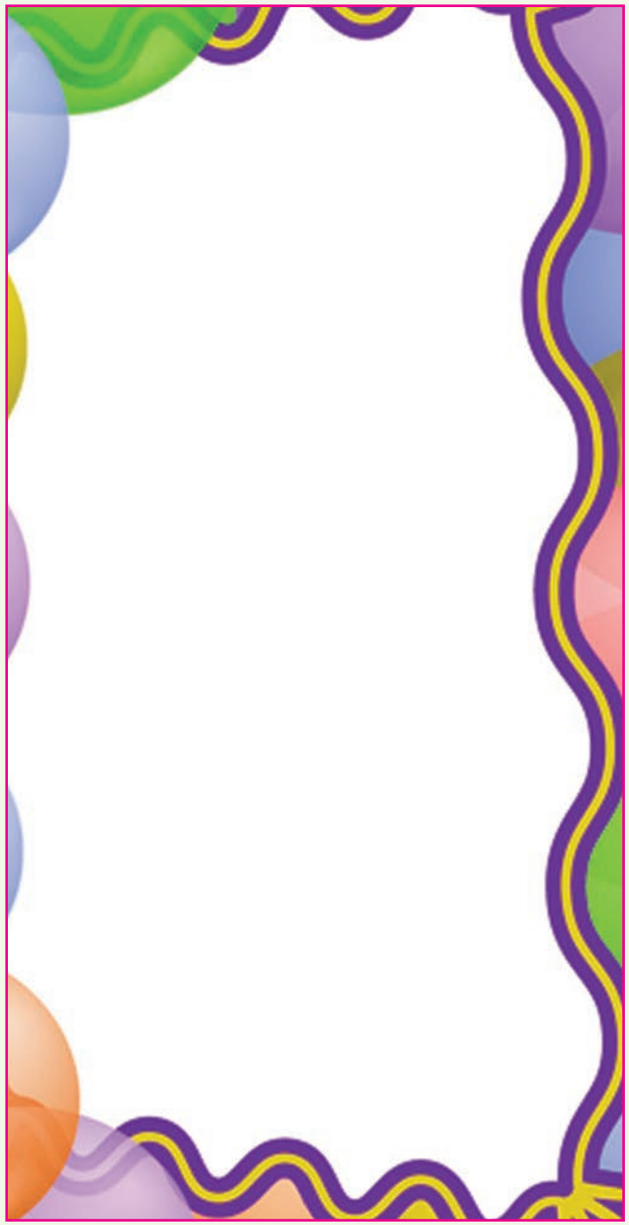

5

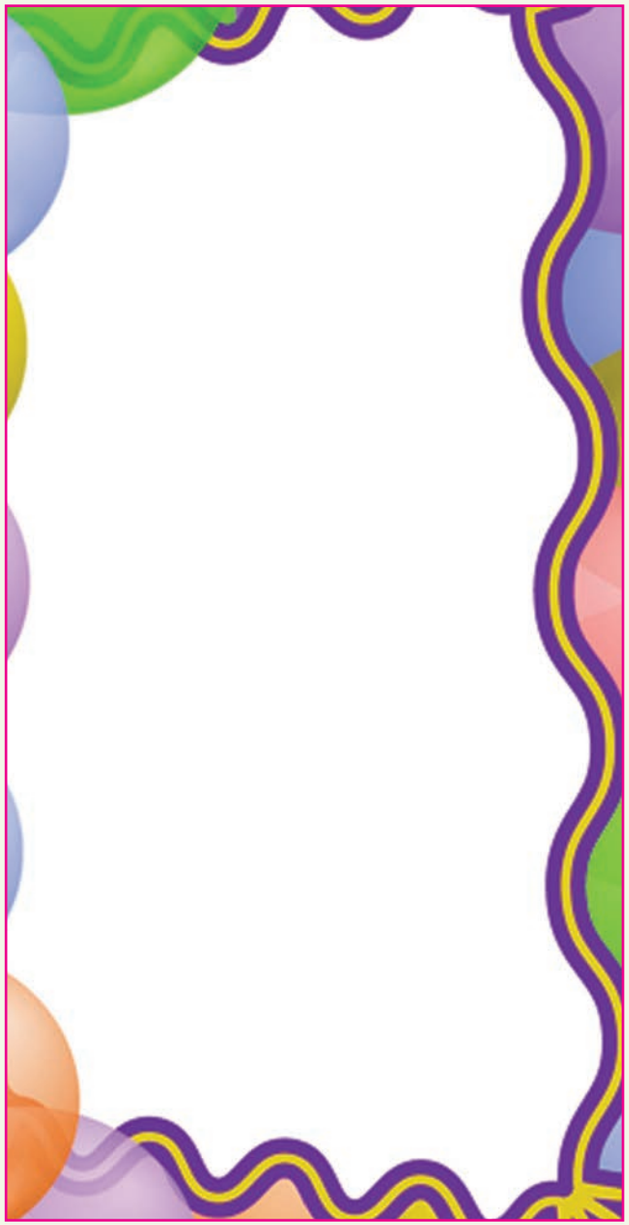

ETLAKALA LA KA MORAGO: mabapi le tshedimošo ya kakaretšo ya go swana le nomoro ya mogala ya Childline, atrese le atrese ya emeile.

6

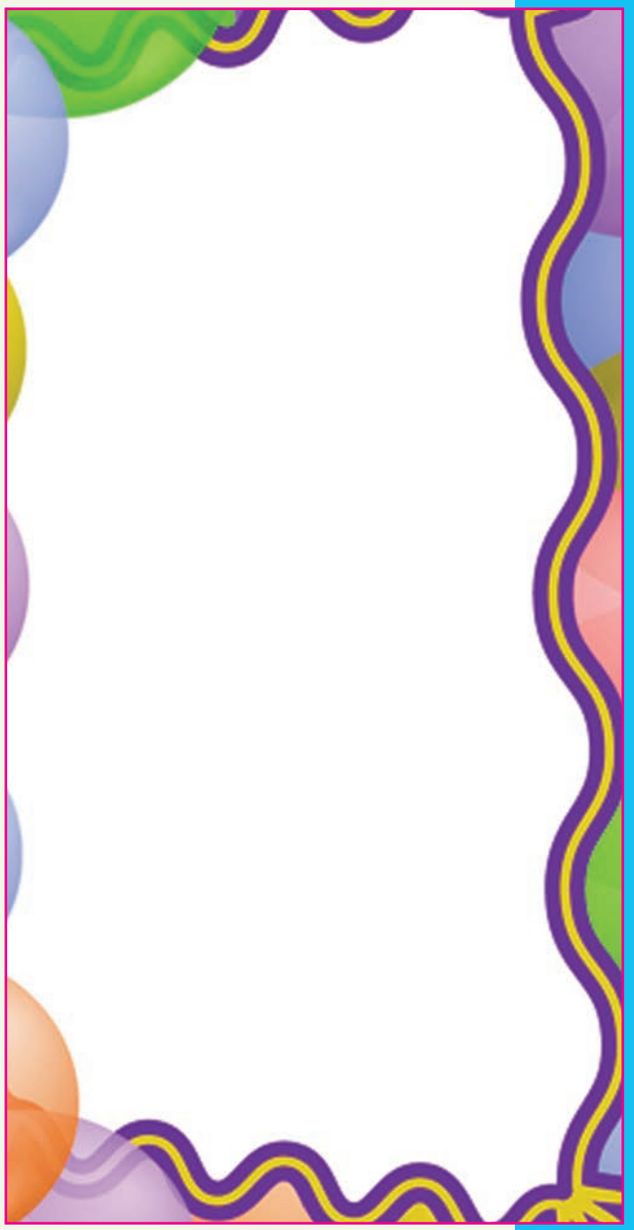

LETLAKALA LA KA PELE: menela pele

1

2

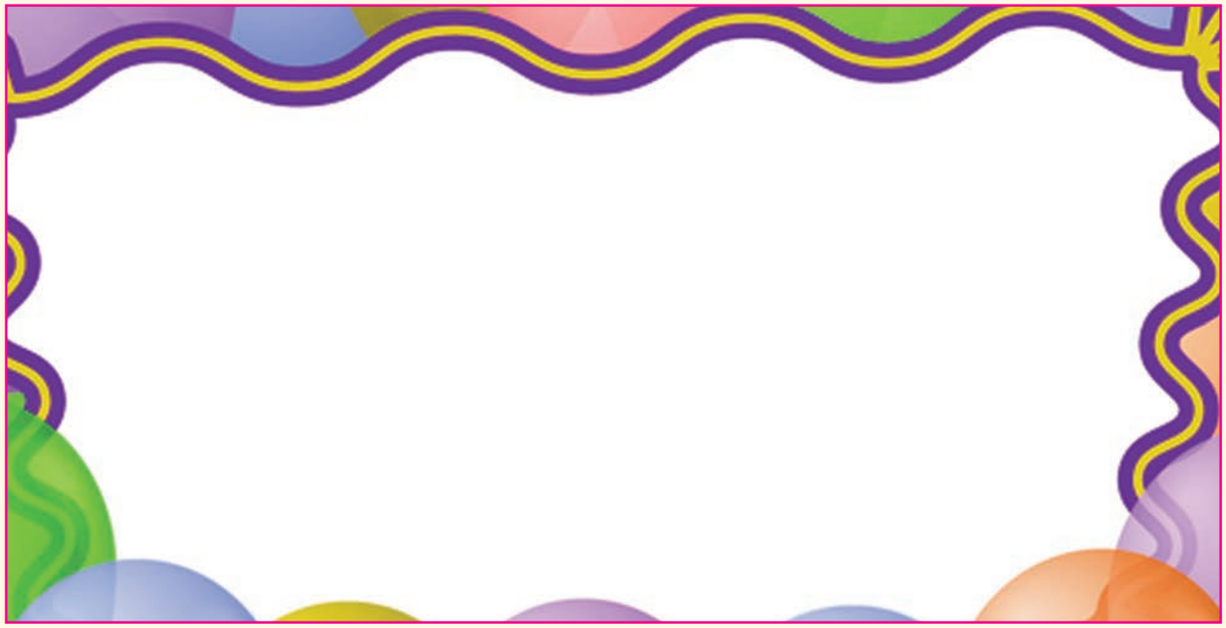

3

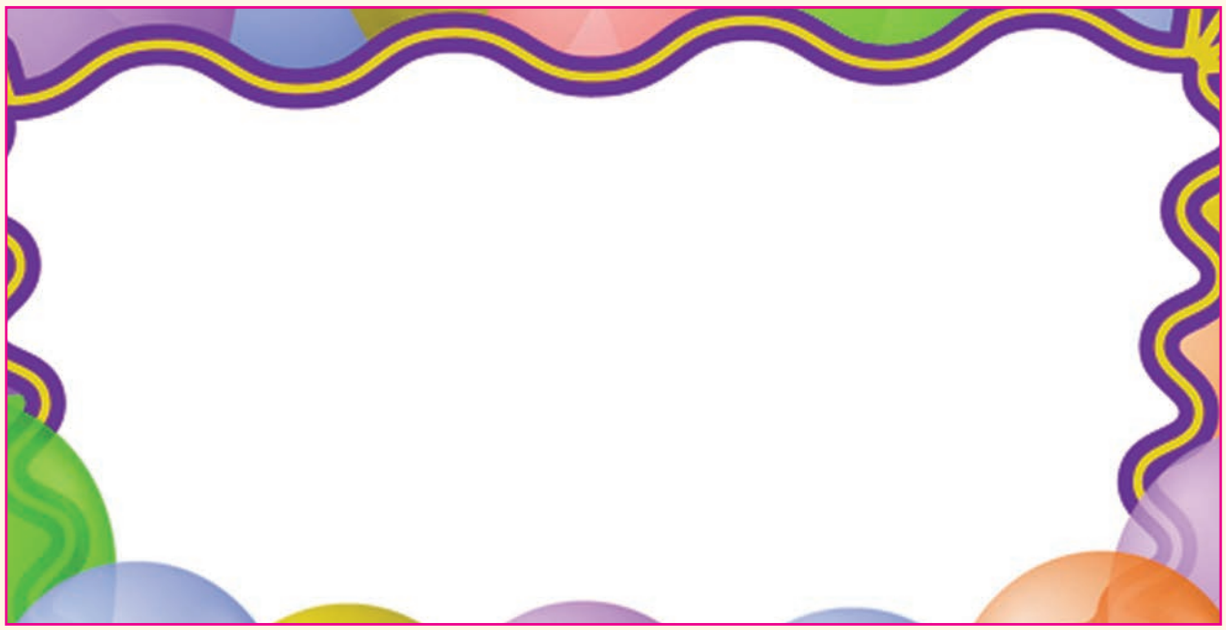

4

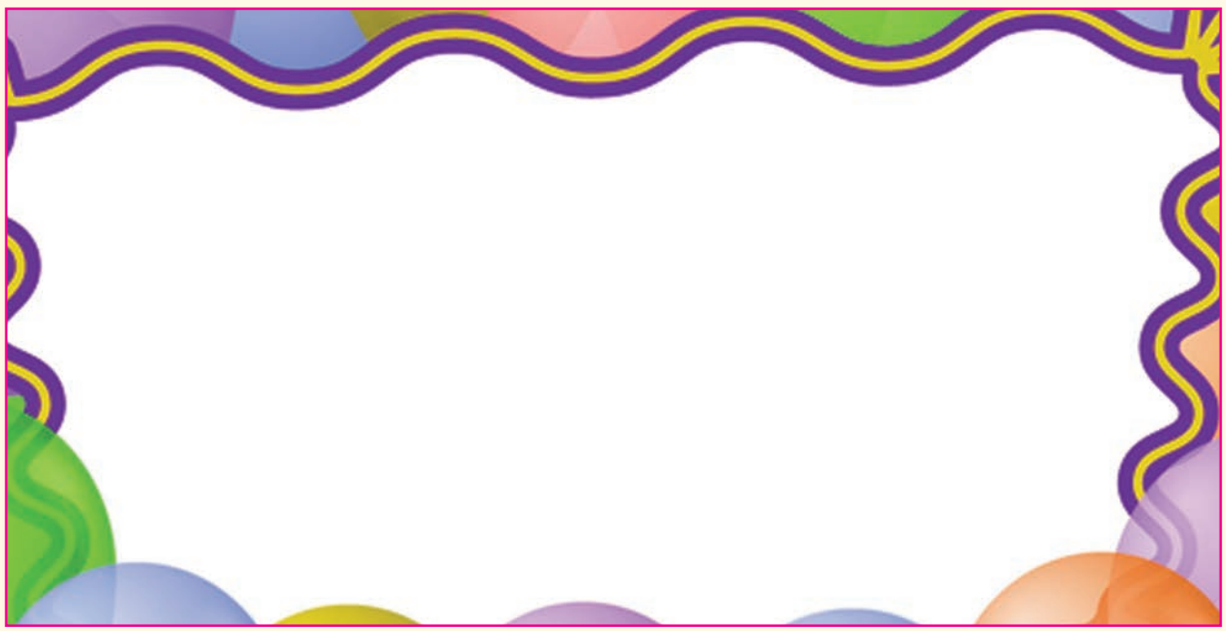

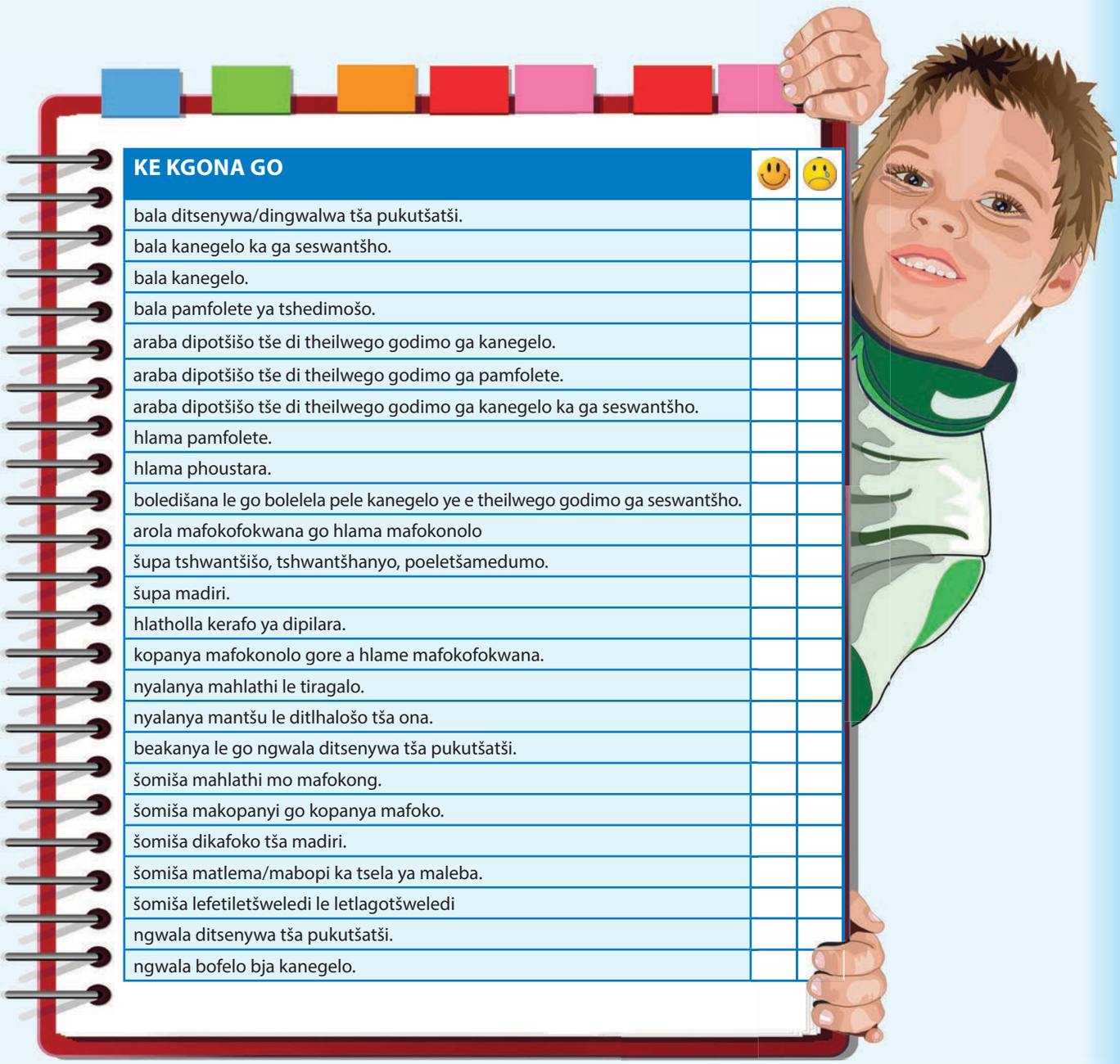

KE KGONA GO		
bala ditsenywa/dingwalwa tša pukutšatši.		
bala kanegelo ka ga seswantšho.		
bala kanegelo.		
bala pamfolete ya tshedimošo.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga kanegelo.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga pamfolete.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga kanegelo ka ga seswantšho.		
hlama pamfolete.		
hlama phoustara.		
boledišana le go bolelela pele kanegelo ye e theilwego godimo ga seswantšho.		
arola mafokofokwana go hlama mafokonolo		
šupa tshwantšišo, tshwantšhanyo, poeletšamedumo.		
šupa madiri.		
hlatholla kerafo ya dipilara.		
kopanya mafokonolo gore a hlame mafokofokwana.		
nyalanya mahlathi le tiragalo.		
nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.		
beakanya le go ngwala ditsenywa tša pukutšatši.		
šomiša mahlathi mo mafokong.		
šomiša makopanyi go kopanya mafoko.		
šomiša dikafoko tša madiri.		
šomiša matlema/mabopi ka tsela ya maleba.		
šomiša lefetiletšweledi le letlagotšweledi		
ngwala ditsenywa tša pukutšatši.		
ngwala bofelo bja kanegelo.		

TEACHER: Sign _____ Date _____

A re direng

Kgopela bagwera ba gago gore ba ngwale melaetša ya segwera dikgobeng tša ka tlase.

Mohlala:

Go mogwera wa ka Ann

Ke tla go hlokomela nako ye nngwe le ye nngwe mo nka kgonago.

Go tšwa go Boati

Morero wa 6: Go raloka le theto

Kotara ya 3: Dibeke 5 – 6
Boipshino/lethabo le theto

81 Boipshino le theto 36
Go boledišana ka ga sereto le mantšu a go raragantšha leleme.
Go hwetša mantšu a morumokwano mo seretong.
Go šupa mothofatšo seretong.
Go ithuta go bolela mantšu a go raragantšha leleme.
Go šupa poeletšomedumo mo seretong.

82 Tše dingwe gape ka ga go ipshina ka theto 38
Go bala sereto.
Go araba dipotšišo tšeo di theilwego godimo ga sereto.
Go hwetša mantšu a go ba le morumokwano mo seretong.
Go šupa sediri le tiro.
Go ngwala mafokonolo le go šupa sediri le tiro.

83 Ngwala sereto se o itlhametšego sona 40
Go feleletša sereto ka go ngwala mantšu a morumokwano.
Go araba dipotšišo tšeo di theilwego godimo ga sereto.
Go rulaganyetša go ngwala sereto ka go šomiša sebeakanyi sa theto.

84 Go lebelela popopolelo 42
Go ngwala tiro(lediri) ka go feleletša mafoko.
Go ngwala ditlhalošo tša khutsofatšo.
Go šomiša makopanyi go fetolela mafokonolo go mafokofokwana.

85 Lebenkele la go phološa diphoofolo 44
Go balela sereto godimo ka maikutlo.
Go araba dipotšišo tšeo di theilwego godimo ga sereto.

86 Direto tša Afrika 46
Go bala direto tša go ba le sebopego.
Go šupa mantšu a go ba le morumokwano mo seretong.
Go thala ditshwantšhetšo go nyalanya ditemana tša sereto.

87 Go ngwala sereto sa sebopego 48
Go beakanyetša go ngwala sereto sa go ba le sebopego.
Go ngwala sereto ka go kgwarakgwarinya ka morago wa se ngwala ka bothakga.

88 Na o a gopola? 50
Go ngwalolla mafoko o šomiša maswaodikga a maleba.
Go laetša ge eba mafoko ke ditaelo, dipotšišo, pego goba tlabego.
Go šomiša makopanyi go kopanya mafoko.

Kotara ya 3: Dibeke 7 – 8
Batho le mafelo

89 Batho le mafelo 52
Go lebelela mmepe wa Afrika-Borwa le go bala ka ga bana ba go tšwa profenseng ye nngwe le ye nngwe.
Go hlopha tshedimošo ka ga bana ba go tšwa profenseng ye nngwe le ye nngwe.

90 Ka popopolelo 54
Go dira dinyakišišo ka ga polelo le go hlopha dikhwetšo.
Go boledišana ka ga dipotšišo tše di amago malementši.
Go araba dipotšišo tšeo di theilwego godimo ga papetla.
Go araba dipotšišo tšeo di theilwego godimo ga mmepe.
Go šupa madiri.

91 Dikolo go dikologa lefase 56
Go bala mmepe wa lefase le ditlhalošo tša dikolo tše di fapanego tša go tšwa dinageng tše dingwe.

92 Go tsena dikolo dinageng tše dingwe 58
Go araba dipotšišo tšeo di theilwego godimo ga mmepe wa lefase.
Go ngwala lenaneo la mathata ao a bonagetšego ditherišanong.
Go nyalanya dinaga le dikontinente.
Go feleletša dipotšišonyakišišo mabapi le yunifomo , dijo, bjalobjalo.
Go ngwala mafoko, o šomiša tše dingwe tša dikarabo tšeo di tšwago go dipotšišonyakišišo.

Kotara ya 3: Dibeke 9 – 10
Mokgwa wa go raloka

93 Nako ya go raloka 60
Go bala tiragatšo/papadi.

94 Go nagana ka ga kanegelo 62
Go araba dipotšišo tšeo di theilwego godimo ga tiragatšo.
Go feleletša phasele ya mantšu ka go šomiša mainakgoboko.

95 Ngwala papadi ye o itlhametšego yona 64
Go beakanyetša go ngwala papadi o šomiša mmepe wa monagano le mmeakanyi.
Go ngwala papadi.

96 Go lebelela popopolelo 66
Go ngwala mafoko o šomiša dihlogo.
Go ngwala mafoko o šomiša meselana.

Boipshino ka theto

Mo go karolo ye o tlile go lebelela mehuta ye e fapanego ya direto gomme o tla leka go ngwala tša gago direto.

A re boleleng

Na o šetše o kile wa ikhwetša o sa tsebe gore o ka reng?

Na o ka bolela mantšu a ka lebelo?

leribišileso, leribišiswana, leribišitala, leribišikhubedu, leribišitala

Mohlomongwe o feleditše o re, **lebiriši**, **lešibiri**! Mantšu a a bitšwa mararaleleme.

Mongwadi wa sereto se o be a na le bothata bjo ge a reta sereto sa gagwe. O be a raragana leleme ge a bala mantšu a go swana le "leribiši" le "lehohomedi".

Lebelela lentšu le leina la sereto. O nagana gore sereto se tlile go bolela ka ga eng? Bolela le molekane wa gago ka taba ye.

Potlounyana

Kgale go kile gwa ba **tlounyana**,
Ye e bego e šomiša **pogonyana**-
Aowa! Aowa! ke ra tlounyama
A leka go šomiša mogala-

(Rurirurí! Ga ke kwešiše le
bjale gore ke nepile.)
Le ge go le bjalo o tateditše **pogo**

kgauswi mohlareng wa **mogo**;
Ge a dutše a thula ka **phatla**
O be a ntše a fela **maatla**.
(A re ge a leka go **ikgokolla**
A fetša ka go **bokolla**!)

Laura Richards (e amantšwe)

A re baleng

Bala sereto se ka tlhokomelo. Ka morago, se baleleng godimo le le sehlopha.

Letšatšikgwedi:

A re boleleng

Sereto se se bolela ka eng?

Ke mantšu afe ao o swarago bothata ge o swanetše go a bolela? A thalele.

A re ngwaleng

Ka lebaka la gore mongwadi o ile a raragana leleme, o ile a šomiša mantšu a mmalwa ao a sa tlwaelegago. Le ge go le bjalo a kwana le mantšu a mangwe ka morumo mo seretong. Hwetša mantšu ao a rumago go swana le ona gomme o a ngwale mo dikgobeng.

tlounyana	phatla	pogo	bokolla	mogo

Tlou e be e leka go dira eng?

E be e paledišwa ke eng go dira bjalo?

Mothofatšo

Ge mongwadi a efa diphoofolo goba dilo tše di dirwago ke batho, re bitša selo sa mohuta woo, **mothofatšo**. Mo seretong se, mongwadi o dira gore tlou e dire dilo tša go dirwa ke batho.

Ngwalolla lefoko la go tšwa seretong leo le laetšago tlou e itshwara bjalo ka batho.

Poeletšomedumo

A re direng

Ithuteng go bolela mantšu a, a mararaleleme. O ka a bolela ka lebelo le lekaakang?

Hlapi hlapa hlama,
hlama hlapi hlapa,
hlapa hlama hlapi.

Lekgarebe le letelele le lemela le lengwe tema.

Ge mothomi a thoma mothomi ke mothomi ofe yo a tla thomago mothomi wa go thoma.

Ge re boeletša ditlhaka mathomong a lentšu gomme di se kgole le kgole mo lefokong, re bitša tiragalo ye, poeletšomedumo.

A re ngwaleng

Bala tshedimošo ka ga poeletšomedumo, gomme o thalele medumo yeo e bušeletšwago mo go mararaleme ao.

TEACHER: Sign Date

Tše dingwe gape ka ga go ipshina ka theto

A re baleng

Bala sereto gomme o arabe dipotšišo.

Nna le Kgopana

Ka letšatši le lengwe ke be ke sepela sethokgweng,

Ke sepela ke le noši.

Ka kwa lešata, ke le tseleng.

Gona fao ka bona Kgopana e le noši!

Lepetu(kheiphi ya go pharwa magetleng) la gagwe le be le le botalalerata.

Moriri wa gagwe o le mmala wa gauta,

Dieta le masokisi a gagwe di sorolane.

Ke duma ge nka bona Kgopana yela gape.

O be a le mohlankana wa go segiša.

Helen Moor (e amantšwe)

A re ngwaleng

Mongwadi o bone Kgopana kae?
Ke eng seo se se dirilego gore a bone Kgopana?
Mongwadi o bone Kgopana gakae?
Ngwalolla lefoko le le re botšago gore o kganyoga go bona Kgopana gape.
O nagana gore se ke kanegelo ya nnete? Ke ka lebaka la eng o realo?

Ngwala mantšu a mo seretong, ao a kwanago le mantšu a mangwe ka morumo.

sethokgweng	noši	serolane

Mafokonolo le mafokofokwana

Mafokonolo a na le sediri le tiro.

Sediri ke motho goba selo.

+

Tiro e re botša se sengwe ka ga motho goba selo.

Boati	o a opela.
sediri	tiro

A re ngwaleng

Dira sediko go dikologa sediri, gomme ka morago o thalele tiro lefokong le lengwe le le lengwe.

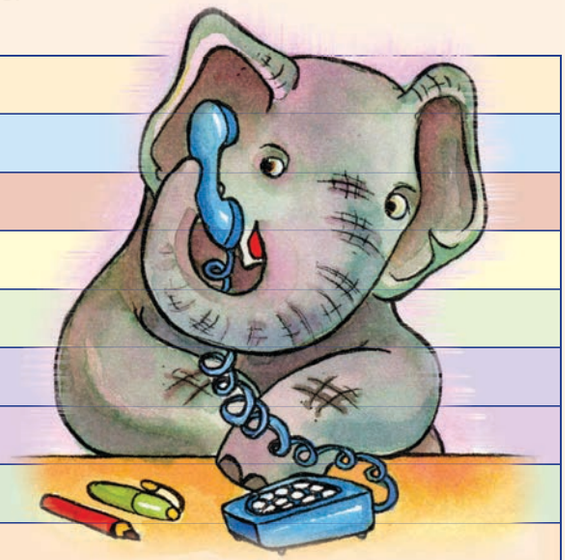

Mokgekolo o a bala.
Yena o ragile bolo.
Nna ke lapile.
Yena o a bolela.
Mpša e swerwe ke tlala.
Wena o šaletše.
Tlou e bolela mo mogaleng.
Senkhonyana sa ka se lomile bolo ya ka.
Nna ke pakile khekhe.

Ngwala mafokonolo a a itšego, ao o itlhametšego ona. Dira sediko go dikologa sediri, gomme o thalele tiro.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ngwala sereto se o itlhametšego sona

A re ngwaleng

Ngwala mantšu a morumokwano ao a tlogetšwego go feleletša temana ye.

sekolong

lepatleng

rekile

lokile

Sekolong

Tumi šo o ithutile a bona go _____ (1).

Maabane lebenkeleng o _____ (2).

Dipene tša fihla _____ (3).

Ra kgona go bapala _____ (4).

Dikarabo: 1 lokile, 2 rekile, 3 sekolong, 4 lepatleng

A re ngwaleng

Na sereto se se mabapi le eng?

Ke ka lebaka la eng o nagana gore Tumi šo o be a sa hlokomele?

Na o kile wa lebala mošomo wa gago go swana le Tumi šo ge a dirile? Hlaloša gore go diragetše eng.

Letšatšikgwedi: _____

A re ngwaleng

Beakanyetša go ngwala sereto. Šoma le molekane. Naganang ka ga hlogo le ka ga lefoko la mathomo. Dirang gore ditematheto tša lena e be tša methalotheto ye mene. Mothalotheto wa bobedi le wa bone e swanetše go ba le botelele bja go lekana, ebile e swanetše go ba le dinoko tša go lekana ka palo. Leka go dira gore mothalotheto wa bobedi le wa bone e rume go swana.

Pele le thoma, nyakang morero wa sereto gomme le boledišane gape ka ga mantšu a go ba le morumokwano.

- Šomiša mmepe wa monagano go beakanyetša mošomo wa gago wa go ngwala
- Ngwala mokgwarakgwarinyo wa gago
- Kgopela mogwera gore a bale mokgwarakgwarinyo wa gago a swaye diphošo.
- Boeletša sengwalwa sa gago gomme o dire diphošollo mo go swanetšego
- Ka morago o se ngwale ka bothakga ka pukung ya gago.

Peakanyetšo ya ka ya theto

Ngwala sereto ka go se kgwarakgwarinya mo pampišaneng ka morago o se ngwale ka bothakga sekgobeng sa ka tlase.

Leina/Hlogo ya sereto

Morero wa sereto

Ngwala mantšu a morumokwano, mothalothetong wa bobedi le go wa bone wa tematheto ye nngwe le ye nngwe.

Tematheto 1	Tematheto 2	Tematheto 3

Sereto sa ka

Hlogo/Leina _____

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go lebelela popopolelo

Sediri le tiro

- Sediri sa lefoko se re botša ka ga motho, felo goba selo.
- Gantši sediri ke leina goba lešala.

Lebelela mohlala wo.

Sesi o rata tšhokolete.	
Sesi ke sediri	Tiro e re botša seo se dirwago ke sediri. O rata ke tiro.

A re ngwaleng

Feleletša mafoko a ka go ngwala ditiro tša go bolela seo se dirwago ke didiri tše.

Bana ba bantši *ba rata* nama.
Diphoofolo tše dintši
Mogwera wa ka
Baraloki ba kgwele ya maoto
Dikatse tše di swerwego ke tlala
Morutiši wa rena

A re ngwaleng

Na dikhutsofatšo tše di emetše eng? Di ngwale ka botlalo.

Mdi		Mna	
Mtšna		Moš	
Lbb		Lbr	
Lbn		SABC	

Letšatšikgwedi:

Go kopanya mafoko

A re ngwaleng

Šomiša mantšu ao a lego ka kholomong ya gare go kopanya mafoko a. Thala mothalo go kopanya karolo ya mathomo ya lefoko le lengwe le le lengwe ka go kholomo ya A le karolo ya maleba ye e lego ka go kholomo ya B go hlama lefoko le le feletšego.

Re šomiša mantšu a go kopanya a go swana le: ka gobane, eupša le gore, go kopanya mafoko mmogo.

Gobane e latelwa ke lebaka

A		B
Ke fihlile sekolong ka morago ga nako	ka gobane	go a tonya lehono.
Ke apere jeresi		ke setšwe.
Mošemane o be a tšhogile		o nthuta gore ke pelete bjang.
Ke rata morutiši wa ka		o be a hlorišwa.

Eupša e latelwa ke go fapana

Ke rata go bogela thelebišene	eupša	ga se ka ka ka etela polaseng.
Ke šetše ke etšwa toropongkgolo		ga ke rata dipapadi tša video.
Ke be ke nyaka go mmotša gore a tlogele go ntlhoriša		o lebetše masokisi a gagwe.
O loketše dikhokho tša gagwe		ke be ke mo tšhaba.

Gore: e latelwa ke lebaka

Ke dirile mošomogae wa ka letšatši le lengwe le le lengwe	gore	pese e se ke ya ntlogela.
Ke tsogile ka pela		ke tle ke tšwelele mo go Mphato wa 4.
Ke ithobolotše letšatši le lengwe le le lengwe		ke kgona go sepele ge tšhipi e lla.
Ke pakile mokotlana wa ka		ke kgethwe go ba leloko la sehlopha.

Bjale, šomiša “ka gobane”, “gore”, goba “eupša” go kopanya mafoko a.

Ke šetše ke nametše setimela		ga se ka ka ka namela sefofane.
Re ka se kgone go bapala kgwele ya maoto		pula e ana.
Ke ithuta ka maatla		ke tšwelele ditlhahlobong.
Ke latetšwe sekolong		alamo ga se ya lla.
Ke rata kgwele ya maoto		Ga ke rate khrikete.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Lebenkele la go phološa diphoofolo

A re baleng

Balela sereto godimo ka maikutlo. Ka morago o bale sereto ka šedi, ga makga a go feta le tee, go kgonthiša gore o a se kwešiša.

Lebenkele la go phološa diphoofolo

Ge nkabe ke na le didolara tše lekgolo tše nka di šomišago.

Goba mohlomongwe ye ntšinyana go feta moo nka e kgonago.

Ke be ke tla phakiša ka bokapela bjoo maoto a ka a ka bo kgonago.

Thwi! Lebenkeleng la go phološa diphoofolo ka itahlela.

Ke be nka se re, "Ye, goba yela, ke bokae?"

"Ke mpša ya mohuta mang?"

Ke be ke tla reka tše ntšintši go lekana bontši bjo leihlo la ka le ka lebalebago ka gona,

Goba ka mo e ka ntsikinyetšago mosela ka gona!

Ke be ke tla tšea senkhonyana sela sa ditsebe tša mankgapha kgapha.

E itulelago e le noši.

Majelakgareng le dikgoto le dinkhonyana tša go tekateka di le noši.

Gore di be tša ka.

Nka no reka polipoli ya bohubedu le botalamorogo.

Le kgabo ye ke šetšego ke ile ka e bona.

Ge nkabe ke na le didolara tše lekgolo tše nka di šomišago.

Goba mohlomongwe ye ntšinyana go feta moo.

Rachel Field (e amantšwe)

Letšatšikgwedi: _____

A re ngwaleng

Bala sereto se ka tlhokomelo, boledišanang ka dipotšišo ka moka le mogwera wa gago, gomme le ngwale dikarabo.

Ke mantšu afe ao a rumago ka go swana? Lebelelang sereto gape gomme le direng sediko ka bohubedu mantšung a mangwe le a mangwe ao a rumago go swana.

šomišago	kgonago	gona	gona

Mongwadi o re o be a tla dira eng ge a ka be a na le tšhelete?
Re tseba ka eng gore sereto se ga se sa Afrika-Borwa?
Ke diruiwaratwa difetšeo mongwadi a bego a ka di reka ge a ka be a na le tšhelete?
O be a tla reka dimpša tše kae?
Ke eng seo se bego se ka mo kgodiša gore a reke mpša?
O be a nyaka go reka mohuta ofe wa mpša?
Re tseba bjang gore mongwadi o rata diphoofolo?
Wena o be o ka reka eng ge o ka be o na le tšhelete?

Direto tša Afrika

A re baleng

A re ngwaleng

Lebelela direto mo letlakaleng le. Di bitšwa direto tša sebopego, le gona, di ngwalwa go swanela sebopego sa seswantšho. Le ge direto tše tša sebopego di na le mantšu a go swana ka morumo, direto tše ntši tša sebopego ga di na morumokwano. Bjale, bala direto.

Thalela dipara tša mantšu a a rumago ka go swana ka mebala ya go swana diretong ka moka tša sebopego.

Matome o otlela Khombi

Matome o otlela khombi gomme o re iša sekolong ka moka.
Re bula mafastere ka moka gomme moya o foka ka botšididi bjo bosana.
O kgotla radio gore e lle, gomme re a opela ge khombi e sepela ka rena.
Re theeletša mmino, gomme re opela koša ya rena ya mmamoratwa.
O letša bele ge a tlile go re tšea, gape o letša bele ge a sepela.
O letša bele ge a eya kua le kua, gomme batho ka moka ba tseba gore ke yena ge ba ekwa bele.
Matome o otlela khombi yeo ka moka re ratago go e namela.

Ge o nyaka go etela le rena, etla, sekgoba se sa le gona!

Ngwana wa kubu

Kubu ye nnyane e ile go bapala,
E pogetše ka nokeng ka letšatši le lengwe, le hlabile.
"Ke timetše," a realo, "Ke na ke nnoši."
"Ke duma ge nke ke gopotše go tla le founo ya ka."

MONWANA-WA-TLOU

Kua tlase Borwa moo dipanana di bjalwago
Tšhošwane ye nnyane e gatile monwana wa tlou;
Tlou e rile ka megokgo ka mahlong-a yona.
O reng o sa kgethe yo a lekanago le wena ka bogolo?

Letšatšikgwedi: _____

A re baleng

Pula e kae

Thutlwa le tlou di ile go sepelasepela.
Di ile tša ema meriting gomme tša thoma go bolela.
"Ke duma gore e se ne," gwa realo thutlwa, ka go edimola,
"Ke lapišitšwe ke go bona maru a re feta!"
"Ee," gwa realo tlou,
'E kae pula? Ke duma go ipona ke eja matlakala a
mananana, a matala, gape.
Letšatši le fiša kudu, le naga e omile thata;
Pula e tla thoma neng go na?"

Ka moragonyana lona letšatši leo, legodimo le ile la sehlefala,
Ditšhošwane tša go fofa (dikokobele) di tšwetše ntle, tša re,
"Pula e etla! Re kwa go nkga monola kua lefaufaung!
Gomme kua kgole e a duma, re a e kwa!"
Thutlwa le tlou di lebeletše godimo lefaufaung
Gomme ba kwa ntšhu e tladitše lešata ka sello sa yona,
"Pula e tlile. Dinoka di tla ela;
Nako ya komelelo e fetile; bjale, bjang bo tlile go ba bjo botala!"

Mothopo: *http://www.canteach.ca*

A re direng

Mo seretong se o sa tšwago go se bala, mongwadi o tliša tlhalošo ye e bonagalago gabotse, ya tikologo, pele le morago ga pula. Bala ditemana tšela tše pedi ka tlhokomelo ye kgolo, gomme o thale seswantšho sa go nyalana le temana ye nngwe.

Tematheto 1	Tematheto 2

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go ngwala sereto sa sebopego

A re boleleng

Lebelela diswantšho tšela tše pedi. Rulaganya go ngwala sereto sa sebopego.

- Seswantšho se sengwe le se sengwe se go gopotša hlogo efe?
- O tlile go šomiša mantšu afe mo seretong sa gago?
- Na sereto sa gago se tla ba le morumokwano?

Šomang ka dihlopha le beakanye sereto. Thomang ka go ngwala ka mokgwa wa go kgwarakgwarinya. Ge le kgotsofetše ngwalang ka go dibopego tše tša mo tlase.

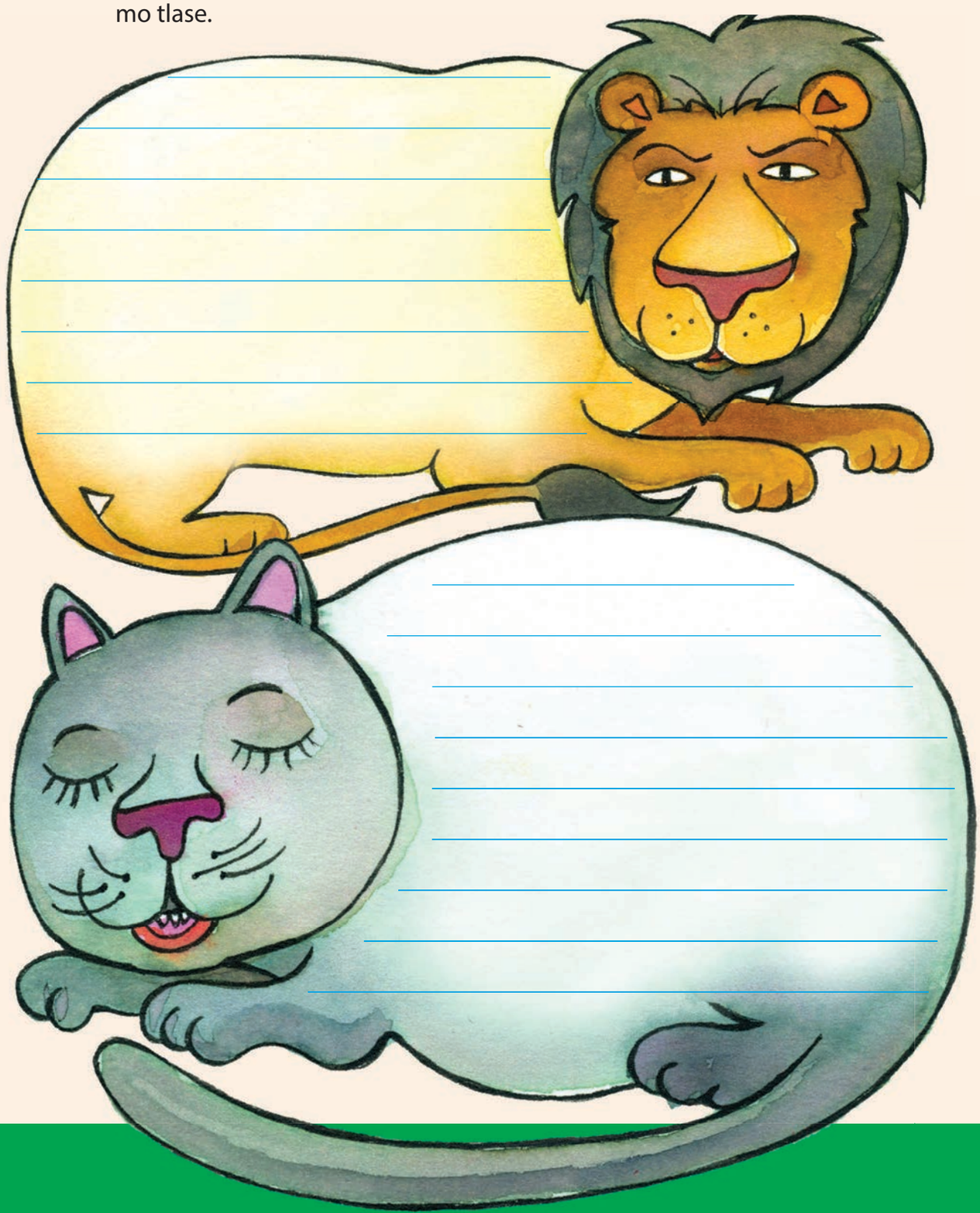

Letšatšikgwedi:

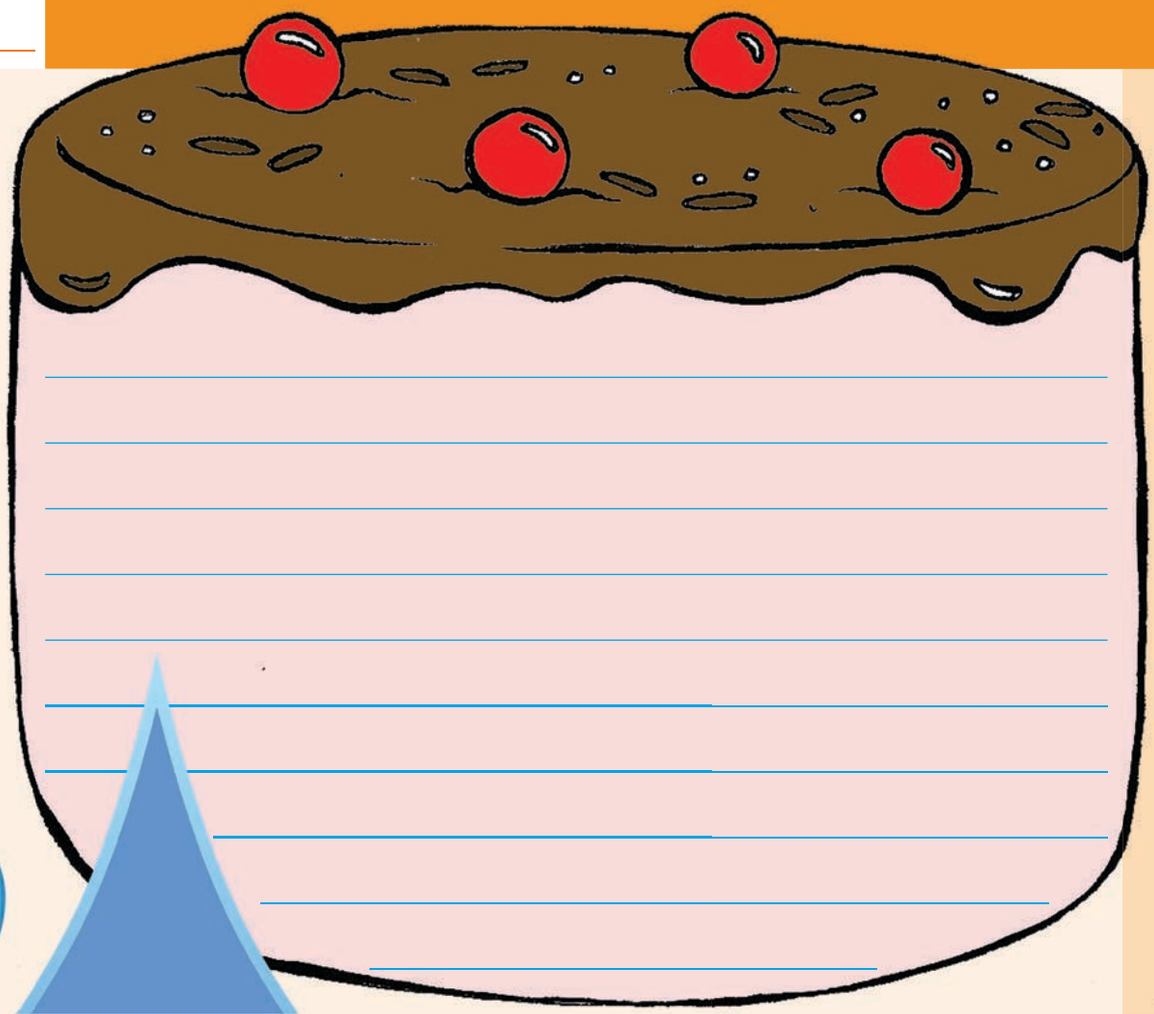

TEACHER: Sign _____ Date _____

Na o a gopola?

Dipego ke mafoko ao a re botšago se sengwe.
Di felela ka khutlo.

Ke mo Mphatong wa 4.

Dipotšišo ke mafoko ao a nyakago dikarabo.
Di felela ka leswao la potšišo?

Letšatši la matswalo a gago le neng?

Ditaelo ke mafoko ao a laelago.
Di ka felela ka leswao la tlabego goba ka khutlo.

Etla mo, ke nyaka go go bona.

Ditlabego ke mafoko ao a laetšago maikutlo a go swana le go makala, go tšhoga goba go befelwa. Di felela ka leswao la tlabego!

Hlokomela! O tla wa!

A re ngwaleng

Ngwalolla lefoko le lengwe le le lengwe, o šomiše maswao a tlabego a maleba. Ka morago, laetša ge eba ke taelo, potšišo, pego goba tlabego.

o se leke gore ke tšere puku ya gago

mafefo lebelela gore o kitima bjang

o na le nnete ya gore o tlile le dieta

na o bone jeresi ya ka

pese e tloga ka iri ya 12

hle felang le dutše go fihla ge tšhipi e lla

batho ba modimo ga ke dumele gore mpša e jele dijo tša ka

Letšatšikgwedi: _____

Tše dingwe gape ka ga makopanyi

O šetše o tseba gore re šomiša makopanyi go kopanya mafoko.

le	E re botša gore go diragetše eng sa go oketša
eupša	E re laetša phapana gare ga dikarolo tše pedi tša lefoko.
pele	E re botša gore go diragetše eng pele ga tiragalo
ka morago	Le re botša gore go diregile eng ka morago ga moo.
gobane	Le re botša lebaka

A re ngwaleng

Kopanya para ye nngwe le ye nngwe ya mafoko ka go šomiša lekopanyi le le lego ka mašakaneng.

Re be re lapile ge re fihla sekolong. Re be re swanelwa ke go kuka maoto. (gobane)

Ka mehla ke apara diputsu tša kgwele ya maoto. Ke ya lepatlelong la kgwele ya maoto. (pele)

Ke rata go bala dikanegelo. Ga ke rate dinonwane. (eupša)

O dira mošomogae wa gagwe. O ya kua dithutong tša mmino. (pele)

O tla fetša Mphato wa 7 mo sekolong se. O tla ya sekolong se se phagamego. (ka morago)

TEACHER: Sign _____ Date _____

Batho le mafelo

A re boleleng

Lebelela mmepe gomme o botše molekane wa gago gore ke profense efe ye e nago le batho ba bantši le gore ke efe ya go ba le batho ba bannyane, ke dife tše di lego gare ga naga le goba ke dife tše di fanago mellwane le diprofense tša go feta tše tharo?

Afrika-Borwa

A re ngwaleng

Bala tlhalošo ya ngwana yo mongwe le yo mongwe ka morago o ngwale tshedimošo ka ga bona mo lenaneong.

Leina la ka ke Kataila. Ke dula Soshanguve mo Gauteng. Ke na le mengwaga ye 10 gomme ke mo go Mophato wa 5. Ke bolela Sepedi ka gae. Setlošabodutu sa ka ke go bala. Ke leloko la sehlopha sa dipuku gomme re kopana Mokibelo wo mongwe le wo mongwe kua bokgobapuku. Re botšana ka ga dipuku tšeo re di badilego gomme ra ananya dipuku tša rena. Ke holofela gore ke tla ba mmabokgobapuku ge ke fetša sekolo.

Ke nna Lulama gomme ke dula Mthatha. Sethosa ke leleme le re le bolelago ka gae eupša ke bolela le Sezulu. Ke na le mengwaga ye 11 gomme ke mo go Mphato wa 6. Bokgoni bja ka bja go ikgetha ke mmino. Tate ke moletši wa trompeta, gomme o nthutile go e letša. Ge ke fetša sekolo, ke rata go ithutela mmino kua yunibesithi.

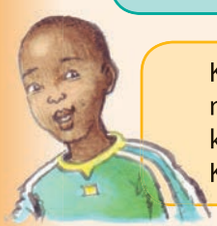

Ke nna Kanakana. Ke bolela Sevenda (Setswetla). Ke dula Thohoyandou kua Limpopo. Ke na le mengwaga ye 14 gomme ke mo go Mophato wa 9 kua sekolong. Ke raloka kgwele ya maoto kua sekolong ebile ke ralokela sehlopha sa Black Leopards sa ba mengwaga ya ka tlase ga 15. Ke holofela go ba moraloki wa profešenale wa kgwele ya maoto ge ke fetša sekolo.

Ke nna Refiloe. Ke na le mengwaga ye 11. Ke dula Freistata. Ke bolela Sesotho ka gae. Ke ithuta Sesotho, Seisimane le Seafrikanse kua sekolong. Bontši bja bagwera ba ka ba bolela Sesotho ebile ke na le mogwera o tee yo a bolelago Seafrikanse le ba babedi ba ba bolelago Seisimane. Bjale ka ge ke le Mphatong wa 4 re dira dithuto ka moka tša rena ka Seisimane. Ke ipshina ka go raloka tšhese le hokhi. Ke nyaka go ba moentšenere ge ke fetša sekolo.

Ke nna Phaladi. Ke tšwa Mahikeng kua profenseng ya Leboa-Bodikela. Ke na le mengwaga ye 12, ke bolela Setswana gomme ke mo go Mphato wa 7. Nna le bagwera ba ka re maloko a sehlopha sa tikologo. Re kopana mafelelo a beke gore re hlwekiše diphaka le mariba a dinoka. Re ipshina kudu go dira se ka gobane re thabela go ba mmogo re thuša ka go hlokomela le go boloka tikologo ya rena. Ke rata go šoma kua serapeng sa diphoofolo ge ke fetša sekolo.

Ke nna Zodwa gomme ke tšwa Nelspruit kua Mpumalanga. Ke na le mengwaga ye 9 gomme ke bolela Seswatse. Ke mo go Mphato wa 5. Ke rata diphoofolo. Ke na le dimpša tše 3 le dikatse tše 2. Ge ke fetša sekolo, ke rata go ba ngaka ya diphoofolo. Ke thuša kua SPCA Mokibelo wo mongwe le wo mongwe. Re na le sehlopha sa go hlokomela dikatse ebile re hlokomela le diphoofolo tšeo di timetšego.

Ke nna Marieta. Ke dula Motse-Kapa kua profenseng ya Kapa-Bodikela. Ke bolela Seafrikanse gomme ke mo go Mphato wa 12. Ke rata go thutha le go tšea nako ye ntši ke le kua lebopong la lewatle. Ke ithutile go ba mohlokomedi wa bathuthi. Ngwaga wo o tlago ke nyaka go ithutela go ba morutiši.

Ke nna Jan gomme ke dula Kurumane kua profenseng ya Kapa-Leboa. Ke bolela Seafrikanse. Ke na le mengwaga ye 13 gomme ke mo go Mphato wa 7. Setlošabodutu sa ka ke go bjala merogo le mehlare ye e sa tlwaelegago. Ke nyaka go ba mobjadi wa dibjalo ge ke fetša sekolo.

Ke nna Mandu. Ke dula Umlazi kua KwaZulu-Natala. Ke bolela Sezulu le Seisimane. Ke na le mengwaga ye 14 gomme ke mo go Mphato wa 9. Ke leloko la sehlopha sa thušo ya potlako kua sekolong. Ke nyaka go ba mooki ge ke fetša sekolo. Thušo ya Potlako e na le mohola kudu. Ke šetše ke phološitše bophelo bja mošemanyana.

Leina	Mengwaga	Leleme	Profense	Setlošabodutu	Nyaka go ba

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ka popopolelo

A re ngwaleng

Nyakišiša mo bathong gore ke leleme lefe leo ba le bolelago mo maemong a go fapana.

Ngwala maina a bona mothalong wo motalalerata ka morago o ngwale gore ba šomiša leleme lefe.

Maina					
gae					
sekolong					
le bagwera					
mabenkeleng					

A re baleng

Lebelela papetla ka morago o arabe dipotšišo tše di latelago.

% Ke maleme afe a semmušo ao re a bolelago mo Afrika-Borwa?

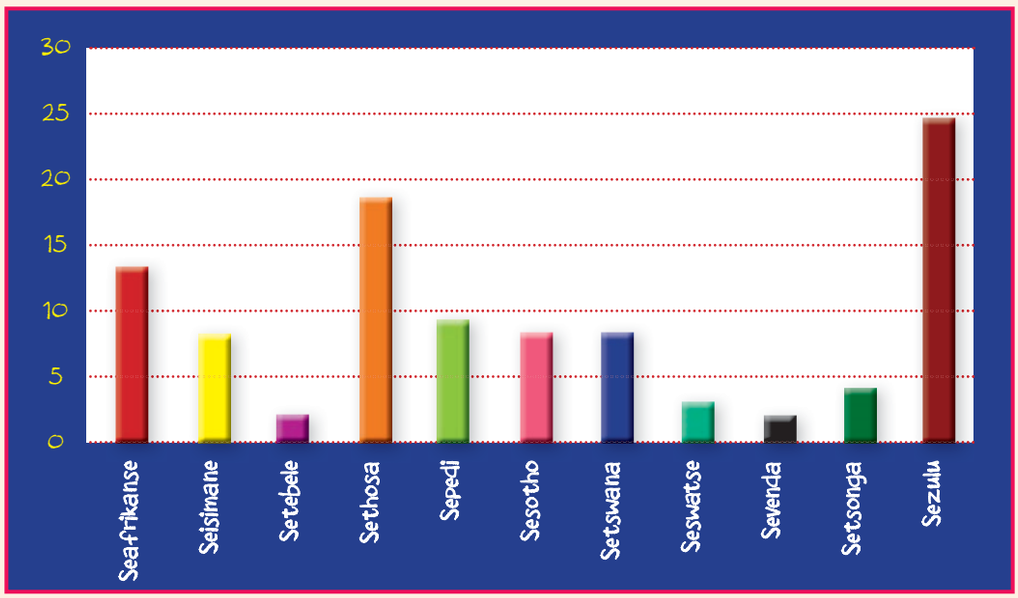

Ke leleme lefe le le bolelwago ke batho ba bantši ka mono Afrika-Borwa?	
Ke leleme lefe leo le bolelwago ke batho ba palo ye nnyane go feta ka mono Afrika-Borwa?	
Go ya ka papetla ye, na go na le leleme le le bolelwago ke palo ye e swanago ya batho?	
Leleme la gae la gago ke lefe?	
Ke persente ye kae ya Afrika-Borwa ya batho bao ba bolelago leleme la gae la gago?	

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a seswai gomme o hlaloše maleme ao bagwera ba gago ba a bolelago maemong a go fapana.

A re ngwaleng

Lebelela mmepe wo o lego letlakaleng le le fetilego ka kelohloko ka morago o arabe dipotšišo tše.

Go na le diprofense tše kae mono Afrika-Borwa?	
Ke profense efe ye e nago le batho ba bantši go feta?	
Ke profense efe ye e nago le batho ba palo ye nnyane go feta?	
Go na le batho ba bakae mo profenseng ye o dulago go yona?	
Motsemošate wa Kapa-Leboa ke ofe?	
Ke diprofense dife tše di lego kgauswi le lewatle?	
Ke profense efe ye kgolo go di feta ka moka?	
Ke profense efe ye e nago le lebopo le letelele go feta?	

Go lebelela popopolelo

Thalela madiri(mantšu a go dira) mo mafokong a.

Ke ile sekolong ka maoto gomme ka dula ka phapošing.
Ke leleditše Jim mogala ka mmotša gore a tle moletlong wa ka.
Mpša e kitimetše ka ntlong gomme ya ja lerapo la gagwe.
O ragile bolo gomme ya betha tlhaka ya ntlo.
Ke be ke kitimela sekolong ge ke ewa gomme ka gobala leoto.

TEACHER: Sign Date

Dikolo go dikologa lefase

A re baleng

Fora

Letšatši la sekolo kua Fora le thoma ka iri ya 8 mesong gomme le fele ka iri ya 4 mathapama. Go na le diiri tše pedi tša letena. Barutwana ga ba tsene sekolo ka boLaboraro le ka boLamorena eupša, ba ya sekolong seripa sa letšatši ka boMokibelo. Ga go bohlokwa go apara yunifomo.

Dubai

Dinako tša sekolo kua Dubai di thoma ka iri ya 7:45 mesong go fihla ka iri ya 1:30 mathapama. Ka gobane go fiša kudu selemo, matšatši a makhutšo a selemo ke a matelele kudu. Bana ba sekolo kua Dubai ga ba swanela go atha mekotlana ya dipuku mekokotlong ya bona ka gobane go dira bjalo ga se gwa lokela mekokotlo ya bona. Ba swanelwa ke go šomiša mekotlana ye e gogwago.

Brazil

Letšatši la sekolo kua Brazil le thoma ka iri 7 mesong la fela mosegare wa sekgalela, gomme barutwana ba ya gae gore ba je dijo tša bona tša kua sekolong le ba malapa a bona. Bontši bja dikolo bo nyaka gore barutwana ba apare yunifomo ya sekolo.

Kenya

Dikolo tše dintši kua Kenya di fa barutwana dijo tša letena. Barutwana ba bangwe ba boloka karolo ye nngwe ya dijo gore ba yo ja le ba malapa a bobona. Barutwana ba ya sekolong go tloga ka Mošupologo go fihla ka Labohlano, gomme bangwe ba ya le ka Mokibelo. Barutwana ba swanetše go apara yunifomo ya sekolo.

Letšatšikgwedi: _____

Iran

Kua Iran, bašemane le banenyana ga ba rutwe mmogo. Banenyana gantši ba rutwa ke barutiši ba basadi (barutišigadi), mola bašemane ba rutwa ke barutiši ba banna.

Korea-Borwa

Le ge matšatši a sekolo a thoma ka iri ya 8 mesong a fela ka iri ya 4 mathapama, barutwana ba bantši ba dula kua sekolong go fihla bošego. Ka morago ga iri ya 5 mathapama barutwana ba ba le nako ya go ithuta. Gomme pele ba eya gae ba hlwekiša diphapoši tša bona.

Japane

Kua Japane, barutwana ba swanetše go apara yunifomo, gomme go na le melao ye e tiilego mabapi le ditaele tša meriri, dieta, masokisi le botelele bja sekhethe. Ka mehla barutwana ke ba 29 ka phapošing, gomme diphapoši di na le dikhomphutha tše hlano goba tše tshela tšeo barutwana ba di šomišago mmogo.

Tšhaena

Letšatši la sekolo le thoma ka iri ya 7:30 mesong la fela ka iri ya 5 mathapama gomme go na le diiri tše pedi tša letena. Barutwana ka moka ba fiwa yunifomo ya sekolo mahala, eupša ga se kgapeletšo go e apara.

Australia

Letšatši la sekolo la bana ba Australia le thoma ka iri ya 9 mesong la fela ka iri ya 3:30 mathapama. Bana ba ja dijo tša bona tša letena kua sekolong.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go tsena dikolo dinageng tše dingwe

A re ngwaleng

Lebelela mmepe ka morago o arabe dipotšišo tše di latelago.

Ke naga efe ye e rego mekotlana ya dipuku e boima go ka rwalwa ke bana ba sekolo?
Ke nageng efe fao bana ba yago sekolong diiri tše dintši ka beke?
Ke dinageng dife fao bana ba ka no se aparego yunifomo ya sekolo?
Ke dinaga dife tšeo go tšona go fiwago dijo kua sekolong?

A re boleleng

Ke mathata afe ao o ka kopanago le ona ge o swanetše go ya gae gomme ka morago o swanetše go boela sekolong mathapama goba mantšiboa? Ahlaahlang se mo dihlopheng tša lena. Ngwala lenaneo la mathata ao sehlopha sa lena se a nagannego.

Lebelela mmepe gape. Ke dikontinenteng dife fao re hwetšago dinaga tše?

Brazil		Japane	
Tšhaena		Kenya	
Fora		Korea-Borwa	
Iran		Australia	

Nagana ka kelohloko ka ga Australia!

Letšatšikgwedi: _____

A re ngwaleng

Botšiša bagwera ba bahlano dipotšišo tše ka morago o tlatše lenanepotšišo.

1. Na dikolo di swanetše go fana ka dijo tša tu-tšea?
2. Na re swanetše go apara yunifomo ya sekolo?
3. Na mekotlana ya sekolo e imela bana kudu?
4. Na dikolo di swanetše go fa bana yunifomo ya sekolo tu-tšea?
5. Na matšatši a sekolo a swanetše go ba a matelele?

Araba ye nngwe le ye nngwe ya tše di latelago ka Ee goba Aowa:

	Dikolo di swanetše go fana ka dijo.		Re swanetše go apara yunifomo ya sekolo.		Mekotlana ya dipuku e boima kudu.		Dikolo di swanetše go fa yunifomo ya sekolo tu-tšea.		Matšatši a sekolo a swanetše go ba a matelele.	
Mogwera wa 1										
Mogwera wa 2										
Mogwera wa 3										
Mogwera wa 4										
Mogwera wa 5										
Palomoka	Ee	**Aowa**	Ee	**Aowa**	Ee	**Aowa**	Ee	**Aowa**	Ee	**Aowa**

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a mangwe ka ga dikarabo tšeo bagwera ba gago ba di filego dipotšišong tše.

Nako ya go raloka

Na o a tseba gore dipudi tše nnyane re di bitša diputšanyane? Bala papadi ye, ye e bolelago ka ga diputšanyane.

Phiri le diputšanyane tše šupa

A re baleng

Bala papadi ye, ye e theilwego godimo ga nonwane ye e tsebegago kudu gomme o arabe dipotšišo tše di lego mo go pukutšhomo ye e latelago.

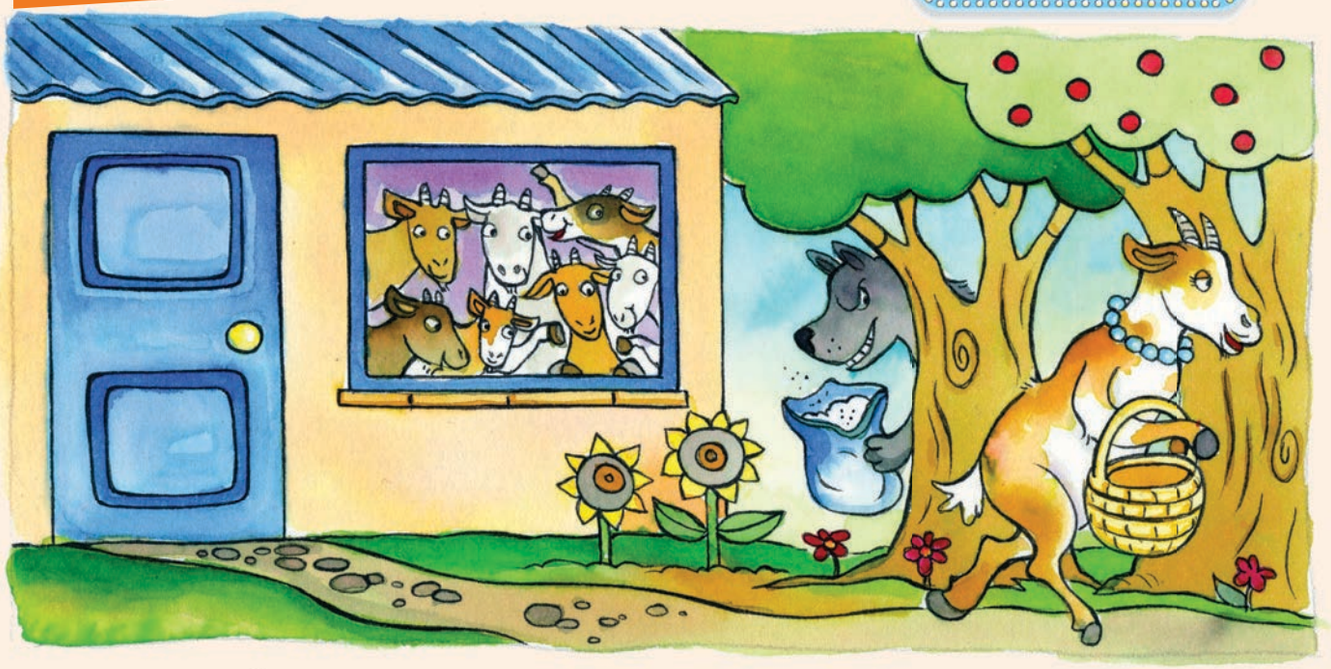

Kgalekgale go kile gwa ba pudi ya tshadi e dula ka ngwakong le diputšanyane tša yona tše šupa. Ka letšatši le lengwe o ile a nyaka go ya sethokgweng go yo nyaka dijo.

Mma: Bana ba ka ke sa ya sethokgweng. Le hlokomeleng phiri e se ke ya tla ya le makatša. Ge e ka tsena, e tla tla e le ja ka moka. Le tla tseba gore ke phiri ge le ka kwa lentšu la **makgwakgwa**, le ge le ka bona maoto a yona a maso.

Diputšanyane: O se ke wa tshwenyega ka rena, mma. Re tla itlhokomela gomme re ka se bulele phiri.

Go se go ye kae motho a kokota mojako.

Phiri: Bulang lebati, bana ba ka ba ba botsana. Ke le tlišeditše dijo tše ntši kudu.

Diputšanyane: Re ka se bule lebati. Ga se wena mmagorena. Lentšu la gago le makgwakgwa kudu. Ke wena **phiri**.

Phiri e ile ya tloga gomme ya ikhwetša e le ka gare ga **ntšhuthu** ye kgolo ya tšhoko yeo e ilego ya e metša gore lentšu la yona le tle le be le boletiana.

Phiri: Bulang lebati, hle, bana ba ba botsana. Mmagolena šo.

Lentšu la phiri ka nako yeo le be le le le boletiana, le bosana. Diputšanyane di be di batametše go bula lebati ge di bona para ya marofa a magolo a maso mo lefastereng.

Diputšanyane: Re ka se bule lebati. Mmagorena ga a na maoto a maso. Wena ke wena phiri.

Ka nako yeo phiri e be e swerwe ke tlala kudu. E ile ya ya go reka folouru gomme ya itšhela mo maotong ka yona. A ile a bonagala a le maswaanyana, a boletiana. Gomme e ile ya boela lebating, ya kokota.

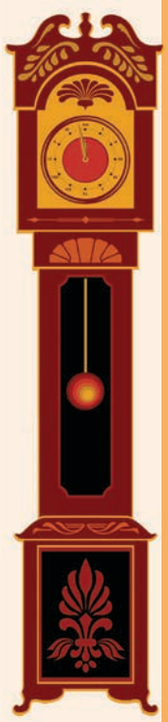

Phiri: Bana ba ka ke boile, ke mo gae. Mpuleleng lebati. Ke le tletše dijo tše ntši.

Diputšanyane: Re laetše borofa bja gago gore re bone gore ke wena mmagorena.

Gona fao phiri e ile ya tsenya leoto la yona ka lefastere.

Diputšanyane: Go lokile, mma, re notlolla lebati.

Di ile go bula lebati tša bona phiri. Di ile tša tšhoga, tša leka go iphihla. Ye nngwe ya diputšanyane tšela ya tabogela ka tlase ga tafola, ya bobedi ya tabogela mpeteng, ya boraro ya tsena ka setofong. Ya bone e ile ya iphihla ka khitšhing, gomme ya bohlano ya iphihla ka khabotong, ya boselela, ka zinking, gomme ya bošupa ya namela, ya tsena ka lepokising la watšhe. Phiri e ile ya hwetša tše tshela tša diputšanyane tšela, gomme ya di metša. Ye nnyane go tšona e be e iphihlile ka lepokising la watšhe. Go se go ye kae, mmagodiputšanyane a tla gae, a etšwa sethokgweng.

Mma: Le kae, diputšanyane tša ka tše botsana?

Putšanyane ya 7: Nna ke iphihlile ka lepokising la watšhe. Phiri e jele bobuti ba ka le bosesi ba ka!

Mmagodiputšanyane o be a befetšwe kudu. O sepetše a leba moleteng, a nyaka phiri, gomme a e hwetša e robetše ka tlase ga mohlare. Mmagodiputšanyane a e lebelela go tšwa ka mathoko ka moka gomme a bona gore go na le selo seo se šuthago se šišinyegago ka gare ga mmapa ya gagwe ye e tletšego.

Mma: Na go a kgonagala gore bana ba ka ba ka be ba sa phela? Putšanyane ye nnyane, eya go tšea sekero sa ka le nalete le gare.

Ge e boa, a sega dimpa tša phiri tša bulega. Ka lebelo diputšanyane tše tshela tša phosoga tša tšwa ka maleng.

Diputšanyane: Iuu! Ka moka ga rena re a phela!

Mma: A re nyakeng maswika a magolo. Re tla tlatša mala a kgolomodumo ye ka maswika e sa robetše.

Ba tlatša mala a yona ka maswika ka morago ga fao Mmapudi a roka mpa yela. Phiri a tsoga. O be a swerwe ke lenyora gomme a sepela a ya nokeng go yo nwa meetse.

Phiri: Ke eng se se yago godimo lefase ka teng ga ka? Ke gopola gabotse gore ke lle diputšanyane bjale go kwala nke ke jele maswika.

Ge phiri a khunamile sedibeng gore a nwe meetse, maswika a boima a ile a mo gogela tlase ya napa e le mafelelo a phiri ya pelo ye mpe.

Go nagana ka ga kanegelo

A re boleleng

Re a tseba gore dinonwane gantši di fa tlhalošo ya selo ka tsela yeo e ka se kgonagalego. Ke eng seo se ka se kgonagalego mo kanegelong ye?

Tikologo ke efe? Kanegelo e diragala mafelong a mabedi a go fapana, ke ditiragalo dife?

Tlhalošo ya dikafoko tše di khalarilwego mo temaneng ke eng?

A re direng

Diragatšang kanegelo mo dihlopheng tša lena. Le tla swanelwa ke go ba le pudi ya mme, diputšane tše šupa, phiri le moanegi yo a tla balago dikarolo tše di itšego ge go diragatšwa.

bofelong

ka morago ga fao

A re ngwaleng

Anega kanegelo gape ka tatelano.

morago

pele

Šomiša mantšu a, gore a go thuše.

A re ngwaleng

Bjale araba dipotšišo tše.

Mmapudi o lemošitše diputšane ka ga eng?

Mma o ba boditše gore ba nyake phiri. Ba tla bona bjang gore ke phiri?

Diputšane di ile tša iphihla kae?

1	2	3
4	5	6
7 *Ka lepokising la watšhe*		

Ke eng seo se diragetšego mo kanegelong seo se tla bago bothata go se diragatša mo bophelong bja nnete?

1
2
3

Letšatšikgwedi:

Mainakgoboko

A re direng

Šomiša diswantšho le dintlha tše di fago lesedi go feleletša phasele ye ya mantšu. Ka morago o ngwale leinakgoboko le le nepagetšego mo go dintlha tše di latelago tše di fago lesedi.

Go lebelela mainakgoboko

Mainakgoboko ke maina a dihlopha tša batho, diphoofolo goba dilo tše di swanago. Mehlala ye mengwe e akaretša, **ntšhuthu** ya diterebe goba ya matšoba, **mohlape** wa dikgomo, **phuthego** ya batho.

Go putla

5 letšema la _____.

6 motšhitšhi wa _____.

7 boraga bja _____.

8 lerwele la _____.

9 mokgobo wa _____.

10 sekolo sa _____.

Go ya tlase

1 ntšhuthu ya _____.

2 sešuba sa _____.

3 mohlape wa _____.

4 sešohlo sa _____.

10 lešaba la _____.

11 bonyonyo bja _____.

Dikarabo: Go putla: 5 bašomi, 6 dinose, 7 dinonyana, 8 batho, 9 dijo, 10 bana.
Go ya tlase: 1 matšoba, 2 tšhelete, 3 dikgomo, 4 dinotlelo, 10 batho, 11 ditšhoswane

Dikafoko tša lediri/ thabe ya lediri

Lebelela diswantšho tše gomme o di šomiše gore di go thuše go feleletša mafoko a. Ge o feditše go dira se, thalela lediri le o le ngwadilego lefokong le lengwe le le lengwe.

1 Mma o omantše Tebogo ka gobane o

2 Ke tsebile gore o be a nyamile ka gobane o

3 O be a le ramabelo wa go tuma gomme

4 E be e le letšatši la matswalo a ka ka fao ke

5 Ke ile makhutšo gomme ka

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ngwala papadi ye o itlhametšego yona

A re ngwaleng

Šoma le barutwana ba bangwe go tšweletša papadi. Feleletša papetla gore e go thuše ka peakanyo ya gago.

Baanegwa Ngwala maina a barutwana bao ba tlogo kgatha tema mo tiragatšong.	Hlaloša banegwa.	Moanegwa yo mongwe le yo mongwe o tla apara eng?	Baanegwa ba tla reng?

Ka dihlopha, sekasekang dikgopolo tša sengwalwa gomme le šomiše mmepe wa monagano go beakanya dikgopolo.

Kua mathomong _____

Ka morago _____

Ka morago ga moo _____

Kua mafelelong _____

Letšatšikgwedi:

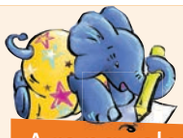

A re ngwaleng

Kgwarakgwarinya papadi. E bale gomme o e swaye diphošo ka morago o e ngwale mo sekgobeng se se filwego. Ge o nyaka sekgoba se sengwe gape, šomiša letlakala go tšwa pukung ya gago ya go ngwalela.

	Hlogo
Tikologo	
Baanegwa	

Go lebelela popopolelo

Hlogo ke eng?

Hlogo ga se lentšu le le tletšego. Ke karolo ya lentšu yeo e hlomiwago mathomong a kutu goba a modu wa lentšu. Hlogo ye nngwe le ye nngwe e na le tlhalošo ya yona. Ge hlogo e hlomeseditšwe mo go kutu goba modu, e fetola tlhalošo ya kutu goba modu wa lentšu.

A re direng

Lebelela mohlala. Go direga eng ge o kopanya hlogo le modu goba kutu ya lentšu? Tlhalošo ya lentšu le lefsa ke eng?

Hlogo	+	Modu wa lentšu
mo-		tho

A re ngwaleng

Dira sediko go dikologa dihlogo mo go le lengwe le le lengwe la mantšu a. Ka morago o thalele kutu/modu wa lentšu.

monna borotho bophelo lerapo mongwadi selepe basetsana morogo leeba maeba leeba maeba dilepe mohlare menwana mehlare batho monwana mošemane mohumagadi

Tlhalošo ya dihlogo tše ke eng?

Hlogo	Tlhalošo
Mo-	maina ao a lego ka boteeng
Se-	maina a dilo ao a lego ka boteeng
Ba-	maina a batho ka bontšing

Hlogo	Tlhalošo
bo	botee
di	bontši
me	bontši

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a mahlano ka go šomiša mantšu ao a nago le dihlogo.

Moselana ke eng?

Meselana e swana le dihlogo, ka ntle le gore yona e hlomesetšwa mafelelong a kutu goba modu wa lentšu go fetola tlhalošo ya lona. Mohlala: mošemanyana: le bolela ka ga mošemane yo monnyane

A re direng

Lebelela mohlala. Go direga eng ge o kopanya moselana le modu goba kutu ya lentšu? Tlhalošo ya lentšu le lefsa ke eng?

Lentšu		Moselana
mošemane	+	nyana

A re ngwaleng

Dira sediko go dikologa meselana mo go lentšu le lengwe le le lengwe la mantšu a.

legatswana kgogwana morogwana papading balela meetsana lepogwana leparana tšhengwana kotana mosetsanyana lemela ratana phišana lebatwana kefana mpšanyana sekgweng leratswana bosehlana namana mokotlana putšane mošongwana

Tlhalošo ya meselana ye ke eng?

mosetsanyana

Moselana	Tlhalošo
-nyana	bonnyane goba lenyatšo
-iša	thuša go dira
-ana	bonnyane
-ologa	dirologa
-ega	direga

Moselana	Tlhalošo
-ng	laetša lefelo
-ng	taelo go laetša bontši goba tlhompho
-ana	ledirani
-nyana	bonnyane goba lenyatšo

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a mahlano o šomiše mantšu ao a nago le meselana.

KE KGONA GO		
bala papetla ya pilara.		
bala sereto.		
balela sereto godimo ka maikutlo.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga papetla.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga sereto.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga mmepe.		
ngwala papadi.		
ngwala sereto.		
ngwala mafokonolo.		
feleletša phasele ya mantšu.		
feleletša tematheto ya sereto ka go ngwala mantšu a go ba le morumo wa go swana.		
ntšha tshedimošo go tšwa mmepeng.		
ngwala lenanepotšišo.		
hwetša mantšu a go ruma ka go swana mo seretong.		
šupa poeletšomodumo seretong.		
šupa poeletšomodumo mo go mararantšu.		
šupa mainakgoboko.		
šupa mothofatšo mo seretong.		
šupa sediri le tiro mo mafokong.		
šupa madiri.		
laetša ge eba lefoko le ka taelo, potšišo, pego goba tlabego.		
beakanya papadi		
bonela pele gore sereto se mabapi le eng ka go lebelela hlogo le seswantšho.		
šomiša makopanyi go kopanya mafoko.		
šomiša makopanyi go hlama mafokontši.		
šomiša dihlogo tša mantšu.		
šomiša maswaodikga.		
šomiša meselana ya mantšu.		

Morero wa 7: Nnete le boitlhamelo

Kotara ya 4: Dibeke 1 - 4
E mo ditabeng

97 Seo se bego se timetše se hweditšwe 70
Go dira ponelopele ye e theilwego godimo ga seswantšho, hlogotaba le hlogo ya athekele ya kuranta.
Go bala athekele ya kuranta.
Go šupa mahlalošetšagotee mo go sengwalwa.
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga athekele ya kuranta.

98 Go nagana ka ga ditaba 72
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga athekele ya kuranta.
Go šomiša makopanyi go kopanya mafoko.
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga athekele ya kuranta.
Go ngwala polelosebodeledi ka gare ga dipudula tša polelo.
Go ngwala ka go pukutšatši o šomiša: sa mathomo, ka morago, morago ga moo, sa mafelelo.

99 Go ngwala athekele ya ditaba 74
Go feleletša sebeakanyi sa go go thuša go ngwala athekele ya kuranta.
Go feleletša tshedimošo ka ga athekele ya bona.
Go rulaganya, go sekaseka athekele ka morago wa e ngwala ka bothakga.

100 Lebelela popopolelo 76
Go šupa mathuši a lediri.
Go arola mantšu go ya ka dinoko.
Go boledišana ka tlhalošo ya hlogotaba.

101 Ditaba tša lehono 78
Go bala athekele ya kuranta.
Go nyalanya malatodi.
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga athekele ya kuranta.
Go bušeletša kanegelo ka tatelano go ya ka dihlogo tše di filwego.

102 Ditaba di reng? 80
Go dira nyakišišo le bagwera e le maitokišetšo a go ngwala athekele ya kuranta.
Go feleletša sebeakanyi sa go go thuša go ngwala athekele ya kuranta.
Go rulaganya, go sekaseka le go ngwala athekele ka bothakga.

103 Seo pukuntšu e re botšago sona 82
Go šupa ditsenywa tša tlwaelo tše di hwetšwago ka go pukuntšu tše bjalo ka, mantšu a go hlahla, mantšu a go thomiwago ka ona, ditlhalošo tša go fapana le dikarolo tša polelo.

104 Na o a gopola? 84
Go šomiša lediri la leba mo mafokong.
Go feleletša karata ya tshedimošo ya dinomoro tša mogala.
Go šomiša makopanyi go kopanya mafoko.
Go feleletša manyokenyoke.

Kotara ya 4: Dibeke 1- 4
Go ya sekolong se sefsa

105 Jojo o ya sekolong se sefsa 86
Go dira ponelopele ye e theilwego godimo ga seswantšho le hlogo.
Go bala kanegelo ka go gaša mahlo.
Go bala kanegelo.
Go hlopha dikarabo tša dipotšišo tše di theilwego godimo ga kanegelo.
Go ngwala mafelelo a kanegelo, ka morago wa diragatša mafelelo ao.

106 Seo se diragalelago Jojo 88
Go feleletša go bala kanegelo.
Go bapetša baanegwa ba babedi.

107 Go nagana ka ga Jojo 90
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga kanegelo ka ga Jojo.
Go ngwala ditsenywa tša pukutšatši o itira tše ekego ke wena Jojo go laetša seo se diregilego letšatši leo.
Go ngwala mahlathi a dikgato tša go bapetša.

108 Go ngwala lengwalo 92
Go feleletša sebeakanyi sa go go thuša go ngwala lengwalo.
Go ngwala lengwalo ka go šomiša dihlogo tše di filwego, o šomiša tshedimošo ya go tšwa go sebeakanyi.

109 Go bala pukutšatši 94
Go bala ditsenywa tša pukutšatši.

110 Go ba le pukutšatši 96
Go rekhota ditsenywa tša pukutšatši tša matšatši a mararo.
Go ngwala mahlathi a dikgato a maleba.
Go arola mantšu go ya ka dinoko.

111 Lebelela polopolelo 98
Go ngwala mahlathi a felo go feleletša mafoko.
Go hlama mafoko ka go šomiša dikafoko tša maina.
Go feleletša mafoko ka go šomiša dithabeina.
Go ngwala maitiri go feletša mafoko.

112 Ngwala kanegelo 100
Go feleletša sebeakanyi gore se go thuše go ngwala kanegelo.
Go dira puku ka disegwa, go ngwala le go swantšhetša kanegelo.

Seo se bego se timetše se hweditšwe

A re baleng

Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go bonela pele gore athekele ya kuranta e tlile go ba mabapi le eng. Na hlogotaba, lefelo la kanegelo, temana ya mathomo ya kanegelo, seswantšho le mongwalo wa ka tlase ga seswantšho di re botša eng ka ga kanegelo?

Pele o thoma go bala

- Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akanya gore sengwalwa se tlile go ba mabapi le eng.

Ge o dutše o bala

- Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago
- Ge o sa kwešiše karolo ye e itšego, e bale gape ka go iketla. E balele godimo

Leina la kuranta

DAILY NEWS

28 Lewedi 2015 Letšatšikgwedi

BASETSANA BA SEKOLO BA MAEMO A GODIMO BA HWEDITŠWE KA MORAGO GA GE BA BE BA TIMETŠE

Hlogotaba

Nadine Murdock Mothalongwadi

Durban

Leina la lefelo

Temana ya mathomo

Maabane ba babedi ba basetsana ba sekolo sa Praemari sa Greenway, ba ba sweregо maemo a godimo ba Mphato wa 4 ba ile ba timela, eupša ka morago ba ile ba hwetšwa ke maphodisa.

Ba masomehlano ba go tšwa Sekolong sa Praemari sa Greenway, ba ile ba išwa Durban Beach Front Amusement Park ka sekolo. Barutwana ba ile ba tšeišwa leeto la sekolo la go ikgetha ka ge ba šomile gabotse kudu ditlhahlobong tša bona tša ANA.

Hlogo ya sekolo sa Greenway Mdi Shirley Ntuli, o rile barutwana ba diphapoši tše pedi tša bana ba mphato wa 4 ba ntšhitšwe ka leeto la sekolo ka gore ba kaonafaditše dipoelo tša bona tša ANA.

"Mphato wa 4, baithuti ba ka go diphapoši tša A le B e bile tše dikaonekaone tša go kaonafatša dipoelo tša tšona mo sekolong", gwa realo hlogo ya sekolo sa bona, ka boikgantšho. "Meputso ya bona e rotogile go tloga go 36% ka go mphato wa 3 go ya maemong a godimo a 68% ka go Mphato wa 4."

Barutwana ba **kaonafaditše** dipoelo tša bona tša maleme ditlhahlobong tša bona. Yo mongwe wa barutiši ba Mphato wa bone, Mna Keith Brown, o rile, "Ke **hlohleleditše** klase ya ka ka maatla gare ga ngwaga, gomme, meputso ya bona ke ditlamorago tša go šoma kudu!"

"Re bile le lesolo leo le

Basetsana ba sekolo ba ba timetšego ba hweditšwe ke Konstabolo Shoši

Hlogotlhalošo

bitšwago "**Bala-puku-e tee-ka-beke**," ebile ke kgonthišitše gore ngwana yo mongwe le yo mongwe I ingwadišetša go ba leleoko la bašomiši ba bokgobapuku," gwa realo morutiši yo mongwe wa barutiši ba Mphato wa 4, Mdi Elsie Myeza.

"Se se ba thušitše gore ba oketše meputso ya bona ya maleme ka dipersente tše

di batamelago 20", a realo ka **boikgantšho**.

Basetsana ba a timela

Bjale ka moputso wa go leboga ge ba kaonafaditše meputso ya bona, barutwana ba Mphato wa 4 ba išitšwe phakeng ya boipshino mo kgauswi le lewatle. Madimabe ke gore basetsana ba babedi, Nomsa Shabalala le Ann Smith, ba ile ba timela.

Ka moragonyana ba ile ba hwetšwa ge ba ipegile go lephodisa la mosadi mo phakeng ya boipshino. Nomsa o rile, "Ke be ke tšhogile ke re mohlomongwe ba ka ba ba re tlogetše ka pese." Ann o rile, abile a thothomela, "Go be go šetše go thoma leswiswana, ka fao re be re sa kgone go bona gabotse."

Basetsana ba ile ba timela gomme ba se kgone go hwetša sehlopha sa bona. Ka morago ga go nyaka kua le kua, basetsana bale ba babedi ba ba tšhogilego ba ile ba bona lephodisa la mosadi gomme ba mo kgopela thušo.

"Bana ba bantši ba a timela mo phakeng ya go ipshina, ka gore ba thakgala moo ba bilego ba lebala go ba le barutiši le batswadi ba bona. Ke ile ka ikopanya le modirišani wa ka, gomme ba **hwetša** sehlopha sa sekolo sa Greenway, ka fao, re be re tla kgona go bušetša basetsana bale lefelong leo le bolokegilego ka bonako," gwa realo Konstabolo Shoši, wa go ba le **bokgoni**.

Ditlhahlobo tša ANA di ngwalwa ngwaga wo mongwe le wo mongwe ka kgwedi ya Phato, gomme barutwana ba Mphato wa 1 go fihla go ba wa 6 le ba wa 9 Afrika-Borwa ka bophara bangwala ditlhahlobo tše. Dipoelo di laetša Kgoro ya Thuto dikarolo tša lenanethuto tšeo di fago barutwana bothata, gore Kgoro ya Thuto e tiiše mokgwa wa go ruta le go ithuta gona dithutong tšeo di nago le mathata.

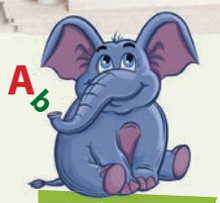

Tlotlontšu

Hwetša mahlalošetšagotee goba mantšu mo sengwalweng, ao a nago le tlhalošo ye e swanago le a a latelago.

hweditšwe	
kgonago	
itshepeletše	
ka boikgantšho	
digetšego	
tšwelopele	

A re ngwaleng

Ngwala tshedimošo ye e latelago:

Leina la kuranta ke lefe?	
Hlogotaba e reng?	
Mothalongwadi?	
Mothalofelo ke eng?	
Hlogohlalošo ke eng?	
Letšatšikgwedi la kuranta ke lefe?	
ANA e emela eng?	

Go nagana ka ga ditaba

A re ngwaleng

Bala athekele ya kuranta ka morago o arabe dipotšišo tše.

Go diregile eng?

Se diregile neng?

Ke ka lebaka la eng sekolo se beakanyeditše sehlopha leeto?

Ke bomang bao ba bego ba timetše?

Ke mang yo a hweditšego basetsana ba?

Ke eng ye e dirilego gore basetsana ba timele?

A re ngwaleng

Makopanyi

Šomiša makopanyi a a latelago go kopanya mafoko.

ka gobane | ka morago | pele | le | eupša

Mphato wa 4 o ile wa putswa.	Mphato wa 4 o ile wa kaonafatša meputso	gobane
Ba nyakile morutiši wa bona.	Ba kgopela lephodisa la mosadi thušo.	pele
Nomsa o ratile melekramo.	O be a sa kgone go o namela.	eupša
Ann o šomile gabotse ka mmetse.	O šomile gabotse ka polelo.	le
Ba šomile gampe ka go Mphato wa 3.	Ba šomile gabotse ka go Mphato wa 4.	ka morago

Letšatšikgwedi:

A re baleng

Lebelela athekele ka go lephephetšhomo le le fetilego. Ngwala tshedimošo ye motho yo mongwe le yo mongwe a e filego.

Leina	Ke mang?	O rileng?
Mdi Ntuli		
Mna Brown		
Mtšana Myeza		
Nomsa		
Ann		
Mtšana Shozi		

Ngwala se yo mongwe le yo mongwe wa batho ba a se bolelago.

Akanya o le Ann goba Nomsa. Ngwala ka pukutšatšing o akaretša seo se go diragaletšego ka letšatši leo. Šomiša mantšu a: *pele* *gona* *ka morago* *bofelong*

Pukutšatši ye e rategago *Letšatšikgwedi:*

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go ngwala athekele ya ditaba

A re ngwaleng

Bjale o ile go ngwala kanegelo ya kuranta ye o itlhametšego yona. Na o ka rata go ngwala ka ga eng? Šomiša mmepe wo wa monagano, o go thuše go beakanyetša athekele ya gago.

- Šomiša mmepe wa monagano , o go thuše go beakanyetša sengwalwa sa gago
- Ngwala mokgwarakgwarinyo
- Kgopela mogwera wa gago a bale le go swaya mokgwarakgwarinyo wa gago diphošo
- Boeletša sengwalwa sa gago gomme o lokiše diphošo ge go nyakega
- Ka morago, o e ngwale ka bothakga ka pukung ya gago.

Ngwala hlogotaba ya athekele ya gago

Go diregile eng?

Se diregile neng?

Ke ka lebaka la eng se diragetše?

Ke mang yo a bego a amega?

Se diragetše kae?

Se fedile bjang?

Feleletša tshedimošo ye ka ga athekele ya gago.

Leina la kuranta	
Letšatšikgwedi la kuranta	
Mothalofelo	
Mothalo wa mosaeno	

Kgopela mogwera wa gago gore a rulaganye athekele ya gago. Ka morago o dire diphošollo mo go swanetšego gomme o ngwale athekele ya gago mo sekgobeng se se lego letlakaleng le le latelago.

A re ngwaleng

Ngwala athekele ya gago ka bothakga mo dikgobeng tše di filwego.

Leina la kuranta	Letšatšikgwedi
Hlogotaba	
Mothalofelo	Mothalongwadi
Temana ya matseno	
Ngwala ditaba tša gago	
	Thala gomme o swantšhetša athekele ya gago
	Ngwala hlogotlhalošo

Lebelela popopolelo

Go lebelela mathuši

O šetše o tseba gore **lediri** mo lefokong le re botša gore sediri se dira eng. Lethuši le **thuša lediri**. Le thuša lediri go re botša ka ga tiro.

A ke mathuši: no, tla, leka, swanela, kgona, dio,

A re ngwaleng

Thalela mathuši mo go lefoko le lengwe le le lengwe. Ka morago, dira sediko go dikologa madiri ao a thušiwago. Sa mafelelo, fetola mafoko a gore a be dipotšišo.

O sa robetše.	*O sa robetše?*
Nna ke kgona go bolela Sepedi.	
Bona ba a bala.	
Bona ba lle.	
Rena re swanetše go dira mošomo wa gae.	
Rena re swanetše go sepela re ye gae.	
Bona ba tla ja sekolong.	
Rena re šoma go fihla bošego.	
Yena o be a letile a le gae.	
Bona ba be ba bapala kgwele ya maoto.	
Yena o šetše a ile sekolong.	
Bona ba tšere sephetho sa go ya lewatle.	

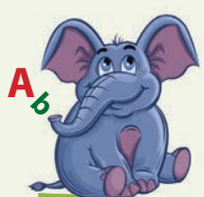

Tlotlontšu

Arola mantšu a go ya ka dinoko, gomme o be o laetše gore lentšu le lengwe le le lengwe le na le dinoko tše kae.

le/be/le/la	4	makala		lemoga	
makopanyi		mahlaodi		tshedimošo	

Letšatšikgwedi: _____

A re baleng

Lebelelang dihlogo tše le mogwera wa gago gomme o bolele gore di ka ra eng.

MOLLO O LATSWA MOAGO

PULA E HLOLA MASETLAPELO

Bana ba kgeregela sekolong

Mothothomelo wa lefase o rutla motsana

A re ngwaleng

Lebelela se sengwe le se sengwe sa diswantšho tše. Ngwala hlogotaba ya maleba, ka morago o hlaloše gore seswantšho se mabapi le eng mo go tlhalošo ya ka fase ga seswantšho (hlogotlhalošo).

Hlogotaba _____

Hlogotlhalošo _____

Hlogotaba _____

Hlogotlhalošo _____

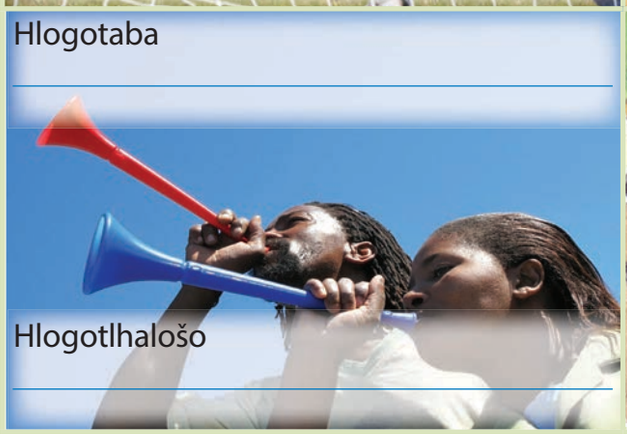

Hlogotaba _____

Hlogotlhalošo _____

Hlogotaba _____

Hlogotlhalošo _____

TEACHER: Sign _____ Date _____

DITABA TŠA LEHONO
5 Diphalane 2015

BATHOPASEFOKA BA NYAKILE GO LAHLEGELWA

Ansie de Beer

Bašemane ba babedi ba Motse-Kapa ba nyakile go bolawa ke mpholo ka morago ga ge ba thopile sefoka papading ya kgwele ya maoto. Bašemane bao ba babedi ba nwele parafene ka phošo gobane ba be ba nagana gore ke meetse.

Pierre Cilliers, wa mengwaga ye 10, le mogwera wa gagwe wa mengwaga ye 11, Jabu Zondo, ba ikwele ba thabile kudu ka morago ga ge ba nwešitše nno papading ya lehono ya kgwele ya maoto sekolong sa New Town. Ge papadi e fedile ba ile ba ya gaboJabu. Mmagwe, Mdi Zondo, ke moroki yo a bego a šoma ka toropong. Bašemane bale ge ba fihla gae, ba be ba tšhumilwe ke letšatši ba bile ba swerwe ke lenyora. Ba ile ba tšea sephetho sa go dira matute a namune. Ba ile ba tšhela parafene sebakeng sa meetse ka tšuseng. Parafene e be e le ka lepotlelong leo le nago le se o ka rego ke meetse gomme bašemane ba babedi ba, ba nagana gore ke meetse.

Ge ba thoma go ikwa ba babja, Jabu o ile a ikgoga a ya ka go ntlo ya baagelane gomme ge ba bona gore ba a babja, Mna Shozi ka monagano wa lephefo, a leletša ba "Poison Advice Centre" mogala. "Ke bone gore ba na le parafene matlalong a bona le diaparong. Ba be bal la ka go longwa ke mala. Ke ile ka phakiša ka ba iša bookelong moo maphelo a bona a ilego a phologa," gwa realo moagelane wa bona wa go loka.

Ngaka Zuma yoo a alafilego bašemane bale ba babedi, o ile a hlološa gore batho ba bantši ga ba tsebe gore parafene e kotsi kudu. Ge o ka e metša, e ka hlola bolwetši bjo bošoro, le ge e ka ba lehu.

Parafene ga se ya swanelwa ke go tšhelwa ka lepotlelong la go se nomoriwe. Ge lesea le ka metša parafene, se bohlokwa kudu, ***o se ke*** wa mo fa sa go ja goba go nwa.

Parafene e kotsi ka mekgwa ye mengwe gape. E hlola mello ye mentši ka malapeng ngwaga wo mongwe le wo mongwe. E hlola muši wa mpholo ebile e tuka bonolo. Ge o diriša sedirišwa sa parafene, sa go swana le setofo goba lebone, o se ke wa tšwa ka phapošing. Gape, ka dinako tšohle, se bee godimo fao go sa tekatekego, mo se ka se thenogego gabonolo.

Gape, kgonthiša gore selo seo se ka se thenolwe ke seruiwaratwa goba ngwana. Sa mafelelo, ge o bona sedirišwa sa parafene ka gae, ka mehla o be le kgamelo ya santa kgauswi. Meetse a ka se kgone go tima mollo wa parafene, gabotse a ka dira gore mollo o keke. Mollo wa parafene o ka tingwa fela ke go šomiša santa goba setimamollo.

Nako ye nnyane fela ka morago ga go nweša nno ya go thopa sefoka, bašemane bale ba babedi, ba ile ba swara bothata bja gore ba dule ba phela.

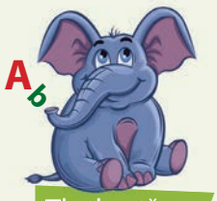

Tlotlontšu

Thala mothalo go nyalanya mantšu a a lego mothalading wa ka godimo le malatodi a ona ao a lego mothalading wa ka tlase.

ka pela	ka phošo	tšhumegago	nago le mpholo	ka pela

go se swe	mafelelong	bosele	hloka mpholo

A re ngwaleng

Bala athekele gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

Leina la kuranta ya gago ke lefe?	
Hlogotaba e reng?	
Mongwadi ke mang?	
Mothalofelo ke eng?	
Letšatšikgwedi la kuranta ke lefe?	
Kotsi e diragetše ka letšatšikgwedi lefe?	
Dihlogotlhalošo ke dife?	

A re ngwaleng

Bušeletša kanegelo ya go amana le mpholo ka phošo. Šomiša mantšu a a lego mo freiming ya mo tlase gore a go thuše.

Sa pele
Ka morago
Morago ga fao
Bofelong

Ditaba di reng

A re boleleng

Bjale o ile go ngwala athekele ya kuranta, ya mabapi le bothata bjo bo diragetšego ka thoko yeo o dulago. Botšiša bagwera ba gago ba bahlano ge eba ye nngwe ya ditiragalo tše ke bothata bjo ba itemogelago bjona mafelong ao ba dulago go ona. Khalara poloko e tee nako ye nngwe le ye nngwe ge ba re tiragalo yeo ye e itšego ke bothata bjo ba itemogelago bjona mafelong ao ba dulago go ona. Hwetša gore ke tiragalo efe yeo e lego bothata bjo ba itemogelago bjona makga a mantši. Bolela le bagwera ba gago ka ga tiragalo yeo o ka ngwalago pego ka yona.

- Šomiša mmepe wa monagano , o go thuše go beakanyetša sengwalwa sa gago
- Ngwala mokgwarakgwarinyo
- Kgopela mogwera wa gago a bale le go swaya mokgwarakgwarinyo wa gago diphošo
- Boeletša sengwalwa sa gago gomme o lokiše diphošo ge go nyakega
- Ka morago, o e ngwale ka bothakga ka pukung ya gago.

5					
4					
3					
2					
1					
	Mollo	**Kotsi ya mpholo ka malapeng**	**Polokego ditseleng**	**Dikotsi tše di bakwago ke meetse**	**Tlhorišo ya bana**

Šomiša mmepe wo wa monagano gore o go thuše go beakanyetša athekele ya gago.

Ngwala hlogotaba ya gago

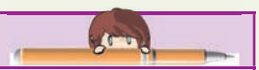

Go diregile eng?	Ke mang yo a bego a amegile?	E diregile neng?
E diregile kae?	**E diregile ka lebaka la eng?**	**E fedile bjang?**

Kgopela mogwera wa gago gore a bale athekele ya gago gomme a swaye diphošo. Ka morago o dire diphošollo mo go nyakegago. Ngwala athekele ya gago sekgobeng se se lego letlakaleng le le latelago.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng Ngwala athekele ya gago mo sekgobeng se se filwego.

Leina la kuranta	Letšatšikgwedi
Hlogotaba	
Mothalofelo	Mothalongwadi
Temana ya matseno	
Ngwala ditaba tša gago	
	Thala seswantšho sa athekele ya gago
	Hlogotlhalošo

Seo pukuntšu e re botšago sona

A re baleng

Pukuntšu e go fa ditlhalošo tša mantšu le gore o a hlaboše bjang. Mantšu ao a lego ka gare ga pukuntšu a beakantšwe go ya ka tatelano ya dialfabete.

Lentšu la hlogo kua godimo letlakaleng le go botša ka ga lentšu la mathomo letlakaleng.

Lentšu la mathomo le le kotofaditšwego le bitšwa lentšu la mathomo. Lentšu la mathomo le ngwalwa ka ditlhaka tše di kotofaditšwego.

Kgauswi le lentšu la mathomo go na le lentšu le lennyane le le ngwadilwego le le laetšago karolo ya polelo le bontši bja lentšu. E re botša gore lentšu ke leina goba lediri, lekopanyi goba bontši, bjalobjalo.

anega

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

anega (lediri)
go dira gore di ome

babetli (leina ka bontši)
batho bao ba betlago

bangwadi (leina ka bontši)
batho bao ba ngwalago

leswielo (leina ka botee)
mabjang ao a bofilwego mmogo gomme a šomišwa go swiela.

lešaka (leina ka botee)
lefelo le dikgomo di hlahlelwago ka go lona ge di robala goba di gamiwa.

maoto (leina ka bontši)
ke tše dingwe tša ditho tša mmele

masea (leina ka bontši)
bana ba bannyane kudu

93

peolwane

merogo
semela se sengwe le se sengwe seo se jewago

mmankgagane phoofotšwana ye o ka rego ke nonyana ebile o ka re ke legotlo

moanegi
motho yo a anegago kanegelo

noka
moela wa tlhago wa meetse ao a theogago.

nku
phoofolo ya go fula bjang ya go amuša, ya go ba le boya bjo bontši.

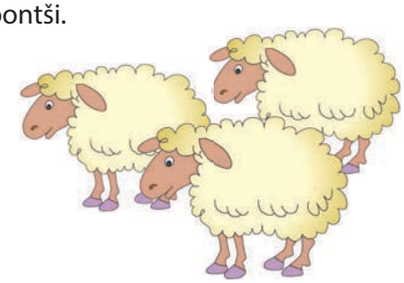

nkwe
phoofolo ye kgolo ye bogale ya leloko la dikatse ya letlalo la dipatso tše ntsho.

otlela
go laola tshepetšo ya sefatanaga

pelo
setho sa mmele sa leholo sa digoba se se sepedišago madi.

peolwane
ke ye nngwe ya dinonyana tša go fofa ka lebelo tša mafego a a matelele a dintlha le mosela wa ntlha

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

94

Tlhalošo e re botša gore lentšu le ra eng. Ge lentšu le na le ditlhalošo tša go feta e tee, ditlhalošo di a nomoriwa.

Ditlhalošo tše dingwe di na le mohlala wa lefoko fao go laetšwago gore lentšu le ka šomišwa bjang.

Na o a gopola?

A re ngwaleng

Ngwala lentšu la maleba o feleletše mafoko a.

ke/re	Nna _____ thabile ge o boile.
re/ke	Rena _____ thabile ka ge re fentše papadi ya kgwele ya maoto.
a/ba	O be _____ fihlile gae a bolokegile.
re/ke	Re be _____ tšhogile gore ba bolailwe ke parafene.
e/di	Mpša ya ka _____ bogola mahodu fela.
e/di	Dikgomo _____ fula bjang bja mphafa thabeng.
bo/a	Borokgo bja ka _____ kgeigile ka fao ke tla bo roka.
bo/a	Marokgo _____omile ka fao ba a enegolotše.
e/o	Mohlare _____ gare ga noka.
o/e	Yena o bone mehlare _____ thokgwa ke ledimo le legolo.
tsena/tsene	Maabane ke _____ ba opela koša ya mafelelo.
sega/segile	Gonabjale ke tla _____ khekhe ya letšatši la matswalo a ka.
opela/opetše	Maabane bana ba _____ Koša ya Setšhaba.
bala/balela	Nna ke tla go _____ kanegelo ge o ka nthuša go hlatswa dibjana.
bo/e	Bokgobapuku _____ tla bulwa gosasa ka iri ya lesome mosong.
nametše/namela	Rena re tla _____ thekisi ge re eya sekolong.

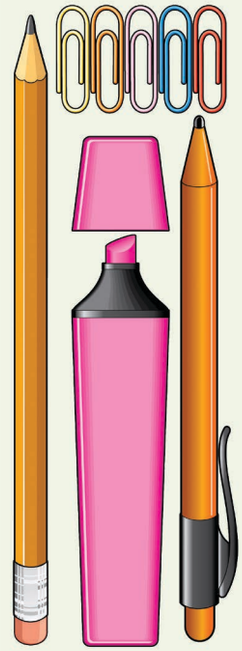

A re ngwaleng

Lenaneo la polokego la founu ya ka

Hwetša dinomoro tša maleba o di ngwale.

maphodisa	10111
ambulanse	10177 ; 112 ge e le gore o šomiša selefounu
Lefelo la go thuša batho mabapi le kotsi ya mpholo	Gauteng: 0800 111 229 (ga o lefelwe) KwaZulu-Natala: 0800 333 444 (ga o lefelwe) Diprofense tše dingwe ka moka: 021 9316129
Child line	0800 055 555 (ga o lefelwe) 0800 123 321 (diiri tše 24 ga o lefelwe)
Batswadi ba ka	
Motho yo nka mo tshepago	
Tše dingwe dinomoro	

Letšatšikgwedi: _____

A re ngwaleng

Kopanya diphere tše tša mafoko, o šomiše mantšu a a latelago.
Ngwala mafoko a gago mo sekgobeng se se filwego.

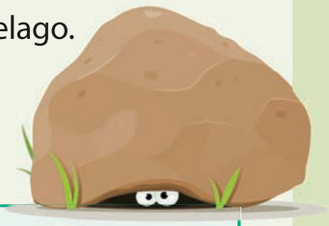

gape | gobane | ka fao | eupša

Tumišo o rata tšuse ya dinamune.	O rata le tšuse ya diterebe.
Re dula kgauswi le sekolo bjale.	Ke ya sekolong ka maoto.
O no fela a timela.	Ga a na mmepe.
Ke rata go bala dipuku.	Ga ke rate go bala dikhomiki.

Lapologa

Thuša rasetimamollo gore a fihle mo ntlong ye e swago.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Jojo o ya sekolong se sefsa

Pele o bala

- Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go lebelela pele gore na kanegelo e tlile go ba mabapi le eng
- Gaša mahlo mo maphepheng gore o bone gore o tlile go bala ka ga eng.

Ge o dutše o bala

- Bapetša tebelelopele ya gago le seo o se balago. Ge o sa kwešiše, e bale gape ka go iketla.
- E balele godimo.

A re boleleng

Lebelela sewantšho le hlogo ya lephephetšhomo le gomme le boledišane ka ga seo le se naganago mabapi le gore kanegelo e ka ba e le mabapi le eng. Gaša mahlo mo kanegelong ka go bala mothalo wa mathomo le wa mafelelo mo temaneng ye nngwe le ye nngwe.

Nagana ka ga gore o be o tla ikwa bjang ge o ka be o le ngwana yo mofsa sekolong se sefsa.

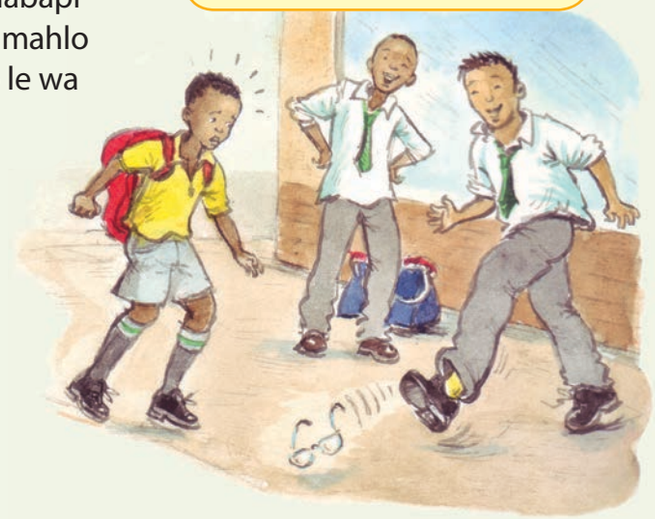

A re baleng

Bala kanegelo gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

Jojo o be a swere bothata kua sekolong. “Ke ka lebaka la eng ke tlile sekolong se?” a ngunanguna, a dutše, sefahlego sa gagwe se le ka diatleng tša gagwe. “Bana ba ke dihwirihwiri kudu!”

Ngwagola Jojo o ile a swanelwa ke go yo dula le tatagwe kua Gauteng. O ile a swanelwa ke go tlogela mmagwe le kgaetšediagwe kua Limpopo. Gape, o ile a swanelwa ke go tlogela sekolo se sennyane sa kua motseng wa gabo, gammogo le bagwera ba gagwe ba kua sekolong. Bjale, o be a dula Johannesburg, gomme a tsena sekolong se segolo seo se nago le bana ba 1 000.

Jojo ge a fihla kua sekolong letšatši la mathomo, bana ba sekolo seo ba ile ba mo lebelela ka mahlo a go makatša. Seisimane sa gagwe se be se se gabotse, ka gore sekolong se a tšwago go sona go be go sa bolelwe Seisimane. Bana ba be ba mo kwera ka ge a be a le yo monnyane, le diporele tša gagwe di le tše koto. Mo sekolong se a bego a se tsena bana ba be ba amogelana ka fao ba bego ba le ka gona. O be a goletšwe bagwera ba gagwe le moya wa go bolokega wa moo sekolong seo a bego a se tsena. O be a goletšwe mmagwe le kgaetšediagwe yo monnyane go yena.

Yo mongwe le yo mongwe mo sekolong se sefsa o be a bonagala a le yo mogolo go yena, gape, bohle ba be ba kgona go tša dipapadi. Le ge Jojo a be a sa raloke kgwele ya maoto, o be a tseba kudu ka yona. O be a fela a bogela dipapadi tša maemo a godimo mo thelebišeneng. O be a tseba baraloki ka moka, a bile a tseba ka ga diphegišano ka moka. Tša dipapadi di be di sa tloge di le bohlokwa kua sekolong sa gagwe sa pele, gape, gobagona, batswadi ba Jojo ba be ba se na tšhelete ya go mo rekela dikhokho tša go raga kgwele ya maoto. Eupša, mo sekolong se a lego go sona bjale, dipapadi ke borotho bja bana bja ka mehla. Ge o be o kgona tša dipapadi, o be o tšewa bjalo ka mothomotho. Ge o be o sa kgone tša dipapadi, o be o tšewa bjalo ka motho yo a nago le bofokodi.

Mathapama a mangwe ge bana ka moka ba eya mapatlelong, Jojo o ile a ema, a bogela, a duma ge nkabe a na le sebete sa go tswakana le bona. Eupša ga se a dira bjalo. Ka fao, o ile a sepela, a ya gae a le noši.

O sepetše ka tsejana ya gagwe ya ka mehla, yeo e bego e tshela leporogo, kgauswi le lebenkele la go rekiša tša dipapadi, gape a feta Wimpy, gomme a putla lepatlelo. Jojo o be a sa tšwa go putla ge a emišwa ke ditswea. Yo mongwe wa bašemane o ile a hlothola mokotlana wa Jojo. Ba ile ba thoma go o beletša kua le kua. Ka morago, Bruce, yo mongwe wa bašemane ba bagolo go feta mo sekolong, a thitša digalase tša Jojo, tša wa. O di topile a tšhaba ka tšona. Jojo o mo rapetše gore a buše digalase tša gagwe. "Hle, ga ke kgone go bona ka ntle le tšona," a kgopela. Eupša Bruce o ile a no di lahlela mo tseleng.

Jojo o ile a inama gore a di tope. O ile a se kgolwe mahlatse a gagwe. O be a nagana gore o tla hwetša digalase tša gagwe di le ditsekanatsekana, eupša di be di se tša robega. Mahlatse ke gore di wetše godimo ga khatepokisi ye tšhweu yeo e di thušitšego ka go wela lefelong le boleta, gomme di be di se tša pšhatlega.

A re ngwaleng

Bapetša ka fao Jojo a bego a phela peleng le ka mokgwa wo a phelago gonabjale.

	Ka fao go bego go le ka gona	Ka fao go lego ka gona gonabjale
Sekolo	O be a dula le mmagwe le kgaetšediagwe.	Bjale o dula le tatagwe.
Leleme		
Bagwera		
Dipapadi		
Maikutlo		

A re diragatšeng

Bolela ka ga ka fao o naganago gore kanegelo e tlile go fela ka gona. Inaganele bofelo gomme o bo diragatše.

A re ngwaleng

Ngwala bofelo bja kanegelo.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Seo se diragalelago Jojo

A re baleng

Bala karolo ye e šetšego ya kanegelo.
Ge o e badile, lebelela gore ke kanegelo ya mang ye e nago le bofelo bjo bo swanago le bofelo bjo.

Jojo o ile a šikinya lepokisi gape. O ile a le phethola gape le gape, a leka go bona gore le ka ba le na le mong. O ile a bula lepokisi lela ka tlhokomelo ye kgolo, gomme se se mo makaditšego ke gore o hweditše khokho e tee ya go raga kgwele ya maoto ya leoto la mmagoja. O ile a lebelela kua le kua, a leka go bona gore na go ka ba go na le motho yo a wišitšego lepokisi leo na. Ka morago o ile a itekanya putsu yela ya la mmagoja, gomme ya mo lekana tlwa! "E a ntekana, eupša ga go thuše selo," a ipotša bjalo. "Ke putsu e tee fela!"

Ka yona nako yeo, mong wa lebenkele lela la go rekiša dilo tša dipapadi o ile a lahlela putsu ye nngwe ka ntle. "Tše re ka se di rekiše," a botša Jojo. "Re be re di šomišetša gore ba itekanyago, ba dire bjalo ka tšona," a realo. "Phere ye ka mokgwa wo e lego ye nnyane ka gona, re ka se tsoge re e rekišitše."

Jojo o ile a topa seeta sela. Se be se le sa leoto la nngele sa phere ya go swana le sela. "Di a ntekana!" Jojo a realo ka lethabo, a dutše a bofa marala.

"Ke tša gago!" gwa realo mong lebenkele. "Re hwetša phahlo ye mpsha ka moswane le ka iri ya boraro lehono. Big Ben, naletšana ya kgwele ya maoto ya go tšwa go sehlopha sa kgwele ya maoto sa Bears, sa kua Engelane, o tla go lemoša bareki gore phahlo ye mpsha e tlile. Ke hlwekiša ka mo lebenkeleng."

Ka yona nako yeo Big Ben o ile a fihla.

"Hei, wena mošemanyana!" a goelela Jojo. "Ke ya go rutantšha sehlopha sa sekolo mokgotheng wo o latelago. O tla tla?"

"Nka se kgone go tla, Morena," Jojo a realo. "Ga ke na bokgoni gabotse mo kgweleng ya maoto. Gabotse, ga ke na se ke se kgonago, Morena."

"Aowa, wena mošemanyana, ka na, leina o mang?" Big Ben a botšiša.

"Ke nna Jojo, Morena."

"Aowa, wena Jojo! O tlile go kgona!" ya re pele Jojo a tseba gore go diragala eng, Big Ben a mo gapela morago leporogong, ya ba e le gona ge a mo tsentše lepatlelong la kgwele ya maoto.

"O dira eng mo?" gwa botšiša mohlahli, a lebeletše Jojo.

"Jojo, o tlile le nna, le gona o ka lehlakoreng la ka," Big Ben a realo.

Letšatšikgwedi:

"Etla, Jojo. Ke nyaka gore o ye kua lepatlelong o raloke bjale ka ge eke ke wena matwetwe. O se tloše mahlo a gago mo bolong, gomme, gopola, o rwele dieta tše di ka kgonago go dira mohlolo!"

Jojo a rwala diporele tša gagwe, gomme a thoma go tilatila (tiribola) a theoga le lepatlelo.

Go be go bonagala eka dikhokho ke tšona di mo laolelago gore go swanetše go ralokwe bjang. O be a tiribola, a raga! Gomme lešaba le ile la goelela. "Jojo! Jojo!"

Gona mowe, Jojo o ile a phoša bolo ye a ka bego a e fetišeditše go yo mongwe.

"Etla, Jojo. Šomiša dikhokho tše di nago le maleatlana, mošemane!" Big Ben a goelela.

Jojo o ile a nweša, a ba a nweša gape.

Big Ben o ile a bea seatla se segolo godimo ga legetla la Jojo, gomme a re: "O šomile, mošemane! O tseba mokgwa wa go šomiša dikhokho tšeo. Wena e no tšwela pele ka go ithutantšha!"

Bruce le bašemane ba gagwe ba ditswea, ba ile ba no lebelela. Ba be ba sa kgolwe mahlo a bona.

"Jojo," gwa realo Big Ben, "go bonagala eka ke wena ngwana wa go tuma go feta bohle mo tikologong ye, eupša, selo se tee fela se se lego bohlokwa kudu, ke seo wena o se naganago ka ga wena." A realo, a šupile hlogo ya gagwe.

Ke ra, le mohlahli o be a maketše. "O bapetše gabotse, Jojo. Na o tlile go ba leloko la sehlopha sa rena?" a botšiša.

"Aowa, ke a leboga, mohlahli," Jojo a realo."Nna ke kgotsofetše, mo ke lego gona, Morena."

"Tabakgolo ke seo ke se naganago ka ga nna," a bolelela fase go ekwa yena fela.

Gomme gonamowe, eng goba eng, ye a e dirago, gape, le gore o ya kae, Jojo, ka dinako ka moka, o be a ikwa eke o rwele dieta tša gagwe, tšela tša maselamotse.

A re boleleng

Bapetša semelo sa **Bruce wa tswea** le semelo sa **Big Ben**, moraloki wa kgwele ya maoto.

- Re tseba ka eng gore Big Ben ke motho wa tlhokomelo?
- Hwetša gomme o thalele mafoko mo kanegelong, ao a re laetšago gore Big Ben o hlohleleditše Jojo.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go nagana ka ga Jojo

A re ngwaleng

Bala kanegelo ye e lego mabapi le **dikhokho tša kgwele ya maoto** tša Jojo, ka tlhokomelo ka morago o dire sediko go dikologa tlhaka ye e lego kgauswi le karabo tša maleba.

	Ke ka lebaka la eng Jojo a be a se a thaba mathomong a kanegelo?
A	O be a se na dikhokho tša kgwele ya maoto.
B	O be a se mo sehlopheng.
C	O be a sa kgone kgwele ya maoto.
D	Bašemane ba bagolo ba be ba mo rumula.

	Molaetša wo mogolo wa kanegelo ye, ke eng?
A	Tšhabela mathata ge a go tshwenya.
B	Itshepe.
C	Lwantšha ditswea.
D	O se tshepe motho.

	Ke ka lebaka la eng monglebenkele a ile a lahlela diputsu tša kgwele ya maoto ka ntle, gore Jojo a di tšee?
A	Di be di senyegile.
B	O be a se sa hlwa a di nyaka.
C	O be a sa kgone kgwele ya maoto.
D	Batho ba di lekantšhitše kudu ka fao o be a ka se kgone go di rekiša.

	Jojo o sepetše ka tsela efe ge a eya gae?
A	Leporogo, Wimpy, lebenkele la go rekiša tša dipapadi, lepatlelo.
B	Leporogo, lebenkele la go rekiša tša dipapadi, lepatlelo, Wimpy.
C	Leporogo, lebenkele la go rekiša tša dipapadi, Wimpy, lepatlelo
D	Wimpy, lebenkele la go rekiša tša dipapadi, lepatlelo, leporogo.

Bjale swaya ka ✓ mantšu ao a hlalošago gabotse kudu semelo sa Big Ben le Bruce.

Big Ben

lokile	✓		selekega
hlalefile			setlaela
thabile			befetšwe
na le thušo			hloka thušo
bogale			lefšega
tiile			fokola

Bruce

lokile		✓	selekega
hlalefile			setlaela
thabile			befetšwe
na le thušo			hloka thušo
bogale			lefšega
tiile			fokola

Ngwala mafoko a mararo ka ga seo Big Ben a se dirilego seo se dirilego gore Jojo a ikwe a le kaone.

1

2

Letšatšikgwedi:

Maikutlo a Jojo a fetogile bjang ge kanegelo e dutše e kgatlampana?

Mathomong a kanegelo Jojo o ikwele

gobane

Ka morago mafelelong

A re ngwaleng

Itšee gore ke wena Jojo. Ngwala ka pukutšatšing, go laetša seo se diragetšego go wena letšatši leo. Thoma ka ka fao Jojo a bego a ikwa karolong ya mathomo ya kanegelo, gomme ka morago hlaloša gore go diregile eng ge Big Ben a mo tsentše ka lepatlelong la kgwele ya maoto. Ngwala ka pukutšatšing ya gago ka lebaka la lefetile, o šomiše poleloseboledi.

Pukutšatši ye e rategago *Letšatšikgwedi:*

A re ngwaleng

Ngwala mahlathi a go ya ka dikgato ao a tlogetšwego.

Mahlathi ka dikgato

O šetše o tseba gore **lehlathi** ke lentšu leo le go botšago go ya pele ka ga lediri. Lehlathi le go botša ka fao tiro e diragalago ka gona. **Mahlathi** gape a ka šomišetšwa go bapetša dilo.

- Re oketša ka meselana ye ge re bapetša mahlathi: -**tšwana**,
- Re oketša ka **go feta** ge re bapetša dilo tša go feta se tee.

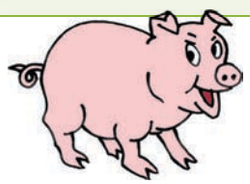 *nanya*	_____	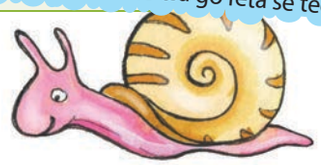 *nanya go feta*
_____	*pela kudu*	_____

TEACHER: Sign Date

Go ngwala lengwalo

A re ngwaleng

Tšea gore ke wena Jojo. O tlile go ngwala lengwalo la go ya go mogwera wa gago yo a lego mo sekolong sa mo motseng seo o se tsenego pele o eya Johannesburg. Ka mo lengwalong la gago, hlaloša sekolo seo o tsenago go sona bjale. Ka morago hlaloša gore go diregile eng morago ga ge o hweditše dikhokho tša go raga kgwele ya maoto. Šomiša mmepe wa monagano gore o go thuše go beakanyetša lengwalo.

1

2

3

4

Letšatšikgwedi: _____

A re ngwaleng

Bjale, šomiša mmepe wa monagano gore o go thuše go ngwala lengwalo la Jojo, le le yago go mogwera wa sekolo sa peleng.

Šomiša mmepe wa gago wa monagano le diswantšho le ditšhišinyo tšeo re go filego tšona temaneng ye nngwe le ye nngwe. Ngwala lengwalo la gago gomme o thome ka go kgwarakgwarinya, ka morago e re mogwera wa gago a le bale, a le swaye diphošo. Ka morago o le ngwale ka bothakga mo letlakaleng le.

Ngwala atrese ya gago

Letšatšikgwedi

1

_____ *yo a rategago*

Bolela ka fao o bego o nyamile ka gona ge o tlogela motse wa geno.

2

Hlaloša sekolo sa gago se sefsa, barutwana le ka fao o ilego wa ikwa ka gona.

3

Hlaloša gore go diregile eng ge ditswea di tšea diporele tša gago.

4

Bolela ka mokgwa wo Big Ben a ilego a go thuša ka gona gore o ikwe o le kaone kudu.

Mogwera wa gago

Ngwala leina la mongwadi wa lengwalo.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go bala pukutšatši

A re baleng

Lehono ke bapetše phegišano ya kgwele ya maoto. Re fentše ka 3-0. Ka morago ga fao mma o ile a re iša Wimpy. Ke jele nama le ditšhipisi. Ke bone Oketšo le buti wa gagwe ba le fao.

Gomnme, ka morago ga fao, ka nako yeo e bego e ka ba iri ya 4, re ile ra ya go etela motswala, Thati. Re bapetše khrikete lebalaneng le le lego ka morago ga dintlo. Ke ile ka itia dintlha tše tshela, gomme ka morago o ile a mpowula, ka tšwa. E be e le letšatši la lethabo.

Thoma temana ye nngwe le ye nngwe ka lentšu la nako.

Šomiša motho wa pele "Nna"

Bolela: mang, neng, kae le neng

A re baleng

Bala sengwalwa sa pukutšatši seo se ngwadilwego ke Reabetšwe, mogwera wa Jojo.

Pukutšatši ye e rategago

Lehono ke tsogile e sa le bošego kudu bjalo ka mehleng. Ke thušitše koko ka go mo gela meetse kua pompong, gomme ka kitima ka lebelo ke eya boemapese gore ke namele pese ya go nkiša sekolong. Ke ile ka swaba kudu ge ke ile ka swanelwa ke go ya sekolong ka gore moagelane wa rena o be a mphile katsana ye botsana. Ke be ke nyaka go dula gae gore ke tle ke bapale le yona.

Ge pese e sepela e eya toropong mootledi o ile a lemoga gore leoto le lengwe le fedile moya. Re ile ra swanelwa ke go ema gore mootledi a kgone go lokela thaere ye nngwe. Bontši bja banamedi bo ile bja se thabe ka gore bo be bo ile go palelwa ke go fihla mošomong ka nako. Ba ile ba befelwa le go feta ge ba ekwa a re ga a na thaere ya sephere. O ile a ba a re go tla tšea iri le seripa gore pese ye e tlilego go amogetša ye, e tlile go tšea iri le seripa gore e fihle. Ke be ke se ka befelwa le gatee. Ke ile ka ikela gae gore ke bapale le katsana ya ka.

Sarah

Pukutšatši ye e rategago

Ke ipshinne kudu lehono. Re be re tšwile ka sekolo gomme re ile ra ya Cradle of Humankind profenseng ya Leboa-Bodikela. Go re tšere iri go fihla fao ge re etšwa Tshwane. Re bone mawa a Sterkfontein le lefelo leo mo "diomeledi," Mrs Ples le "Little Foot" di ribolotšwego. Tše ke "diomeledi" goba di-skeletone, di ribolotšwe. Ke tša bogolo bja mengwaga ye dimilione tše 3,3.

Se bohlokwa, se se bego se tšwafiša e be e le go boela gae. Go be go kwagala eke senamelwa sa rena se tšere mengwagangwaga mo tseleng, gomme ke ile ka thoma go kwa phefo. Madimabe ke gore ke tlogetše jeresi ya ka ya sekolo moo re bego re etile ka fao ge ke fihla gae mma o be a befetšwe kudu ka taba yeo.

Reabetšwe

Go ba le pukutšatši

A re ngwaleng

Ngwala ka go pukutšatši ya gago matšatši a mararo a a latelago. Ngwala seo o se dirilego letšatši le lengwe le le lengwe, le ka fao o ilego wa ikwa ka gona. Ngwala ka ga lethabo le ka ga manyami a gago.

Pukutšatši ye e rategago Letšatši: Letšatšikgwedi:

Pukutšatši ye e rategago Letšatši: Letšatšikgwedi:

Pukutšatši ye e rategago Letšatši: Letšatšikgwedi:

Letšatšikgwedi: _____

Mahlathi a go ya ka dikgato

A re ngwaleng

Ngwala lentšu la maleba go feleletša mafoko a ka tlase.

Tswea e kitimile _____ Jojo.

Ke tla fihla _____ ga gago.

Tumišo o tshetše _____ barutwana ba bangwe.

Sarah o fihlile sekolong _____ go feta barutwana ka moka.

Refiloe o emetše pese nako ye _____ go feta bašemane.

Mabone a ka toropong a phadima _____ a Mamelodi.

Ke thabile _____ ke kgale ke babja.

Re agile _____ sekolong.

A re ngwaleng

Arola mantšu go ya ka dinoko tša ona gomme o be o bolele gore lentšu le lengwe le le lengwe le na le dinoko tše kae. Ka morago o ngwale mahlathi a go bapetša.

Ge lentšu le na le dinoko tše tharo goba go feta, re šomiša "**kudu**" le "**go feta**" ge re bapetša. Ge o šomiša "**kudu**" le "**go feta**" ga re šomiše mantšu a go ba le meselana ya go bapetša.

ka letšhogo	**3**	ka go iketla	ka pela
ka go iphihla			
ka bokopana			
ka tšhoganyetšo			
go homotše			
ka mafolofolo			
ka go iketla			
ka lešata			
bose			

TEACHER: Sign _____ Date _____

Lebelela popopolelo

A re ngwaleng

Mahlathi a felo

Mahlathi a felo a re botša fao selo se lego gona.
Ngwala mahlathi a felo go feleletša mafoko a a latelago:

kgauswi

godimo | ka ntle | gohle | gare | mono

Mogoroši o nyakile selefounu ya gagwe _____ka ntlong gomme ga se a e hwetše.
Dineo wee, batamela _____ ! Re bolele.
Tloša sebjana ma fase o se bee_____ga tafola.
Tlogelang go ralokela ka ntlong. Sepelang le yo raloka _____.
Mošemane o dutše _____ ga bagwera ba babedi_____.
Bea pitša _____ le mollo gore bogobe bo se ke bja tonya.

Dikafoko tša maina

Bala dikafoko tša maina tše di latelago gomme ka morago o di feleletše ka tsela ya gago ya maleba.

Polipoli e na le mebalabala ye mebotse kudu.
Moriri wa Boati _____.
Matšatši a makhutšo _____.
Paesekele ya ka _____.
Go raloka dipapadi ya khrikete _____.
Dimonamonane tša ka _____.
Meetse a pompo _____.

Letšatšikgwedi: _____

A re ngwaleng

Magoro a maina

Feleletša mafoko a.

Ke pene ya mang ye? Ga ke tsebe gore ke pene ya mang?
O dula kae? Ga ke tsebe _____ .
Leina la gagwe ke mang? Ga ke tsebe _____ .
O tla tla neng? Ga ke tsebe _____ .
Ke eng se? Ga ke tsebe _____ .
Ke mang yena? Ga ke tsebe _____ .

Maitiri

Na o sa gopola maitiri? Re šomiša maitiri ge sediri le sedirwa e le selo se tee. Mohlala: Mosetsana o a **ithata**. Leitiri le kgona go tšea meselana ya madiri ka go fapana ga ona. Se bohlokwa go se gopola ke gore ka leitiri mošomo wa tiro o wela godimo ga sediri sa lefoko. Ka **lentiri** motho goba selo se sengwe se dira tiro ye e welago go wena e sego go yena sediri.

Feleletša mafoko a a latelago ka leitiri goba lentiri.

ithata itheta ipona mpona ikolobiša nkolobiša itoma ntoma

1 Nna ke a _____ ke ka fao ke dulago ke hlwekile.
2. Mma o a _____ ke ka fao a ntlhokomelago.
3. Ke rile ke kgema nama ka _____ .
4. Mpša e be e nyaka go _____ gomme ka tšhaba ka lebelo.
5. Ke rile ke kga meetse ka _____ kudu.
6. O be a re o nthuša go kga meetse kganthe o tlile go _____ ka ona.
7. Nna ge ke thabile kudu ke _____ ka sereto sa ka.
8. Makgolo o rata go _____ ka sereto sa ba gaLetsoalo.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ngwala kanegelo

A re ngwaleng

Beakanyetša go ngwala kanegelo ye o itlhametšego yona.

E tla ba mabapi le eng?

Baanegwathwadi e tla ba bomang?

Ke tshedimošo efe ye o tla e fago?

O ka kgona go dira eng?

KE KGONA GO		
bala athekele ya kuranta.		
bala kanegelo.		
bušeletša kanegelo ka tatelano ya maleba.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga athekele ya kuranta.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga kanegelo.		
ngwala ditsenywa tša pukutšatši.		
ngwala sereto.		
ngwala mafelelo a kanegelo.		
dira dinyakišišo.		
hlaloša moanegwa.		
arola mantšu go ya ka dinoko.		
šupa mahlathi a felo le a nako.		
šupa mathuši.		
nyalanya mantšu le malatodi a ona.		
nyalanya mantšu le mahlalošetšagotee a ona.		
beakanyetša le go ngwala lengwalo.		
beakanyetša le go ngwala kanegelo.		
beakanyetša le go ngwala ditsenywa tša ka go pukutšatši.		
bonela pele athekele ya kuranta ka go lebelela diswantšho le hlogotaba.		
bonela pele kanegelo ka go lebelela seswantšho le hlogo ya kanegelo.		
bala ka go gaša mahlo ka lebelo mo go kanegelo goba athekele ya kuranta.		
kwešiša tlhalošo ya dihlogotaba.		
šomiša mahlathi a go ya ka dikgato.		
šomiša makopanyi go kopanya mafoko.		
šomiša mahlathi ka go bapetša.		
šomiša polelosebolede.		
šomiša dithabeina.		
šomiša dikafoko tša maina.		
šomiša maitiri le mantiri.		
šomiša lediri la "leba"		

Itirele puku ya gago mo go letlakala la 101 – 102. Mo khabareng, ngwala leina la puku. Ngwala leina la gago ka tlase ga leina la puku, ka gobane ke wena mongwadi. Thala seswantšho mo khabareng. Bjale, ngwala kanegelo ya gago gomme e be le matseno, mmele le bofelo.

KHABARA YA KA MORAGO

KA GA MONGWADI

Ngwala leina la gago.

Mengwaga ya gago

Mo o dulago gona.

8

KHABARA

Thala seswantšho mo..

Ngwala leina la puku mo.

Ngwala leina la gago (ke wena mongwadi).

1

Kgato ya 4: Sega mo go mothalothwi ka morago ga ge o swarišitše puku ya gago ka disteipolara.

Kgato ya 1: Mena mo go mothalo wa marontho.

5

Tšwela pele ka kanegelo ya gago mo.

Thala seswantšho mo.

4

Ngwala mmele wa kanegelo ya gago mo.

Thala seswantšho mo.

Thala seswantšho mo.

Thala seswantšho mo.

Thoma ka kanegelo ya gago mo.

2

Fetša kanegelo ya gago mo.

7

Thala seswantšho mo.

Tšwela pele ka kanegelo ya gago mo.

3

Ngwala gore go diregа eng mafelelong a kanegelo ya gago.

6

Morero wa 8: Batho, mafelo le theto

Kotara ya 4: Dibeke 5 - 6
Go ya sekolong se sefsa

113 Kampa ya Bana 104
Go bala papatšo.
Go boledišana ka ga dipotšišo tše di theilwego godimo ga papatšo.

114 Go nagana ka ga papatšo 106
Go araba ipotšišo tše di theilwego godimo ga papatšo.
Go šupa madiri le mahlathi.
Go hlopha mahlathi go ya bjang, neng, kae.
Go šupa sebopego sa maleba sa lediri la "leba".

115 Go beakanyetša papatšo ya gago 108
Go feleletša mmepe wa monagano go hlama phoustara ye e bapatšago leeto la sekolo go ya ka dihlogo tše di filwego.
Go hlama phoustara ka go šomiša mmepe wa monagano.

116 Dipego, dipotšišo le ditlabego 110
Go šupa mahlaodi le maina.
Go ngwala maswaodikga ka tsela ya maleba.
Go šupa madiri le mahlathi.

117 Diphoofolo tša lešoka 112
Go bala tshedimošo ka ga diphoofolo
Go hlopha dikarabo tša dipotšišo tše di theilwego godimo ga tshedimošo ka ga diphoofolo tša lešoka.
Go nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.
Go boledišana ka ga dintlha tše dingwe tše go ithutilwego tšona ka ga diphoofolo.

118 Hlama pamfolete 114
Go ngwala sebeakanyi go hlama pamfolete ka ga phoofolo.
Go sega disegwa gomme la dira pamfolete, la ngwala tshedimošo ka bothakga.

119 Letlakala la disegwa la pamfolete 115

Kotara ya 4: Dibeke 7 – 8
Bana bjalo ka rena

120 Go lebelela popopolelo 117
Go šupa madiri a nnete, a lefetile le a lebjale.

121 Mošemane yo o gannego go ithuta 118
Go bala tiragatšo ba šomiša baanegwa ka moka le moanegi.

122 Go nagana ka ga tiragatšo/terama 120
Go beledišana ka ga tiragatšo le dipotšišo.
Go ngwala dikarabo tša dipotšišo ka ga tiragatšo.
Go thala ditemana tše pedi tša tiragatšo le go šupa moanegwathwai.
Go šupa mahlalošetšagotee.
Go ngwala kakaretšo
Go šupa mahlaodi.
Go ngwala tlhalošo ya semelo sa baanegwa ba babedi.

123 Go ngwala tiragatšo 122
Go feleletša sebeakanyi sa gore le ngwale tiragatšo ka tlase ga dihlogo tše di filwego.

124 Baanegwa 124
Go šomiša poeletšomodumo go hlama maina a baanegwa ba tiragatšo ya bona.
Go hlama maina ka go šomiša maekiši.
Go hlahloba diphoustara ka moka le go kgetha ye e di phalago go feta.

125 Mosetsana wa Moriti o phumola megokgo 126
Go bala tiragatšo.
Go boledišana ka ga kanegelo.

126 Go nagana ka ga kanegelo 128
Go diragatša tiragatšo.
Go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga tiragatšo.
Go šupa dithabe tša go ikemela ka noši.
Go feleletša ditshwantšhanyo.

O yo bohlokwa. 130

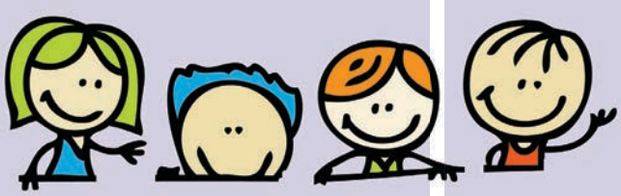

Kampa ya Bana

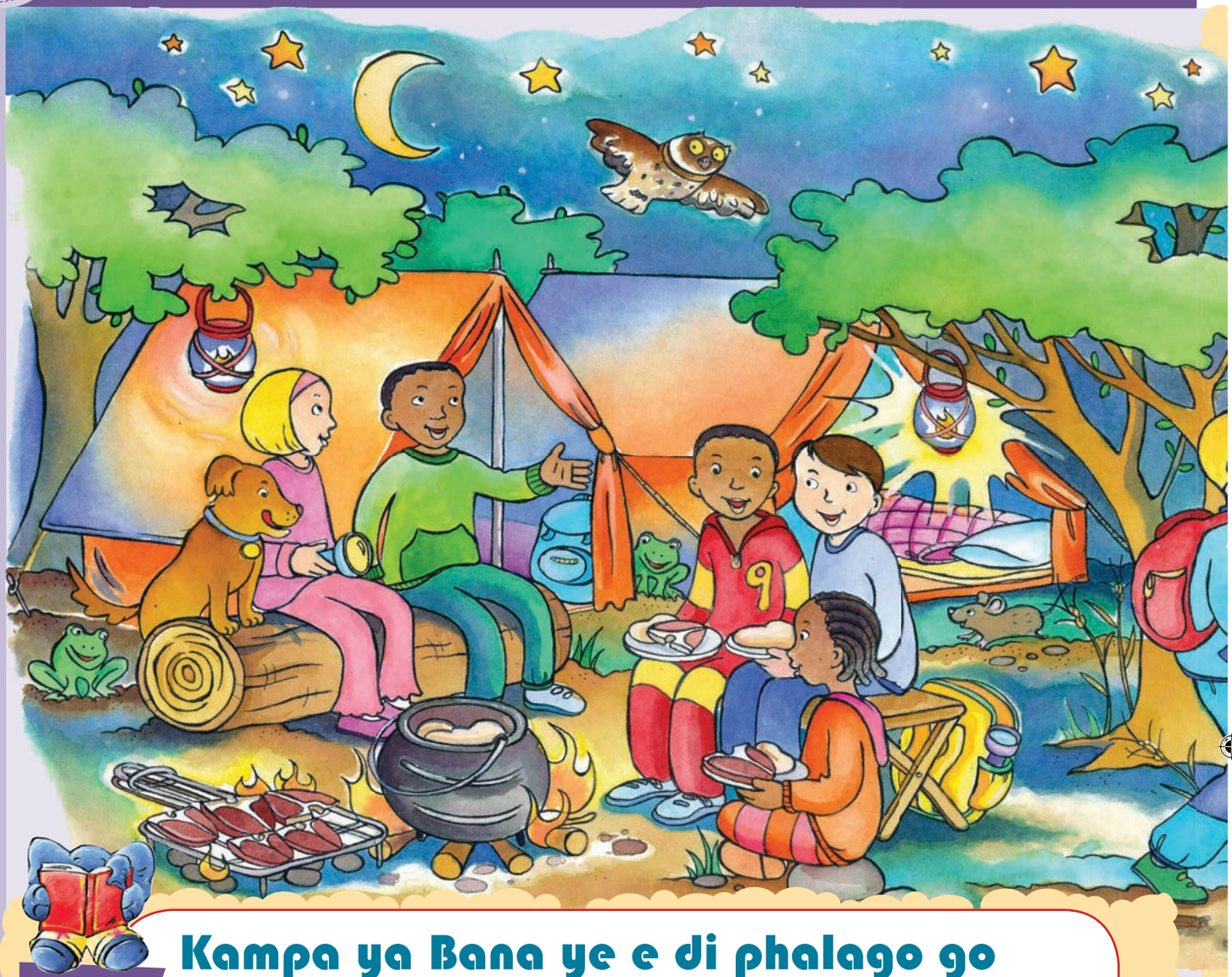

A re baleng

Kampa ya Bana ye e di phalago go feta ya Afrika-Borwa

Kampa ya Makhutšo ya Bana ba Bohlale e fana ka dikampa tše di tletšego tša mešongwana ya bana ba mengwaga ya magareng ga 8 le 12. Ingwadišetše makhutšo a selemo gonabjale gomme o be le makhutšo a go phala ohle hoteleng ya diphoofolo. Le tla hlokomelwa ke sehlopha sa batho ba go ba le boitemogelo bao ba tla kgonthišago gore le hlokomelegile le gore le ipshine.

Leka ditirwana tše difsa, hwetša bagwera ba bafsa, bona diphoofolo tše difsa gomme o thuthe ka meetseng a mafsa! Go feta moo, le ipshine kudu! Batswadi ba lena ba tla fola moyeng ge lena le hlokometšwe ebile le IPSHINA!

Letšatšikgwedi: _____

Mongwe le mongwe o na le sa gagwe

IPSHINE

Mello ya kampa

Go otlolla maoto bošego

Dipapadi

Khaselefofa

Bokgabo le dibetlwa

Go bona diphoofolo

Go bogela dinonyana

Go thutha

KAMPA YA BANA YA MAFELELO!

Go fa ngwana yo mongwe le yo mongwe boitemogelo bja mohuta wo. ba tla felago pelo gore ba boa neng!

Letšetša Kampa ya Bana mo go nomoro ye ya mogala 20121 212
E bitša R300
Matšatši: Mošupologo go fihla go Labohlano beke ye nngwe le ye nngwe ya matšatši a makhutšo.
Etla le diaparo tša go thutha, setlolo sa go thibela letšatši le dipaketsana.

A re boleleng

Lebelela papatšo ka kelo hloko gomme lo boledišane le mogwera wa gago ka ga tše di latelago.

- Mongwadi o dira eng go goga šedi ya mmadi?
- Ke dihlogo dife tše di ngwadilwego ka bokoto goba di tagafaditšwego?
- O kgona go hwetša maswaotlabego a makae mo papatšong?
- O nagana gore ke ka lebaka la eng papatšo e tletše diswantšho ka tsela ye?
- O nagana gore papatšo ye e lebišitšwego bomang? O ka swaya ✔ mapokisi a go feta le tee. Efa lebaka la gago la go swaya lepokisi.

Bašemane	Basetsana	Ba mengwaga ye 4 go fihla go ye 7	Ba mengwaga ye 8 go fihla go ye 12	Batho ba ba godilego	Makgarebjana le masogana

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go nagana ka ga papatšo

A re ngwaleng

Lebelela papatšo ye e lego letlakaleng la go feta gomme o ngwale dikarabo tša dipotšišo tše.

E bapatša eng?
Papatšo e lebišitšwe kudu go sehlopha sefe?
Na o kwešiša eng ka lentšu le, boitemogelo?
Ngwana yo a golofetšego a ka dira eng kua kampeng?
Na o ka kgona go etela kampa mafelelong a beke?
Ke ka lebaka la eng papatšo e re "hlokomelwa ke sehlopha sa batho ba go ba le boitemogelo"?
Ngwala ditirwana tše o ka ratago go di dira kua kampeng.

Go bolelwa ka ga eng ka melaetša ye?

KAMPA YA BANA YA MAFELELO!

Go fa bana boitemogelo bja mohuta wo, ba tla felago pelo ya gore ba boa neng!

Ke ka lebaka la eng o swanetše go tla le setlolo sa go šireletša letšatši?
Ke ka lebaka la eng batswadi ba gago ba tla "folago moyeng" ge o le kua kampeng?

Letšatšikgwedi: _____

Madiri le mahlathi

A re ngwaleng

Thalela madiri mo mafokong a. Ka morago o dire sediko go dikologa mahlathi ao a hlathago madiri.

Ngwana o sepela gabosele.
Mma o fihlile sekolong.
Re raloka kgwele ya maoto ka ntle.
Pula e nele maabane.
Katlego o bolela ka go iketla.
Hunadi o šoma kua Gauteng
Ke tla go bona gosasa.
Mošemane o kitima ka lebelo.

Bjale ngwala mahlathi ao o a thaletšego ka tlase ga dihlogo tša maleba.

Bjang	Kae	Neng

A re ngwaleng

Thala sediko mo go sebopego sa maleba sa lediri mo lefokong le lengwe le le lengwe.

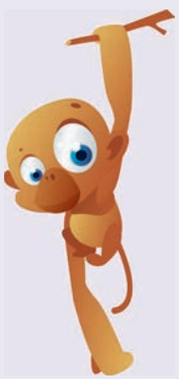

Nna **ba**/**ke** ya serapeng sa diphoofolo.
Wena **le**/**o** ya go fihla go šetše go thomilwe kua sekolong.
Lena **se**/**le** rata go sepela mašego.
Rena **di**/**re** etela lewatle ka Dibatsela.
Bona **di**/**ba** rekile ntlo ye mpsha.
Rena **re**/**ba** mo go Mphato wa 4.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Go beakanyetša papatšo ya gago

A re ngwaleng

Šoma le mogwera. Beakanyetša go hlama phoustara ya go bapatša leeto la sekolo.

1 Le ya kae?

2 Leeto le neng? Go tloga ka la _____ go fihla ka la _____

3 Le ya go bona eng?

4 Go tla ja bokae?

5 Go ya bomang?

6 Ba swanetše go tla le eng?

Maele a go dira phoustara

- Dira phoustara ya gago gore e be ye kgolo ka moo o kgonegago.
- Mongwalo le wona o be wo mogolo moo go kgonegago gore batho ba o bale gabonolo.
- Šomiša mafoko a bonolo a go kwešišega.
- Se tlopele diswantšho.
- Ngwala hlogo ya leeto.
- Khalara phoustara ya gago gore e goge šedi ya batho ba bantši.

A re ngwāleng

Bjale šomiša mmepe wa monagano le dintlha tše o di ngwadilego go hlama phoustara ya gago.

Dipego, dipotšišo le ditlabego

O se ke wa gakantšha mahlaodi le mahlathi

- **Lehlaodi** le hlaloša leina. Le fa tshedimošo ka ga motho, lefelo goba selo.
- **Lehlathi** le re botša go feta ka ga lediri. Le fa tshedimošo ka ga tiro, gore e direga bjang, neng goba kae.

A re ngwaleng

Thalela mahlaodi go le lengwe le le lengwe la mafoko a, ka morago o dire sediko go dikologa maina ao a hlaloswago.

O tla bona lewatle le legolo la go ba le maphoto a mantši.
Thutha ka meetseng a botalalerata, o katoge maruarua a magolo.
Etla le phago wo montši gore o se bolawe ke tlala.
O tla kopana le bagwera ba babotse ba go swana le wena.
O tla bona mehlare ye metelele mo ditšhwene di ralokelago gona.
Mehlare ye mekoto ke bodulo bja dinkwe.
Reka fela dimonamonane tše khubedu ka mmala.

- *Lefoko le lengwe le le lengwe le thoma ka tlhakakgolo.*
- *Potšišo e felela ka leswao la potšišo.*
- *Polelo ye e tlwaelegilego e tla ka mokgwa wa pego. Yona e felela ka khutlo.*
- *Lefoko la tlabego le felela ka leswao la tlabego.*

Maswaodikga

A re ngwaleng

Bala mafoko a. Bjale a ngwalolle, gomme o šomiše ditlhakakgolo tša maleba le maswaodikga a mangwe a maleba.

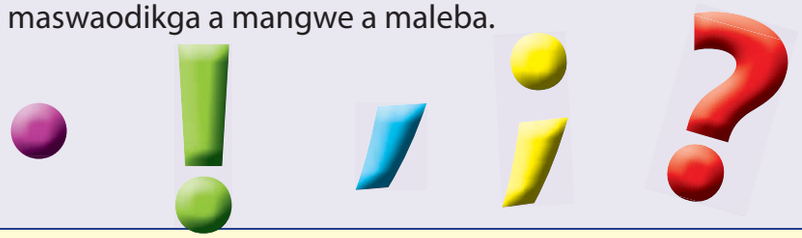

ema roboto ke ye khubedu
ke swerwe ke tlala
na o ya kampeng ya sekolo

o se putle ka pele ga lori
dijo tše di nkga bose kudu
jeresi ye ke ya mang
ijoo tumišo nkemele hle
boati le phuki ba etetše lewatle
na le wena o tla etela lewatle ka dibatsela
ke rekile sephatlo senotšididi le disimba
tšhela maswi pele ka morago o tšhele swikiri
na o ntebeletše eng

A re ngwaleng

Thalela lehlathi mo go lefoko le lengwe le le lengwe gomme o dire sediko go dikologa lediri le le hlathwago.

Re kitimetše ka peseng ka lethabo.	Ke tla go bona gosasa.
Ke fihlile gae bošego.	O re fetile ka morago mo tseleng.
Bea dipuku tša gago kgauswi.	Rena re dula kgole le sekolo.
Re sepetše kudu ka maoto.	Mantšiboa ga ke kgone go ja kudu.

Diphoofolo tša lešoka

A re baleng

TAU

Tau ke lešika la bokatse. Gantši tau e bitšwa kgoši ya diphoofolo. Ditau di tsoma le go ja diphoofolo tše di swanago le dipitsi le diphala. Gantši go tsoma ditau tša tshadi. Di tsoma ka dihlopha bošego. Ditau di rata go phela mo nageng ye e bulegilego, ye e tletšego bjang. Di dula ka dihlopha. Sehlopha se se bitšwa seboka.

TLOU

Gare ga diphoofolo tše di phelago mo lefaseng, ditlou ke tšona tše dikgolo go feta, mo go mohuta wo wa diamuši. Di phela mo nageng ye e bulegilego ya go ba le bjang. Tšona di mo kotsing ya go bolawa ke mahodu a diphoofolo ao a nyakago meno a tšona. Tlou ga e emiše go gola. E šomiša pogo ya yona go tliša medu, dienywa le meetse molomong wa yona. E ja dikilogramo tše 200 tša dijo ka letšatši gomme di nwa dilitere tše 190 tša meetse ka letšatši.

TŠHUKUDU

Ditšhukudu di dula lefelong la bjang bjo bontši. Ditšhukudu di ja bjang le dibjalo. Ditšhukudu di rata go nwa meetse gabedi ka letšatši, eupša ge go na le komelelo, di kgona go fetša matšatši a mane go ya go a mahlano di sa nwe meetse. Go na le mehuta ye mebedi ya ditšhukudu – ye ntsho le ye tšhweu. Le ge go le bjalo ga se tše tšhweu goba tše ntsho, bobedi bja tšona ke tša mmala wo mosehla. Tšhukudu ga e bone gabotse le ge go le bjalo e kgona go dupelela kgole. Ke ye kgolo kudu. E ka kala go fihla go 2 500 kg. E maemong a go tšhoša a go nyamalala. Di tsongwa ke batsomi ba mahodu ba go nyaka lenaka la yona. Re swanetše go šireletša tšhukudu kgahlanong le mahodu.

A re ngwaleng

Bala gape ditemana ka ga diphoofolo tše 3 gomme ka morago o ngwale sethalwa se se latelago.

Di ja eng?		
Ditau	Ditlou	Ditšhukudu

Di phela kae?		
Ditau	Ditlou	Ditšhukudu

Ke ka lebaka la eng di tšhošetšwa?	
Ditlou	Ditšhukudu

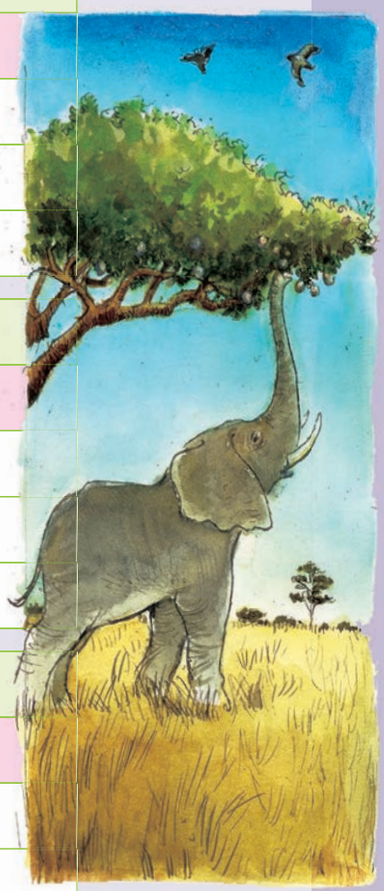

Thala mothalo go nyalanya mantšu a, le ditlhalošo tša ona.

diamuši	batho bao ba tsomago diphoofolo
seboka	diphoofolo tše di jago nama
batsomi	sehlopha sa ditau
dijanama	diphoofolo tšeo di amušago bana ba tšona

A re boleleng

Botša mogwera wa gago ka ga dintlha tše pedi tše o di badilego ka ga ye nngwe le ye nngwe ya diphoofolo tše tharo tše.

Hlama pamfolete

A re ngwaleng

O ile go hlama pukwanatshedimošo ya gago ka ga phoofolo. Šomiša sebeakanyi sa pamfolete se se latelago go go thuša. Letlakala la gago la ka ntle le be le seswantšho go goga šedi ya babadi. E swanetše go ba le hlogo ya maatlakgogedi le sekafoko goba hlabataba(selokene) tše di gogago šedi, mohlala: "Tšhukudu e kotsing!" Thala seswantšho mo letlakaleng le lengwe le le lengwe go laetša dikgopolo tša gago. Mo go letlakala la ka morago ngwala leina la gago le mogala, ka gobane ke wena mohlami wa pamfolete.

3	2 Tshedimošo ka ga phoofolo.	1 Khabara (letlakala) ya ka pele.
6 O šireletša phoofolo bjang.	5 Phoofolo ke ye kaakang ka bogolo? Ditlwaelo tša yona ke dife? E ja eng?	4 Batho ba ka bona phoofolo yeo kae?

A re direng

Bjale, sega letlakala le le latelago gomme o mene letlakala gore o hlame karata ya Z. Šomiša mokgwarakgwarinyo wa gago go feleletša pamfolete ka bothakga.

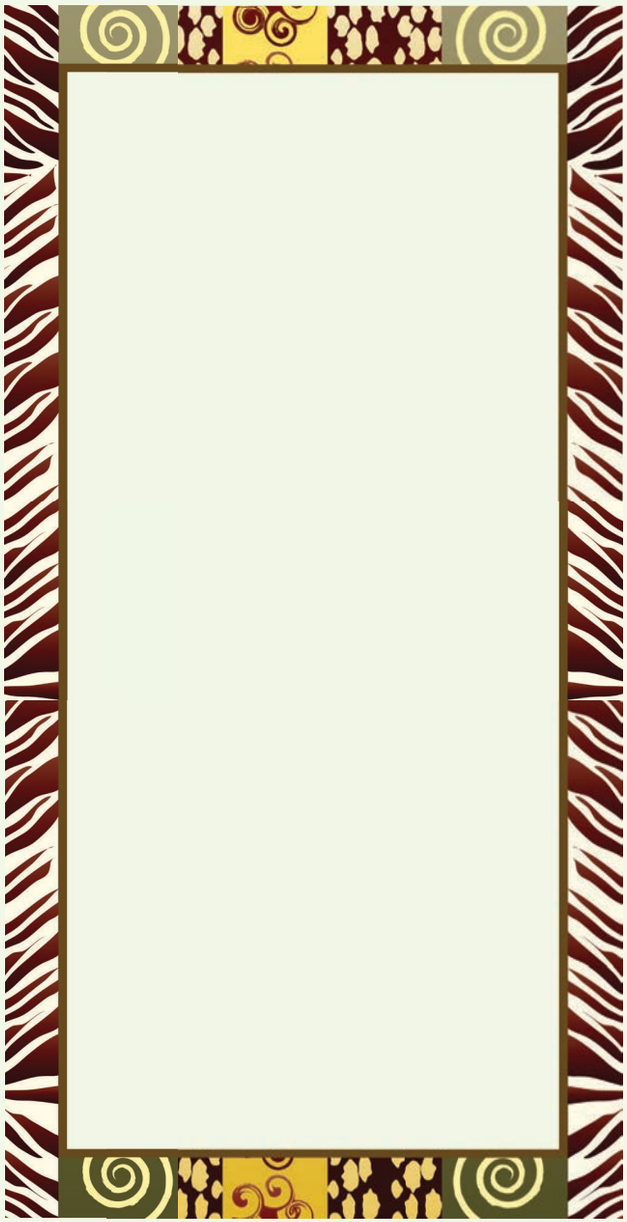

5

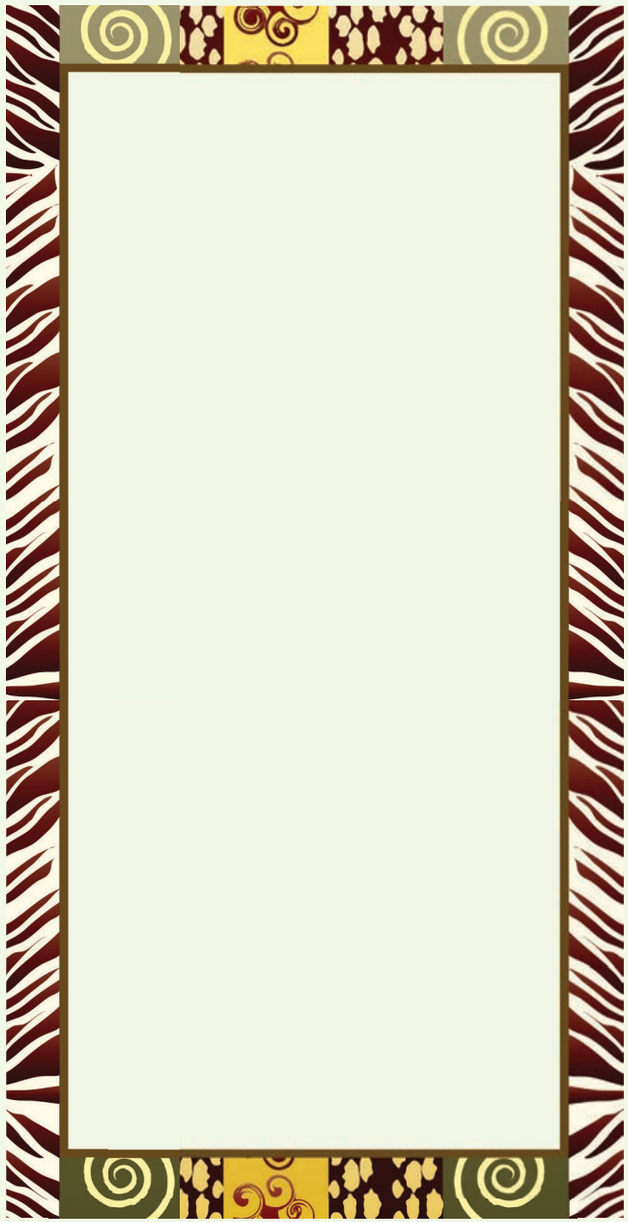

LETLAKALA LA KA MORAGO: lona ke la go fa tshedimo ya go swana le selefounu ya gago, atrese le atrese ya emeile.

6

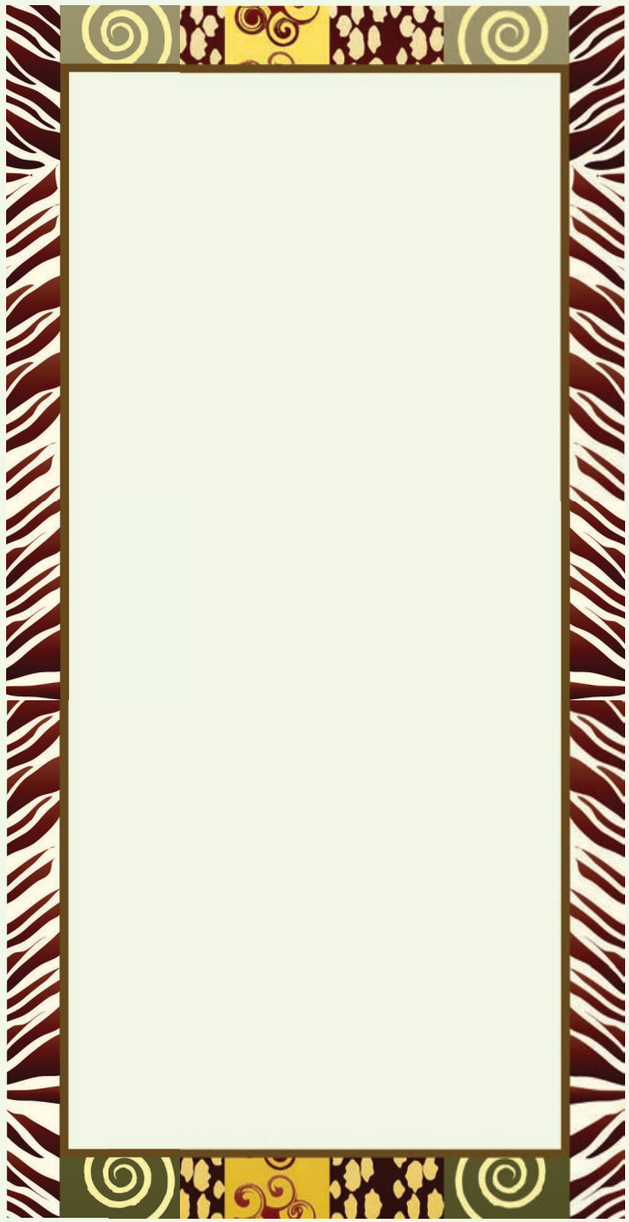

LETLAKALA LA KA PELE: menela pele

1

2

3

4

Go lebelela popopolelo

Na o a gopola?

Lediri le legolo mo lefokong le bitšwa **lediri la nnete**. Madiri a nnete a re botša gore motho goba dilo di dira eng. A fetoga go ya ka lebaka.

Mohlala: Lehono ke a raloka. Maabane ke ralokile.

A re ngwaleng

Thalela madiri mo mafokong a a latelago, gomme o bolele ge eba a ka labaka la lefetile goba a ka lebaka le labjale.

	Lebaka
Ke ya sekolong.	
Ke ja nama.	
Ba rekile borotho.	
Thekisi e eme.	
Ke bona barutwana.	
Malome o a bolela.	
Ba nwa tšuse ya gagwe.	
Ba sepetše ka pese.	
Katse e hwile.	
O ntima dijo.	
Ba ntšeetše tšhelete.	
Ke fa dikatse dijo.	

TEACHER: Sign _____ Date _____

Mošemane yo a gannego go ithuta

A re baleng

Balela tiragatšo ye godimo mo sehlopheng sa lena. O tla swanelwa ke go ba le baanegwa ba tshela, Reabetšwe, Mogoroši, Phuki, Pam, Tumišo le Mna Letsoalo. O tla swanela go ba le moanegi yo a balago dikarolo tša kanegelo tšeo di sa bolelwego ke baanegwa ba bangwe.

Lefelo le ditaelo tša sefala (tše di botšago baanegwa gore ba swanetše go dira eng) di ngwalwa ka mašakaneng a sekwere. Ka mehla di ngwalwa ka lebaka la lebjale le bonolo.

TEMA YA 1 Phapoši ya Mna Letsoalo. Bana ka moka ka ntle ga Reabetšwe, ba šoma ka setu. Ba thala mebepe ya monagano le go ngwala dintlha. Reabetšwe o dutše teskeng ya ka pele, o raloka papadi ya gagwe ya Nintendo.

Moanegi: Mna Letsoalo o ruta bana bao ba nyakago go ithutela tlhahlobo ya mafelelo a ngwaga, malebana le dikarolo tša mošomo tše ba sa di kwešišego. Dithuto di tsenelwa ka boithaopo.

Reabetšwe: [O lebelela bana ba bangwe] Ke ka lebaka la eng ka moka ga lena le šoma? Ke mang yo a tlogo go raloka le nna? Etlang re bapale Nintendo! Lebelela papadi ye ye mpsha ye mma a e rekilego ka Mokibelo. Ke ka lebaka la eng le sa tlogele go šoma gomme la raloka le nna?

Ann: Nka se kgone, ke na le mošomo. Tlhahlobo e thoma beke ye e tlago gomme ke swanetše go ithuta gore ke tle ke tšwelele ditlhahlobong. Le wena o swanetše go dira bjalo, Reabetšwe.

Reabetšwe: Aowa, ga ke tshwenyege. Ditlhahlobo di sa le kgole ebile go sa na le nako ye ntši ya go ithuta. Ao, Mogoroši, etla o raloke le nna.

Mogoroši: Nka se kgone. Ke leka go itokišetša ditlhahlobo.

Reabetšwe: Ao, Tumišo. Na le wena o gana go raloka le nna?

Tumišo: E sego gonabjale, Reabetšwe. Ke gare ke itokišetša tlhahlobo ya Mabokgoni a Bophelo, beke ye e tlago ka Labohlano.

Reabetšwe: Ke ka lebaka la eng le sa tshepagale? Le bagwera ba mohuta mang? Phuki, ke a tseba gore wena o kgona dipapadi. Na ga o nyake go bapala?

Phuki: Aowa Reabetšwe, e sego lehono. Ge o sa ithute o ka se tšwelele ditlhahlobong.

Mna Letsoalo: Reabetšwe, ge e le gore ga o nyake go ithuta, go ka ba kaone ge o ka tšwela ka ntle wa dula ka tlase ga mohlare le dipapadi tša gago, wa tlogela go tshwenya bana ba bangwe.

Moanegi: Reabetšwe o tšea sephetho sa go sepela. O goga mokotlana wa gagwe le jeresi gomme a tšwa a dula ka tlase ga mohlare. O raloka dipapadi tša gagwe a dutše a opela. O iketlile gomme o bona bagwera ba gagwe ba le ditlatla ka go itokišetša ditlhahlobo tše di sa nago le dibeke tše pedi pele di ka thoma.

[TEMA YA 2: Letšatši pele ga tlhahlobo, Reabetšwe o tsena ka phapošing a thothomela. O thoma go fenyekolla mokotlana wa gagwe.]

Reabetšwe: Anke yo mongwe a nthuše, hle. E-e-e. …ke … Ke swanetše go ithutela tlhahlobo ya gosasa gomme ke nagana gore ke timeditše puku ya ka. E-e-e… mogongwe e ka tlase ga teske ya ka. [O lebelela ka tlase ga teske.] Aowa, e nyamaletše.

[O thula teske ka hlogo.] Itšhu! Hle, anke le nkadimeng puku, hle!

Mogoroši: Aowa Reabetšwe. O feditše dibeke tše pedi tša go feta o bapala dipapadi, bjale o nyaka go itokišetša ditlhahlobo ka letšatši le tee fela? Go na le nako ya go šoma le nako ya go bapala.

Ann: Tšea, Reabetšwe, o ka no šomiša mmepe wa ka wa monagano. Etla ke go laetše gore o šoma bjang.

Reabetšwe: [O a lla] Ijoo ijoo! Nka se sware tshedimošo ye ka moka ka hlogong. Nka ithuta bjang tšohle ka letšatši le tee? Nka se tšwelele ditlhahlobong!

Ann: Nxanxae, se lle. Ke tla go thuša.

Mna Letsoalo: Homola, Reabetšwe. Nako ye e tlago o tla thoma go ithuta nako e sa le gona pele ga tlhahlobo. Tumišo le Mogoroši, anke le thuše Reabetšwe. Mo feng dikgakollothuto tša lena.

Reabetšwe: [O thintha hlogo] Hmm. Ga go thuše. Nka se hlwe ke kgona. Ke ipolaile ka go raloka mola lena ka moka le be le bala.

Moanegi: Mo kotareng ye e latelago Reabetšwe o ile a šoma ka maatla. O dira mošomogae letšatši le lengwe le le lengwe ebile o itirela mebepe ya monagano ya gagwe. O ithutile se sengwe. Bjale, o a tseba gore "go na le nako ya go šoma le nako ya go raloka".

Go nagana ka ga tiragatšo/terama

A re ngwaleng

Bala kanegelo gape ka morago o arabe dipotšišo. Boledišanang ka tšona mo sehlopheng sa lena pele le ngwala dikarabo.

Molaetša wa tiragatšo ke ofe? Go tšwa tiragatšong, ngwalolla lefoko le le re botšago se.
Moanegwathwadi ke mang?
Na o kwešiša eng ka mantšu a: “dithuto di tsenelwa ka boithaopo”?
Re tseba bjang gore Reabetšwe o tloga a ithutile gomme a ka se sa boeletša?
Na kanegelo ye e swana le tše dingwe tša dikanegelo tše o di tsebago?
Na o gopola kanegelo ya Tselane le Madimo-ma-ja-batho? Ge o e gopola, na o ka bolela gore dikanegelo tše pedi tše di swana kae?

A re direng

Nagana ka ga tikologo ya tiragatšo. Go bolelwa ka ga ditema tše pedi. Di thale, gomme mo go ye nngwe le ye nngwe laetša moanegwathwadi.

Tema ya 1	Tema ya 2

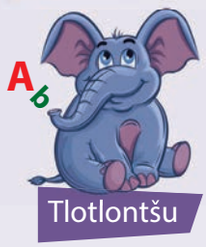

A 6

Tlotlontšu

Nyaka mantšu go tšwa mo tiragatšong ao a nago le ditlhalošo tša go swana, ngwala mantšu ao mo dikgobeng tše di filwego.

phuruphutša		thothomela	
tshwenya		laetša	

A re ngwaleng

Itšee gore ke wena Reabetšwe. Ngwala kakaretšo ya seo se go diragaletšego mo kanegelong.

Sa mathomo, Mna Letsoalo o beakantše nako ya gore re itokišetše ditlhahlobo, le ge go le bjalo ke ile ka …
Morago ga fao Mna Letsoalo o ile a re ke tšwele ka ntle, gomme ke . . .
Mafelelong, letšatši pele ga tlhahlobo ke ile ka tšea sephetho sa go ithuta eupša …

A re ngwaleng

Nagana ka ga mantšu a go hlaola ao a hlalošago Reabetšwe le Ann. A ngwale mo dikgobeng tša ka tlase. Re go file mantšu a go hlaola a mmalwa gore a go thuše.

šoma ka maatla

go tšwafa

botho

šetle

Bjale ngwala tlhalošo ye kopana ka ga yo mongwe le yo mongwe wa baanegwa ba.

Go ngwala tiragatšo

O ile go ngwala tiragatšo le bagwera ba gago mo sehlopheng sa lena. Feleletša papetla ye gore e go thuše go beakanya tiragatšo. Ka morago kgwarakgwarinya tiragatšo. Kgopela mogwera wa gago gore a e bale a lokiše diphošo. Ka morago ga fao kgopela bagwera gore ba bale dikarolo tša baanegwa ka go fapana ga bona. Mafelelong, ge o phošolotše mokgwarakgwarinyo, ngwala tiragatšo ka bothakga letlakaleng la go latela.

- Šomiša mmepe wa monagano go go thuša go beakanya sengwalwa sa gago
- Dira mokgwarakgwarinyo wa sengwalwa
- Kgopela mogwera gore a se bale gomme a be a se phošolle
- Boeletša sengwalwa sa gago gomme o dire diphošollo mo go swanetšego
- Bjale, se ngwale ka pukung ka bothakga

1 Ke bomang baanegwa ba go fapana tiragatšong?

2 Baanegwa ba itshwere bjang?

Hlogo

3 Kanegelo e diragala kae?

4 Ditema ke eng gomme go diragala eng mo go tema ye nngwe le ye nngwe?

Hlaloša thulaganyo.

Sa mathomo
Gwa latela
Ka morago
Mafelelong

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ngwala tiragatšo ya gago letlakaleng le ka bothakga. Gopola go šomiša lebjale malebana le tikologo le ditaelo tša sefala.

Hlogo

Tikologo

Baanegwa

TEACHER: Sign Date

POELETŠOMODUMO

Ka nako mo ditiragatšong goba diswantšhong tša paesekopo, re fa baanegwa maina a go thoma ka tlhaka ya go swana. Ka nako ye nngwe maina a, ke a metlae. Ge re boeletša tlhaka ya mathomo mo lentšung le lengwe le le lengwe re šomiša poeletšomodumo. Lebelela maina a, gomme o lemoge ka fao ditlhaka tša mathomo di boeletšwago ka gona.

Reabetšwe Rammala
Boati Bopape
Mogoroši Motau
Phuki Phala
Thati Thekišo
Maremo Mamabolo
Maredi Mampuru
Molelo Molepo
Lehlogonolo Letsoalo

A re ngwaleng

Šomiša poeletšomodumo go hlama maina a baanegwa ba tiragatšo ya gago.

MAEKIŠI goba mantšu a medumo

Bjale boela g[illegible]agatšo ye e lego mo go lephephetšhomo la 121 gomme o thalele maekiši ka moka. Ge re šomiša mantšu go ekiša modumo, re šomiša maekiši, a go swana le "Tho! Tho! Tho!" go ekiša modumo wa meetse ge a rotha.

A re ngwaleng

Lebelela mehlala ya ka tlase, gomme o hlame maekiši a gago.

Tšholla meetse a mantši ka nako e tee.

Letša lenaka (pele) la koloi.

Dira modumo wa sethuthuthu ge se tloga.

Letšatšikgwedi:

Go bapatša tiragatšo ya gago

A re ngwaleng

Dira phoustara go bapatša tiragatšo ya gago.

Šomiša poeletšomodumo mo maineng a baanegwa ba gago. Šomiša maekiši go goga šedi ya batho.

- Leina la tiragatšo le dule ka ditlhaka tše dikgolo, tše dikoto tša mebalabala (o swanetše go fa tiragatšo ya gago leina)
- Ke bomang badiragatši ba tiragatšo?
- E ya go swarelwa kae?
- Matšatšikgwedi le dinako tša tiragatšo.
- Tlhalošo ye kopana mabapi le seo tiragatšo e lego ka ga sona
- Dintlha tša go beeletša bodulo

Maele malebana le go hlama phoustara

– Šomiša polelo ye e kwagalago.

– Fetolafetola ditlhaka le bogolo bja mantšu, dikafoko le mafoko.

– Šomiša mebala ya go taga go goga šedi.

– Thala goba mamaretša diswantšho go botša batho tše dingwe ka ga tiragatšo.

Lebelela diphoustara tše di hlamilwego ke bagwera ba gago gomme o kgethe ye o e ratago go fetiša.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Mosetsana wa Moriti o phumola megokgo

A re baleng

[TEMA YA 1: Phaka ye e lego kgauswi le noka. Go na le tafola ka tlase ga mohlare. Mohlare o kgabišitšwe ka dipalune le malente. Go na le kuku ye kgolo ya matswalo mo tafoleng.]

Moanegi: Ke moletlo wa matswalo a Tania. O fetša mengwaga ye lesometee. Gareng ga balaletšwa go na le Boati Bopape wa mengwaga ye lesometee. O apere roko ya gagwe ya meletlo. Le ge Boati a bonala bjalo ka mosetsana wa sekolo, ke mogale wa go ikgetha gomme o na le bokgoni bja go iphetola moriti wo o nago le maatla le lebelo ka tsela ye e makatšago.

Bana: [Ba a opela] O golegole, o golegole, o gole Tania, o golegole. Pula! Ga e ne! Pula! Ga e ne!

Tania: Ke a makala gore go na le eng ka mo diphuthelwaneng tše ka moka! Ga ke tsebe gore ke bule mpho efe pele.

Oratilwe: Bula ya ka. Ke go reketše selo se le nna nka se ratago.

Tania: Ijoo! ke koloi ya "Lego". A botse bjo bokaaka Oratilwe! Awo, lepokisi la pente ya meetse šele. Ke rata go penta! Ke bona le lepokisana la diphensele! Ke a leboga Ann, o tsebile gore la ka le robegile!

Thati: Dumela Tania. Tshwarelo ke fihlile ka morago ga nako. Mpho ya ka še. Na o a tseba gore ke eng?

Tania: Ke a kwa gore e boletaleta. Aii! Bonang! Ke thedi ye nnyane. Jonna! Botse bjo bokaaka!

Mogoroši: Hee! Ke eng seo?

Moanegi: Bjalo ka sesasedi, lehodu le le ithibilego sefahlego le hlogo ka mmamahlwana le phamotše dimpho ka moka le khekhe.

Bana: [Ba a goelela] Thušang! Lehodu!

Moanegi: [MmagoTania o tšwa ka ntlong ka lebelo.]

Mma: Hlokomelang bana! Maemo a a kotsi kudu. Etlang mono go nna!

Mpša: Hau, Hau!

Boati: [Mahlo a rotogile gomme sefahlego se thoma go fiša] Se se dira gore ke befelwe.

Moanegi: [Gomme Mosetsana wa Moriti a feuga, a fofa ka godimo ga noka. A swara lehodu. Lehodu la lahla dimpho le khekhe fase. Ka mahlatse khekhe ya iphara gabotse ya lebelela godimo, ya se senyege.]

Boati: [A sweretše diatla tša monna ka morago ga mmele wa gagwe.] O ipotša gore o bohlale, setlaela ke wena! Ann, hle bitša maphodisa!

[TEMA YA 2: Lešata la dikoloi tša maphodisa.]

Lephodisa: O šomile Boati. Tšwela pele ka go lwa le bosenyi!

Mma: Topa khekhe, hle,Tate lephodisa.

Lephodisa: E re ke notlelele pele lehodu le, ka koloing.

Mma: Ihuu, a letšatši la dimakatšo! Boati ke be ke sa tsebe ge o na le maatla a mohuta wo. Ke ipoditše ka re: Aaaa! Dimakatšo, ka nnete! Dimakatšo ke nnete. Ke be ke sa tsebe ge o na le bokgoni bja mohuta wo! Ke be ke re ke bašemane fela bao ba lego bagale bja go ikgetha, bjale ke thabela go bona gore le makgarebjana a na le bokgoni bjo!

Tania: Ke leboga kudu ge o kgonne go buša dimpho tša ka Boati! Bagwera, a re tšweleng pele ka moletlo, re ipshine. Gomme sa pele, a re lebogeng Boati.

Bana: Mogale wa rena Boati, mogale wa rena Boati, mogale wa rena Boati, mogale wa rena Boati!

Go nagana ka ga kanegelo

A re ngwaleng

Diragatšang tiragatšo ye gomme le arabe dipotšišo tše di latelago.

Moanegwathwadi ke mang?	
Ke eng sa go ikgetha ka ga gagwe?	
Thuto ya kanegelo ye ke efe?	

Setlwaedi ke tumelo ye e lego gona ya gore batho ka moka mo go sehlopha se se itšego ba a swana. Ge o nagana gore basetsana ga ba na maatla, o dumela gore ga go na mosetsana yo o ka tsogang a bile le maatla. Se ke sona setlwaedi.

Na o nagana gore kanegelo ye ke ya nnete? Efa lebaka.
O tseba baanegwa bafe gape bao ba lego bagale ba go ikgetha? Na bontši ke banna?
Mosetsana wa Moriti o swana bjang le bagale ba?
Mosetsana yo, o fetola bjang setlwaedi seo se lego gona?

A re direng

Thala ditema tše pedi tša tiragatšo.

Tema ya 1	Tema ya 2

A re ngwaleng

Hlaloša thulaganyo/poloto.

Sa pele

Gwa latela

Ka morago

Bofelong

Letšatšikgwedi: _____

Ngwala tlhalošo ka ga Boati, ka go bolela gore Boati ke motho wa mohuta mang.

DITHABE

Lebelela dithabe: Thabe e na le sediri le tiro. Go na le mehuta ye mebedi ya dithabe:

Thabe ye e ikemetšego: Yona e kgona go ba lefoko ka boyona.
Mohlala: **Re ya sekolong.**

Thabe ye e sa ikemelago: Yona ga e kgone go ba lefoko ka boyona.
Mohlala: **ge letšatši le hlaba**

A re ngwaleng

Lebelela dithabe tše, gomme o bolele gore na di a ikemela ka botšona bjalo ka mafoko ao a feletšego a go kwagala (ka mantšu a mangwe bolela ge eba ke dithabe tša go ikemela.)

	Dithabe tše di ikemetšego Ee, e ka ema ka boyona	Dithabe tše di sa ikemelago Aowa, e ka se eme ka boyona
ge ke boa		
Ke rata mmino		
ge go kgonega		
ke e hweditše		
mo go Mphato wa 4		
re beakanya leeto.		
ge paesekopo e etšwa		

Feleletša tshwantšhanyo ye ya diphoofolo, ka go ngwala leina la maleba la phoofolo.

O nanya bjalo ka _____

O na le kgang bjalo ka _____

O na le lebelo bjalo ka _____

O rata dithotse bjalo ka _____

O ikgantšha bjalo ka _____

O bogale bjalo ka _____

O thelelela bjalo ka _____

O na le molala wo motelele bjalo ka _____

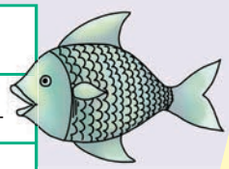

Gantši re hlaloša motho goba selo ka go se bapiša le se sengwe. Go fa mohlala, ge motho a na le kgang, re re, "o na le kgang bjalo ka mogokolodi".

O yo bohlokwa.

Mmele wa gago o bohlokwa.

Mmele wa gago ke wa gago fela!

GO SE BE MOTHO yo a kgwathago Maponapona a gago.

O swanetše go botša yo mongwe ge motho yo mongwe a kgwatha maponapona a gago.

O swanetše go botša yo mongwe ge motho yo mongwe a dira gore o dire dilo tše o sa nyakego go di dira.

Bao o swanetšego go ba leletša mogala ge o nyaka thušo:

Mogala wa Tšhireletšo ya bana: 0800 05 55 55

Mogala wa Maphodisa wa Thibelo ya Bosenyi: 086 00 10111

Mogala wa Maphodisa wa tšhoganyetšo: 10111

Mogala wa Thušo go Batho: 0861 322 322

Yuniti ya Tšhireletšo ya Bana: 012 393 2359/2362/2363

KE KGONA GO		
bala tiragatšo.		
bala papatšo.		
bala pukwanatshedimošo/ pamfolete.		
bala tiragatšo ka go šomiša baanegwa le moanegi		
diragatša tiragatšo/terama		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga pukwanatshedimošo.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga papatšo.		
araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga tiragatšo.		
hlama pukwanatshedimošo.		
hlama phoustara.		
boledišana ka ga dipotšišo tše di theilwego godimo ga papatšo.		
tlatša fomo.		
šupa mahlaodi le mahlathi le maina.		
šupa mahlaodi ka gare ga sengwalwa.		
šupa mahlathi a mokgwa, nako le lefelo.		
šupa poeletšomodumo.		
šupa madiri a nnete.		
šupa dithabe tše di ikemetšego mo mafokong.		
šupa maekiši.		
šupa tshwantšhanyo.		
šupa madiri le mahlathi.		
nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona.		
nyalanya mantšu le mahlalošetšagotee a ona.		
tsenya maswaodikga ka tsela ya maleba mo mafokong.		
šomiša sebopego sa maleba sa lediri "leba" (ke, re, le, bj.bj.).		
šomiša lebaka la lebjale le lebaka la lephethi.		
ngwala tlhalošo ya moanegwa.		
ngwala tiragatšo		

Birthday Wheel:
Cut out the two circles and the wedge shape. Put the top and bottom together using a split pin. Write the birthdays of your family and friends in the correct months on the birthday wheel.
On the back you can write the months in your first language.

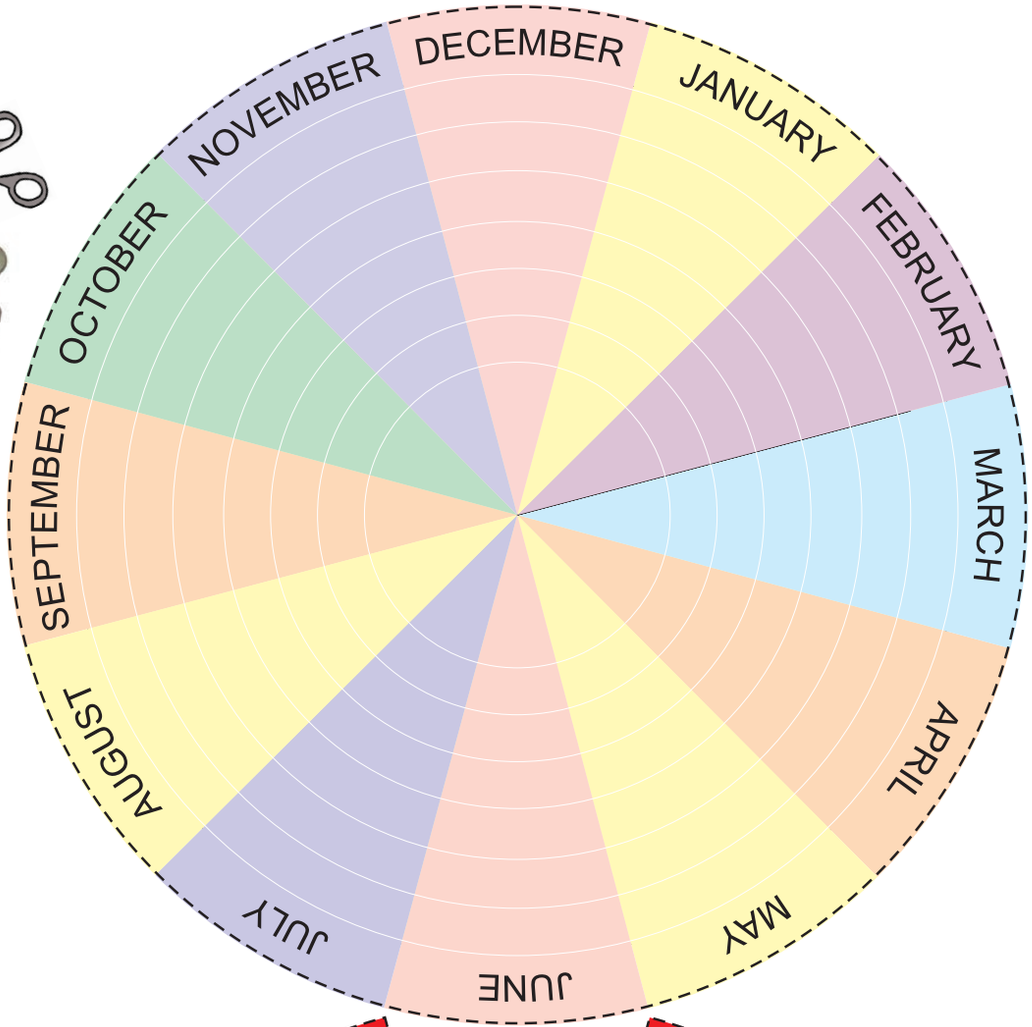

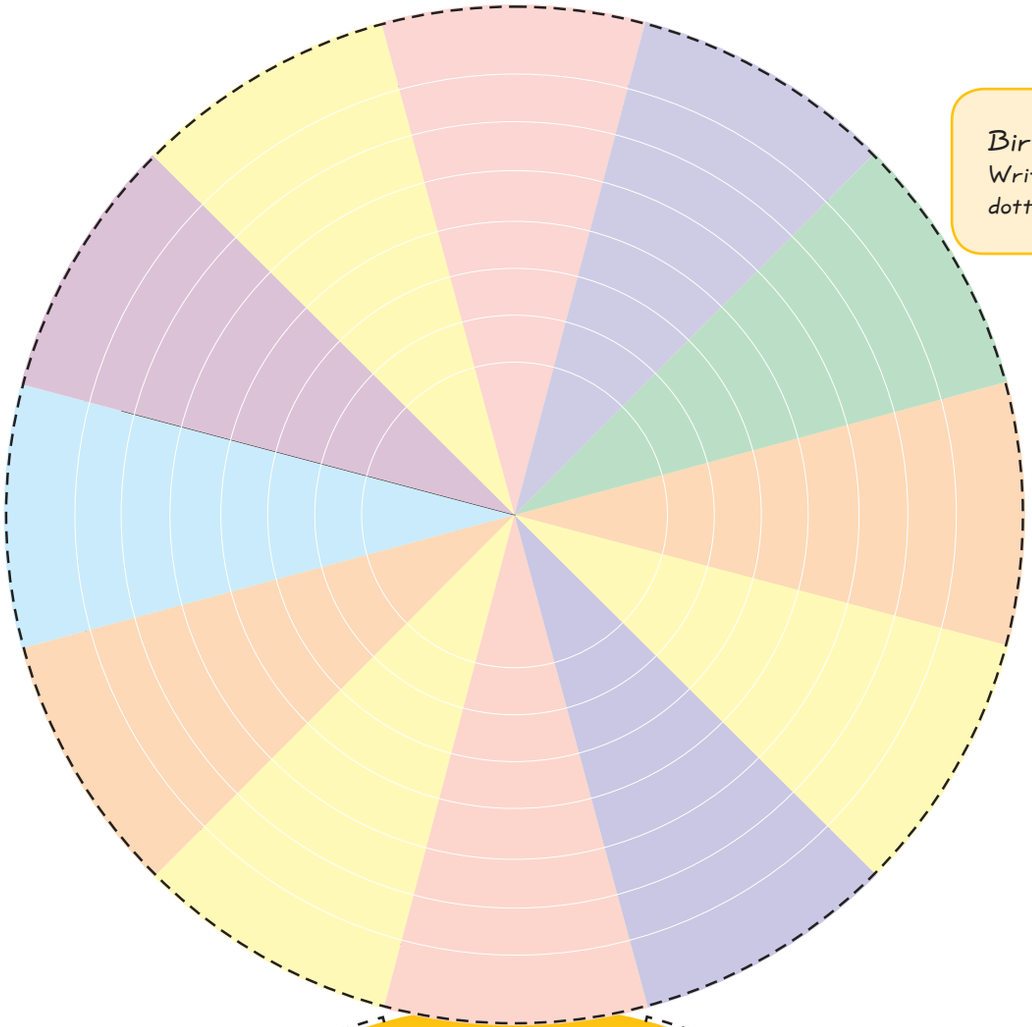

Birthday Wheel:
Write the 12 months on the dotted white line.

Step 1: Cut all around on the black line

DEF

OPQR

Step 2: Fold on the dotted line

Step 3: Fold on the dotted line

Step 5: Cut off on the yellow line

ABC

STUV

Step 4: staple your book in the middle

GHIJ

KLMN

WXYZ

My Telephone and Address Book

This book belongs to:

_____